

T.C.

ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

FAZIL HÜSNÜ DAĞLARCA'NIN ÇOCUK ŞİİRLERİNDE EĞİTSEL İLETİLER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BURCU ÇAPAR

Tez Danışmanı

Doç. Dr. HULUSİ GEÇGEL

ÇANAKKALE – 2022

T.C.

ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

FAZIL HÜSNÜ DAĞLARCA'NIN ÇOCUK ŞİİRLERİNDE EĞİTSEL İLETİLER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BURCU ÇAPAR

Tez Danışmanı

Doç. Dr. HULUSİ GEÇGEL

ÇANAKKALE – 2022

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Burcu ÇAPAR tarafından Doç. Dr. Hulusi GEÇGEL yönetiminde hazırlanan ve/20.. tarihinde aşağıdaki jüri karşısında sunulan “**Fazıl Hüsnü Dağlarca’nın Çocuk Şiirlerinin Eğitsel İletiler Açısından İncelenmesi**” başlıklı çalışma, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü **Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı**’nda **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak oy birliği/oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

Prof. Dr. İsim SOYİSMİ
(Danışman)

Doç. Dr. İsim SOYİSMİ

Dr. Öğr. Üyesi İsim SOYİSMİ

İmza

.....

.....

.....

Tez No :

Tez Savunma Tarihi :/20..

.....
Doç. Dr. Yener PAZARCIK
Enstitü Müdürü

..../20..

ETİK BEYAN

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi taahhüt ve beyan ederim.

(İmza)

BURCU ÇAPAR

(Tarih) .././20..

TEŞEKKÜR

Bu tezin bütün aşamalarında, yaptığım çalışma boyunca benden bir an olsun yardımlarını esirgemeyen, Dağlarca gibi bir şairle tanışmama vesile olan ve Çocuk Edebiyatı alanında bilgilerini benimle paylaşan, her sorduğum soruya cevap veren saygı değer danışman hocam Doç. Dr. Hulusi GEÇGEL'e, çalışma süresince tüm zorlukları benimle göğüsleyen ve çocukların bakımlarını benimle paylaşan eşim Kemal ÇAPAR'a ve güzel kızlarım Asya ve Umay ÇAPAR'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Kendini bilime adayan her Türk çocuğunun bugünlere gelmesinde ışık olan, yolumuzu aydınlatan Başöğretmen Mustafa Kemal ATATÜRK ve bu uğurda canını veren şehitlerimize, beni bugünlere gelmemde en büyük teşekkürü hak eden canım aileme sonsuz saygı ve minnetlerimi sunarım. Lisansüstü eğitimimde tanıştığım arkadaşlığını ve yardımlarını eksik etmeyen Göknur GÜNAY'a, dostun en kıymetlisi, öğrencilerini her şeyden önce tutan eğitimi bir araç değil amaç edinen bilgilerini benden esirgemeyen Hülya DURAN'a teşekkürlerimi bir borç biliyorum. Eğitim ışığında yolumuzu aydınlatan, çocuklarımıza şiiri aşıl原因, şiirleriyle ince dersler veren Fazıl Hüsnü DAĞLARCA'ya sonsuz saygılarımı sunarım.

Burcu ÇAPAR
Çanakkale, Ağustos 2022

ÖZET

FAZIL HÜSNÜ DAĞLARCA’NIN ÇOCUK ŞİİRLERİNİN EĞİTSEL İLETİLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

Burcu ÇAPAR

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Türkçe ve Sosyal Bilimler Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Doç. Dr. Hulusi GEÇGEL

26.08.2022,173

Tezin ilk bölümünde; edebiyat, çocuk edebiyatı, ileti, eğitsel ileti, eğitsel iletilerin sınıflandırılması, 11-14 yaş grubu çocukların fiziksel, sosyal, kültürel, psiko-motor gelişim özellikleri ve bu yaş grubunun ilgi ve ihtiyaçları, problem, amaç ve alt problemler, sayılıtlar (varsayımlar), sınırlılıklar, şiir, şiir türü, şiir türünün tarihsel gelişimine ilişkin açıklamalara yer verilmiştir. İkinci bölümde ise yöntem, araştırmanın modeli, veri toplama araçları, veri analizi, doküman inceleme, geçerlilik ve güvenilirlik ile ilgili bilgiler verilmiştir. Üçüncü bölümde bulgular ve yorum ilişkin bilgiler sunulmuştur. Dördüncü bölümde, sonuç ve tartışma , önerilere yer verilmiştir. Dağlarca’nın, çocuk şiir kitapları: “*Oyun Okulu, Bitkiler Okulu, Arkaüstü, Balina ile Mandalina, Başparmak, Cin ile Cincik, Cincik, Dolar Biriktiren Çocuk, Güneşi Doğduran, Göz Masalı, Gösterme Parmağı, Kuş Ayak, Ortaparmak, Okulumuz 1’deki, Okulumuz 2’deki, Kanatlarda, Okulumuz 3’teki, Serçe Parmak, Şeker Yiyen Resimler, Yüzük Parmağı, Yaramaz Sözcükler ve Yazıları Seven Ayı*” adlı eserleri eğitsel iletiler bağlamında incelenmiştir.

İncelemeler sonucunda Dağlarca’nın 22 şiir kitabındaki şiirlerinin eğitsel iletiler açısından kapsamlı olduğu, bu iletilerde en çok:

“*Kişisel Gelişime Yönelik Eğitsel İletiler*” kapsamında en çok, sorumluluk ve okulu sevmek iletilerine yer verilmiştir. “*Toplumsal Gelişime Yönelik Eğitsel İletiler*” kapsamında, aileye değer vermek, eğitime önem vermek, çocuğu takdir etmek iletileri

şairlerinde ağırlıklı olarak yer verilmiştir. “Çevre Bilinci Gelişimine Yönelik Eğitsel İletiler” kapsamında, hayvan sevgisi, doğayı sevmek ve doğanın değerini bilmek iletileri ağır basmaktadır. “Evrensel Düşüncenin Gelişimine Yönelik Eğitsel İletiler” kapsamında, barış içinde yaşamak, evrensel değerlere duyarlılık iletileri ağır basmaktadır. “Ekonomiye Yönelik Eğitsel İletiler” kapsamında, tutumlu olmak iletileri ağır basmaktadır.

“İyi bir çocuk edebiyatında eser çocukların hayal dünyasına girmeli, çocukların bakış açılarını değiştirmeli, farklı pencerelerden bakabilmelerine ışık tutmalıdır.” (Gönen ve Veziroğlu, 2012). Çocukların hayata atıldıkları ilk andan itibaren çocuğu anlatan eserler didaktik (öğretici) olmamalı, çocuğun hiç düşünmedikleri fikirlerle buluşmasına olanak sağlamalı ve farklı duygularla buluşturmalıdır. Fazıl Hüsni Dağlarca'nın çocuğu anlatan 22 kitabı ile çocuğun dünyasına seslenmenin yanında; anne babalara, öğretmenlere, okullara ve bu konuda araştırma yapan araştırmacılara yardımcı olması ve çocuk gelişimi alanında bir pusula olması bakımından önemlidir.

Anahtar Sözcükler: Çocuk, Eğitsel İletiler, Fazıl Hüsni Dağlarca, Şiir.

ABSTRACT

FAZIL HÜSNÜ DAĞLARCA'S CHILDREN'S POEMS EXAMINATION IN TERMS OF EDUCATIONAL MESSAGES

Burcu CAPAR

Çanakkale Onsekiz Mart University

Graduate School of Education

Turkish and Social Sciences Master's Thesis

Advisor: Associate Professor Hulusi GEÇGEL

26.08.2022,173

In the first part of the thesis; literature, children's literature, message, educational message, classification of educational messages, physical, social, cultural, psycho-motor development characteristics of 11-14 age group children and interests and needs of this age group, problem, purpose and sub-problems, assumptions (assumptions) , limitations, poetry, poetry genre, historical development of poetry genre are included. In the second part, information about the method, research model, data collection tools, data analysis, document review, validity and reliability are given. In the third section, information about the findings and interpretation is presented. In the fourth chapter, conclusion, discussion and suggestions are given. Dağlarca's children's poetry books: “Play School, Plants School, Backside, Whale and Tangerine, Thumb, Goblin and Cincik, Cincik, The Child Collecting Dollars, The Sun Maker, The Eye's Tale, Pointing Finger, Bird's Foot, Middle Finger, Our School 1' His works titled “The Bear Who Loves Little Finger, Candy Eating Pictures, Ring Finger, Naughty Words and Writings” in our School 2, Wings, School 3 were examined in the context of educational messages.

As a result of the examinations, it was found that Dağlarca's poems in 22 poetry books were comprehensive in terms of educational messages, and most of these messages were:

Within the scope of "Educational Messages for Personal Development", the messages of responsibility and loving school were mostly included. Within the scope of "Educational Messages for Social Development", the messages of valuing the family, giving importance to education, appreciating the child were mainly included in his poems. Within the scope of "Educational Messages for the Development of Environmental Awareness", messages of love for animals, loving nature and knowing the value of nature predominate. Within the scope of "Educational Messages for the Development of Universal Thought", the messages of living in peace and sensitivity to universal values predominate. Within the scope of "Educational Messages for the Economy", the message of being frugal dominates.

“In a good children's literature, the work should enter the imagination of children, change children's perspectives, and shed light on them to look from different windows.” (Gönen and Veziroğlu, 2012). From the first moment children are born, works that describe the child should not be didactic (educational), they should allow the child to meet with ideas they have never thought of and bring them together with different emotions. In addition to addressing the world of the child with 22 books by Fazıl Hüsni Dağlarca about the child; It is important in terms of helping parents, teachers, schools and researchers doing research on this subject and being a compass in the field of child development.

.Keywords: Child, Educational Messages, Fazıl Hüsni Dağlarca, Poetry.

İÇİNDEKİLER

JÜRİ ONAY SAYFASI.....	i
ETİK BEYAN.....	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	viii
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	xi
TABLolar DİZİNİ.....	xii

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Problem Cümlesi.....	1
1.2. Alt Problemler.....	1
1.3. Araştırmanın Amacı.....	2
1.4. Araştırmanın Önemi.....	2
1.5. Sınırlılıklar	3
1.6. Varsayımlar.....	3
1.7. Tanımlar.....	3

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE/ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

2.1. Çocuk.....	6
2.2. Çocuk Edebiyatı	7
2.3. Bir Kavram Olarak Eğitsel İleti	8
2.4. Çocuk Kitaplarına Aranılan Nitelikler.....	9
2.4.1. Biçimsel Özellikler.....	9

Boyutlar.....	9
Sayfa Düzeni.....	9
Harfler.....	9
Kâğıt.....	10
Yazım ve Noktalama.....	10
Resimler.....	10
Kapak.....	10
2.4.2.İçerikle İlgili Özellikler.....	10
Tür.....	11
Ana Fikir.....	11
Konu.....	11
Kahramanlar.....	11
Planlar.....	12
Dil ve Üslup.....	13
2.5. Çocuk Kitaplarında Eğitsel İleti.....	13
2.6.Şiir.....	14
2.7. Çocuk Edebiyatında Şiirin Yeri	14
2.8. Çocuk Şiiri.....	17
2.9. Şiirin Dil Becerilerinin Gelişimine Etkisi	18

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ/MATERYAL VE YÖNTEM

3.1. Yöntem.....	20
3.2. Çalışma Grubu.....	20
3.3. Verilerin Toplanması.....	21
3.4. Verilerin Analizi.....	21
3.5. Verilerin Sınıflandırılması.....	22
3.6. Dokümanlara Ulaşma ve Özgünlüğünü Kontrol Etme.....	22
3.7. Dokümanları Anlama Araştırma.....	22
3.8. Geçerlik ve Güvenirlik.....	23

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
ARAŞTIRMA BULGULARI

4.1. Çalışkan Olmak.....	25
4.2. Yaşamın Değerini Bilmek	31
4.3. Okulu Sevmek.....	41
4.4. Sorumluluk.....	52
4.5. Özgürlük.....	61
4.6. Aileye Değer Vermek.....	67
4.7. Kardeşliğe Önem Vermek.....	83
4.8. İnsana Değer Vermek.....	88
4.9. Eğitime Önem Vermek.....	91
4.10. Arkadaşlığa/Dostluğa Önem Vermek.....	109
4.11. Barış İçinde Yaşamak-Vatanını Sevmek.....	118
4.12. Çocuğu Takdir Etmek.....	125
4.13. Yardımseverlik.....	134
4.14. Toprağı Sevmek	140
4.15. Hayvanları Sevmek.....	146
4.16. Doğa Sevgisi	153
4.17. Doğanın Değerini Bilmek.....	164
4.18. Barış İçinde Yaşamak.....	172
4.19. Evrensel Değerlere Duyarlılık.....	174
4.20. Tutumlu Olmak.....	177

BEŞİNCİ BÖLÜM
TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Tartışma ve Sonuç.....	180
5.2. Öneriler.....	185
KAYNAKÇA.....	187
ÖZGEÇMİŞ.....	I

SİMGELER VE KISALTMALAR

Ed.	Editör
s.	Sayfa
TDK	Türk Dil Kurumu

TABLULAR DİZİNİ

Tablo No	Tablo Adı	Sayfa No
Tablo 1	Kişisel gelişime yönelik eğitsel iletiler	24
Tablo 2	Toplumsal gelişime yönelik eğitsel iletiler	64
Tablo 3	Çevre bilinci gelişimine yönelik eğitsel iletiler	139
Tablo 4	Evrensel düşüncenin gelişimine yönelik eğitsel iletiler	171
Tablo 5	Ekonomiye yönelik eğitsel iletiler	175

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Çocuk edebiyatı eserlerinde anlatımın sade olmasına dikkat edilmeli, gereksiz sözcükler yer almamalıdır. Fazıl Hüsni Dağlarca'nın eserlerinde sade bir dil kullanılırken çocukları sıkmadan sanatlı söyleyişlere yer vermiş; bir kelimeyle birden çok anlam nasıl üretilir diyerek kelimelerin gücünü bizlere göstermiştir.

Fazıl Hüsni Dağlarca'nın eserlerinde ileti, örtük bir şekilde yer almaktadır. Yazarların kaleme aldığı eserde bir edebî zeminde vücut bulan iletiler metin içerisinde sezdirilir ve gizli bir öğrenme ortamı yaratır. Demirel (2010)'in dediği gibi, çocuğun iç dünyası için yazılmış iletiler, çocuğun merakını çekecek şekilde olmalı, çocuğu sıkmadan, bilgiyi doğrudan vermemeli, çocuğun kendisinin bilgiye ulaşması sağlanmalı ve çocuğun yaşam gerçeklerine uygun olmalı, sanatsal bir ifadeyle, açık ve anlaşılır bir dille verilmelidir.

1.1. Problem Cümlesi

Bu araştırmanın problem cümlesi "Fazıl Hüsni Dağlarca'nın çocuk şiirlerindeki eğitsel iletiler nedir?" sorusudur.

1.2. Alt Problemler

Çalışmanın alt problemleri şu şekilde sıralanmıştır:

- Kişisel gelişime yönelik eğitsel iletiler nedir?
- Toplumsal gelişime yönelik eğitsel iletiler nedir?
- Çevre bilincine yönelik eğitsel iletiler nedir?
- Evrensel düşüncenin gelişimine yönelik eğitsel iletiler nedir?

- Ekonomiye yönelik eğitsel iletiler nedir?

1.3. Araştırmanın Amacı

Amacımız, Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın şiirlerinde yer alan eğitsel iletilerin tespit edilmesi; çocuk edebiyatı alanında verilmiş bu şiirlerin çocuğun yetişmesinde ve gelişmesinde ne kadar etkili olabileceğini ortaya çıkarmaktır. Bu çalışma ile çocuk şiirlerindeki iletileri inceleyerek Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın şiirlerindeki eğitsel iletileri tespit etmeyi ve bu tespitleri yorumlama amaçlanmıştır. Bu bağlamda eserlerde yer alan eğitsel iletiler değerlendirilmiş, esere ait sonuçlar üzerinden, çocuk okura neler kazandırılmakta, öğretmen ve aile için ne gibi faydalar elde edilmekte bunlarla ilgili sonuçlara varmak amaçlanmıştır.

1.4. Araştırmanın Önemi

Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın çocuğu anlatan eserlerindeki şiirleri çocuğun bilişsel, sosyal ve duygusal açıdan çocuğa katkı sağlayacağı, bu araştırmadan sonra gelecek olan araştırmalara bir pusula olması açısından Dağlarca'nın şiirlerindeki eğitsel iletilerin önemli olduğu düşünülmektedir.

Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın çocuğu anlatan çok fazla eseri bulunmaktadır ve bu eserler arasında en önemli yere sahip olan, şiirdir. Eğitsel ileti açısından Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın eserlerinin seçilme sebebi ise çocukları sevmesi, çocuk dilini anlaması, çocuğun baktığı yerden bakabilmesi, çocuklarla ilgili birçok proje yürütmesi ve bu alanda birçok çocuk şiirinin olmasıdır. Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın eserleri üzerine farklı konularda birçok araştırma ve tez mevcuttur. Fakat Dağlarca'nın çocuk şiirini eğitsel iletiler açısından inceleyen hiçbir çalışma bulunmamaktadır. Bu araştırma kapsamında Dağlarca'nın çocuk şiir kitapları eğitsel iletiler açısından incelenmiş ve çocuğun gelişim evrelerine katkısı açısından önemi vurgulanmıştır.

1.5. Sınırlılıklar

Bu araştırma çalışma grubu kapsamında Dağlarca'nın çocuklar için yazdığı “*Arkaüstü, Balina ile Mandalina, Bitkiler Okulu, Cin ile Cincik, Cincik, Dolar Biriktiren Çocuk, Güneşi Doğduran, Göz Masalı, Başparmak, Gösterme Parmağı, Yüzük Parmağı Kuş Ayak, Oyun Okulu, Ortaparmak, Okulumuz 1'deki, Okulumuz 2'deki, Kanatlarda, Okulumuz 3'teki, Serçe Parmak, Şeker Yiyen Resimler, Yaramaz Sözcükler ve Yazıları Seven Ayı*” 22 şiir kitabı yalnızca “eğitsel iletiler” yönünden ele alınmıştır.

1.6. Varsayımlar

Bu araştırmanın varsayımları aşağıda verilmiştir:

- Fazıl Hüsni Dağlarca'nın şiir kitaplarındaki eğitsel iletiler kapsamında ele alınan eserleri genel bir yargıya varmada yeterli varsayılmıştır.
- Fazıl Hüsni Dağlarca'nın çocuk edebiyatı alanında vermiş olduğu eserlerin eğitsel iletiler açısından zengin olduğu varsayılmıştır.

1.7. Tanımlar

Edebiyat

Taşdelen'e (2003) göre, sanatsal yaratıcılığın ve varoluş bilgisinin birlikteliğinden oluşan, duygu ve düşüncelerin dil ile yazılı veya sözlü olarak aktarıldığı ve insanın ortaya koyduğu en eski sanat dallarından biridir. İnsanlar duygularını, düşüncelerini dil ile karşı tarafa sunar. Diğer canlılardan insanları ayıranda dil yetisidir. Dili doğru kullanmak, karşı tarafa kendimizi doğru ifade edebilmek edebi üslubumuzun zenginliği ile olur. Arapça bir kelime olan edebiyat “Edeb” kökünden geldiği düşünülmektedir. Bu da edebiyatın iyi davranışları işaret ettiğini göstermektedir.

Tanımların birkaçı şöyle ifade edilmiştir:

Yaşama ayna tutan ve düzenleyen, bireylere deneyimlerini biçimlendirme isteği veren ifade sanatına edebiyat denir (Gönen ve Veziroğlu, 2013: 1).

Edebiyat, etkili bir şekilde yaşamı, duygu ve düşünceleri konuşma ve yazı yoluyla aktarmayı amaçlayan türdür (Uğurlu, 1992: 189).

Bireyin his, görüş ve toplum hayatını, tabiat ile etkileşimini konuşma ve yazı yoluyla, tesirli bir dil ve güzel bir şekilde ifade etmeyi hedefleyendir. (Bezirci ve Göker, 1993: 13)

Edebiyat yazılı ve sözlü olarak duygu, düşünce ve hayallerin anlatımı demektir (Kıbrıs, 2006: 3). Edebiyat kişinin yaşamına yeni anlamlar yükler, yazar aracılığıyla yaşam gerçekliliğini görmesini sağlar. Başkalarının deneyimlerini tecrübe etmesine kaynaklık eder (Sever, 2003: 3).

Yürekten gelen hisleri aynı güzellikle diğer kişilere aktarabilmektir (Güzel ve Torun, 2010: 21).

Edebiyat, dilin bütün imkânlarından yararlanıp aktarımı dil aracılığıyla yapan, kişilerin hislerine seslenerek onları eğiten ve duyarlılık oluşturan bir alandır. Bireylerin iletişim sürecinde etkin olmasını, kişisel ve toplumsal problemleri, yaşamın sunduğu dar sınırlarını aşip yeni ufuklar getirir (Yavuz, 2019: 21).

Çocuk Edebiyatı

Çocuk edebiyatının kaynağı çocuk ve çocuğun her yönden gelişmesidir. Çocuk bilişsel ve duyuşsal açıdan gelişebilmesi doğru kaynağa ulaşması ile olur. Dağlarca'nın eserlerinde çocuk öğrenmek istediği kavramı eğlenerek öğrenmekte ve edebiyat kavramını böylece sevmekte ve tanımaktadır. Çocuk edebiyatı çocuğa rehberlik eder. Doğru yolu direk göstermek yerine şiirlerle, hikayelerle ve masallarla anlatır. (Sever, 2013).

Eğitsel İleti

Özdemir'e (2001) göre ileti, "Yazarı yazmak için heyecanlandırın ve yazarı okuyucusuna vermek istediği hedefe yönlendiren ana düşünceye ileti denir."

Sever'e (2013) göre eğitsel ileti, çocuğun dilsel, kişisel, ruhsal ve sosyal gelişiminde etkili bir pusula olan ve çocuğun yeni duygular düşünceler kazanmasında, farklı bakış açıları oluşturmasında katkı sağlayan iletilerdir. Çocuk edebiyatı yazarı, vermek istediği iletiyi kelimelerin sihirli büyüsünü metnin dokusuna yerleştirmiştir. Eğitsel iletilerin amacı, çocuğun her yönden sağlıklı bir birey olarak hayatına yön verebilmesi, hedeflenen davranışları bireyin içselleştirmesi ve kişilik gelişimini sağlık bir şekilde tamamlaması olarak ifade etmek mümkündür.

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE/ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

Bu bölümde çocuk kavramı, çocuk edebiyatı, çocuk edebiyatı eserlerinde bulunması gereken özellikler, eğitsel iletilerle ilgili kavramsal bilgilere yer verilmiştir.

2.1. Çocuk

Öncelikle “çocuk” sözcüğünün Türkçedeki anlamlarına bakılması gerekir. Türk Dil Kurumu sözlüğüne bakıldığında “çocuk” sözcüğünün dördü temel anlam olmak üzere yedi anlam tarafından karşılandığı görülmektedir. Bu dört temel anlam şöyle sıralanmıştır; *“Küçük yaştaki erkek veya kız, genç erkek, soy bakımından oğul veya kız, bebeklik ile erginlik arasındaki gelişme döneminde bulunan oğlan ve kız, uşak”*

1990 senesinin Eylül ayında yayınlanan BM Çocuk Hakları Sözleşmesine göre üzerinde uzlaşmış ilk tanım bir bireyin on sekiz yaşına gelene dek çocuk sayıldığını söyler. Bu tanım biyolojik bir tanımdır. Şirin (2019)’e göre tarihî ve kültürel faktörlere göre çocuk kavramı her toplumda birbirinden farklı bir şekilde algılanmaktadır.

BM’nin yaptığı biyolojik tanımın yanı sıra Postman (1995) çocukluk kavramının bir biyolojik zorunluluktan çok psikolojik ve toplumsal bir olgu olduğunu ifade eder.

Piaget (2005) ise bir çocuğun sahip olduğu “benmerkezci” yapıya değinerek çocuğun çevresiyle etkileşime girmeye çoğu zaman direnç gösterdiğini, dış gerçekliği bir yetişkinden farklı olarak kendi “ben” algısına göre idrak ettiğini ve ayrıca kendini ortak gerçeklere uymaya zorunlu hissetmeyen kendi fikirlerini ispatlamaya ve doğrulamaya çalışmayan bir psikolojide tanımlar. Bu yüzden çocuğun düşünselliğine ve ayrıca kendi “ben”ini algılamasına katkıda bulunacak edebî eserlerle tanışması dünyasını şekillendirecektir.

2.2. Çocuk Edebiyatı

Çocuk edebiyatı alanı edebiyatın gelişim safhaları incelendiğinde algılanış şekli ve uygulamaları açısından son derece ihmal edilmiş bir alandır. Watson (2009), 1970'lere kadar bu alanın önemsiz ve geçici olarak görüldüğünü ifade etmektedir.

Türk Edebiyatına İslamiyet öncesi dönemde özellikle destanlarda ve geçiş dönemi eserlerinden olan Dede Korkut'ta çocukların varlığına büyük önem atfedildiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Ancak Osmanlı Türkçesi döneminde Nâbi'nin Hayriyye (1701) isimli mesnevisi şairin kendi çocuğundan hareketle tüm gençlere öğütler verir. Yine Sümbülzade Vehbi'nin bin yedi yüzlerin sonunda kaleme aldığı Lütfiyye ve Tuhfe-i Vehbi eserleri tıpkı Hayriyye gibi çocukların okuyup özümseyebileceği dil ve anlayıştan uzak eserlerdir.

Tanzimat'tan sonra çocukların eğitimi ve yetiştirilmesiyle ilgili alan yazındaki araştırmalarda ele alınan bazı eserlerle karşılaşılmaktadır. Bu tip eserlerin kaleme alınması çocuğun öneminin fark edildiğinin anlaşılması açısından önemlidir. Ayrıca bu dönemde Ziya Paşa ve Yusuf Kâmil Paşa'nın özellikle Fransızca'dan yaptıkları çeviriler (Emile-Rousseau, Robinson Crusoe- Daniel Defoe vb.) çocuk edebiyatı açısından önem taşımaktadır. Tanzimat'ta çocuklar için çıkarılan ilk dergi olan Mümeyyiz'i; Sadakat, Etfal, Arkadaş gibi yayımlar izler.

2. Meşrutiyet'in ilanından sonra çocuklara yönelik şiirler ve çocuklara verilen önem İbrahim Alaaddin Gövsa, Ziya Gökalp, Tevfik Fikret gibi isimler tarafından edebiyatımıza kazandırılır. Ancak Türk Edebiyatı için kuşkusuz en büyük kırılma Millî Edebiyatçılar ve Ömer Seyfettin'le yaşanır.

Görüldüğü üzere Türk edebiyatının tarihi her ne kadar eski olsa da çocuk edebiyatı ürünlerinin çocukların ilgi ve ihtiyaçlarını karşılayacak bir forma erıştırilmesi dünyanın genelinde olduğu gibi Türklerde de ihmal edilmiştir.

Sever (2010)' e göre, çocuk edebiyatı erken çocukluktan ergenlik dönemine kadar uzanan, duygu ve düşüncelerini sanatsal niteliği olan, çocukların beğeni düzeylerini arttıran, çocukların dil becerilerini zenginleştiren ürünlerin genel tanımıdır.

Hunt (2001) ise tanımı çocuk edebiyatı değil çocukların edebiyatı olarak isimlendirir ve çocuk edebiyatını karmaşık orman metaforuyla anlatır. Çocuk edebiyatı kavramının geniş kapsamı, zaman içinde geçirdiği değişim ve onu tanımlamak için kullanılabilir ortak özelliklere sahip olmaması göz önüne alındığında bu metaforu anlamak zor değildir.

Çocuk edebiyatı türü, bir çocuğa hitap ettiği için çocuksu bir dil ile kurulur. Burada çocuksu kelimesini "çocukça" anlamında söylüyoruz. Çünkü çocuksu yapay bir anlatımken, çocukça anlamında söylemek bir çocuğun düşünce tarzıyla eşdeğer anlamında olur. Çocuk edebiyatında çocuğun ruhuna, diline, fiziksel ve sanatsal gelişimine hitap edilir, bunların gelişmesi sağlanır. Ayrıca çocuk edebiyatını çocukların da keyifle okuyabileceği gibi, yetişkinler de okuyabilir ve böylece çocuk edebiyatı edebiyatın içinde özel bir alana sahip olur.

2.3. Bir Kavram Olarak Eğitsel İleti

Her metin okuyucusuna birtakım mesajlar iletir. Araştırmacılar iletiyle ilgili birtakım tanımlamalar yapmıştır. Örneğin:

Cesur ve Baş (201)'tan aktarıldığı üzere Ergin (2012)'e göre "Mesaj, bir ya da birden fazla kişinin bilişsel, duyuşsal ya da psikomotor davranışlarında değişiklik yapmak amacıyla düzenlenen işaretler örüntüsü" olarak tanımlar.

Güleryüz (2002) ise metni oluştururken oluşan tüm duygu, düşünce ve önermelerin tümü olarak iletiyi tanımlar.

Özdemir (2007)'e göre ileti metne yön veren ana unsurdur, asıl anlatılmak istenen şeydir, ana duygudur.

Sever (2013) verilecek iletilerin (anlamaların) edebî metinlerde öğretme amacıyla verilmesinden çok anlamın oluşturulması gerektiğini söyler. Didaktik metinlerde ise öğretici olarak (doğrudan) verilmelidir.

2.4. Çocuk Yayınlarında Aranılan Nitelikler

Çocuklar için hazırlanan eserlerin, biçim ve içerik bakımından birtakım özellikleri taşıması gerekir. Bu özellikler çocuğun gelişimine, yaşına ve Türk Milli Eğitiminin amaçlarına uygun olması icap eder.

2.4.1. Biçimsel Özellikler

Çocuk kitaplarının, biçimsel özellikler açısından değerlendirdiğimizde; kitabın büyüklüğü(boyutlar), kâğıt cinsi, sayfa düzeni, harfler, yazım ve noktalama işaretleri, resimler ve kapak(cilt) akla gelir.

Boyutlar: Çocuk kitaplarında içerik özellikleri ile eserin boyutları arasında bir oran olmalıdır. Çocuklar, konularına göre değişik ebattaki eserleri karıştırmaktan ve okumaktan hoşlanırlar. Bununla birlikte çocuğun yaşına ve gelişim seviyesine göre, çocuk kitaplarının kolay okunmasına, kolay taşınır ölçüde olmasına ve ağırlığına dikkat edilmelidir. Çocuklar için yayımlanan kitapların genelde 16x23 boyutunda olan en uygundur.

Sayfa Düzeni: Çocuklar için hazırlanan kitaplardaki sayfalarda, satır aralarındaki boşluk normal aralıklı, hatta biraz daha fazla olmalıdır. Sayfa kenarında geniş boşluklar bırakılmalı ve ilkokulun birinci devresindeki öğrencilere hitap eden eserlerde kısa paragraflara yer verilmelidir.

Harfler: Çocuk kitaplarında kullanılan harfler de önem arz eder. Okul öncesi çocukları için hazırlanan kitaplarda çok kalın harfler kullanılıp, geniş aralıklar bırakılırken; ilkokulun birinci devresine hitap eden kitaplarda harfler, 12 puntodan daha küçük olmamalıdır. İlkokulun ikinci devresi için hazırlanan kitaplarda ise 10 puntoluk harfler uygundur.

Kâğıt: Çocuk kitaplarında kullanılan kâğıtlar sağlam ve mad olmalıdır. Işığı yansıttığı için kuşa kâğıt kullanılmamalıdır.

Yazım ve Noktalama: Çocuk kitaplarında dikkat edilmesi gereken konulardan birisi de yazım ve noktalama işaretlerinin doğru kullanılmamasıdır. Şayet noktalama işaretleri yanlış kullanılır ve yazım hataları yapılır ise; ileride çocuklarda düzeltilmesi mümkün olmayan olumsuz sonuçlara yol açar. Onun için çocuk kitaplarındaki yazımın tutarlı ve noktalama işaretlerinin kurallara uygun bir şekilde kullanılması, arandığı özelliklerin başında gelir.

Resimler: Çocuk yaş gruplarına göre, kitaplarda kullanılan resimler farklılıklar gösterir. Çocuk kitaplarındaki resimler işlemleri bakımından; süsleyici metinler, metin açıklayıcı ve yorumlayıcı resimler, metni tamamlayıcı resimler olmak üzere üçe ayrılırlar: Süsleyici resimler, daha çok eserde anlatılan konuyu sembollerde ifade etmede kullanılır. Bu tarz resimler çocuğun hayal gücünü ve estetik zevkini geliştirir. Bu bakımından ders kitaplarında rahatlıkla kullanılabilir. Metin açıklayıcı ve yorumlayıcı resimler, daha çok okumaya başlangıç kitaplarında yer alır. Çocuk yeni okumaya başladığı sözcükleri bu resimler vasıtasıyla daha iyi kavramaya başlar. Metni tamamlayıcı resimler ise, çocuğun bir varlığı veya nesneyi daha iyi algılamasında kullanılır.

Kapak (Cilt): Çocuklar için hazırlanan kitaplarda kapak düzeni çok önemlidir. Bir kitapta çocuğun ilgisini çekecek ilk özellik kapağıdır. Onun için, kitap kapağının resimlenmesi ve kapak yazıları çocuğun dünyasına hitap etmelidir. Diğer taraftan kitabın içeriğiyle, kapakta kullanılan resimler arasında uygunluk bulunmalı ve etkileyici çağrışımlar verilmelidir. Kitabın kapağında yazarın ve yayınevinin adı yer almalıdır. Dikkat edilecek bir başka hususta, çocuk kitaplarının kapağı sağlam olmalıdır. Gerekirse kitaplar dikiş yöntemiyle hazırlanmalı ve dağılması engellenmelidir.

2.4.2. İçerikle İlgili Özellikler

Çocuklar için hazırlanan kitapların biçimsel (dış yapı) bakımından bazı özellikler taşıması gerektiği gibi; türü, ana fikri (ana tema), konusu, kahramanları, üslup ve dil gibi içerikle ilgili özelliklerinde bir bütünlük arz etmesi gerekir.

Tür

Genel olarak çocuklar, değişik yaşlarda değişik türdeki eserlere ilgi duyarlar. Bunun yanında kişisel yetenekleri ve çevre faktörü ile de farklı konulara yöneldikleri gibi, belirli bir konu üzerinde de yoğunlaşabilirler. Buna bağlı olarak da bazı çocuklar masal kitaplarına ilgi duyarken, bazıları da şiir, doğa ve hayvanlarla ilgili eserlerden zevk alırlar. Buna göre çocukların ilgi duyduğu kitap türlerini yaş gruplarına göre şöyle sıralayabiliriz:

1-6 yaş grubu: Çocuğun bedensel, zihinsel ve ruhsal açıdan gelişme dönemidir. Bu evrede çocuklar resimli kitaplarla, masal ve hikâye türünden eserlere ilgi duyarlar. 2-3 yaş dönemindeki çocuklara resimli kitaplar verilirken; 4-6 yaş grubundaki çocuklara ise resimli kitapların yanında masal ve hikâye türünden kitaplar okunup, anlatılmalıdır.

7-8 yaş grubu: Bu dönemde çocuklar, basit masal türlerinden, gerçek veya hayale dayalı tabiat kitaplarından, kişileştirilmiş nesnelere hikâyelerinden, başka ülkelerin çocuklarından bahseden kitaplardan hoşlandıkları gibi basit şiirlerden, tekerlemelerden ve bilmecelerden de hoşlanırlar.

9-10 yaş grubu: Bu yaşlardaki çocukların hayal dünyaları bir hayli geniştir. Buna bağlı olarak da uzun masal türlerinden fantastik romanlara kadar hayal güçlerini besleyen bütün eserlere ilgi duyarlar. Bu yaş grubundaki çocuklar ayrıca günlük hayatı anlatan hikâyeleri, gezi türünden eserleri, basit makine ve aletlerin çalışmasını anlatan kitapları ve şiirleri de zevkle okurlar.

11-12 yaş grubu: Bu yaş döneminde çocuklar ellerine geçirdikleri her türlü kitabı okurlar. Buna bağlı olarak da efsaneler, biyografik eserler, tarih, hayvan hikâyeleri ve mizahi eserlere ilgileri oldukça fazladır. Ayrıca bu yaş grubundaki çocukların hayal dünyasını besleyen türlerin başında çizgi romanlar da yer alır.

13-14 yaş grubu: Bu çağdaki çocuklar kendilerine örnek olacak kahraman arayışında oldukları için kendilerine en yararlı tür biyografiler olacaktır. Ayrıca erkek çocukları fen kitaplarına, macera romanlarına ve sporla alakalı dergilere merak salarken;

kız çocukları ise romantik eserler ile polisiye türündeki romanlara yönelirler. Yine bu yaş grubundaki çocukların ilgisini çeken bir diğer tür de mizahi eserlerdir.

Ana Fikir (Tema)

Kaleme alınan her edebi eserde yazarın okuyucuya verdiği bir mesaj bulunur ki buna ana fikir diyoruz. Bu bağlamda yazar düşüncelerini, görüşlerini ve duygularını eserinde sürekli vurgulayarak; okuyucusuna bir ana fikir vermeye çalışır.

“Çocuk edebiyatının asıl amaçlarından biri olan eğiticiğin, işlenen temaya bağlı olduğu göz önünde bulundurulacak olursa ana fikrin önemi daha iyi anlaşılır.” (A. Yalçın-Gıyasettin Aytaç, 45-46) Böylece yazar eserinde ana fikri çocuğun toplumsal değerini önemini kavrayacak ve kişiliğini geliştirecek tarzda işlemelidir.

Konu

Çocuklar için kaleme alınan eserlerin konusu çocuğun yaşına, ilgisine uygun olması gerekirken diğer taraftan da onu düşündürmeye, birtakım beceri ve alışkanlıklar kazandırmaya sevk etmeli günlük yaşayışlarına yakın olmalıdır. İyi bir çocuk kitabında milli kültür değerlerinin yanında evrensel insanlık ve ahlaki değerlerinin de verilmesi gerekir.

Kahramanlar

Çocuklar için kaleme alınan şiir, roman, hikâye ve tiyatro türündeki eserlerde serüvenleri anlatılan kahramanlar çocuklar için önemlidir. Çünkü bu tür eserlerdeki kahramanlarla çocuk daima kendini özdeşleştirir. Çocukların yaş grupları dikkate alınarak yazılan eserlerde fazla kahramanlara yer verilmemelidir.

Planlar

Bütün edebi eserlerde olduğu gibi çocuk kitapları da belirli bir plan dahilinde hazırlanmalıdır. Yazar eserini kaleme alırken çocukların yaş seviyelerini, bilgi ve anlayış becerilerini dikkate alarak basit ve net bir şekilde plan yapılmalıdır.

Dil ve Üslup

Çocuk kitaplarına kullanılan dil ve üslupta dikkat edilmesi gereken noktalar şunlardır:

Çocuklar duru ve yalın olan dili daha çok severler. Okuduklarında anlayabildikleri, konuşma dilinde olan üslubu daha çok eserlerde ararlar. Buna bağlı olarak çocuklar uzun tasvirlerden, yersiz benzetmelerden sıkılırlar. Çocuğun anlayabileceği bir şekilde açık ve anlaşılır kavramlara, duygularına hitap eden konu seçimlerine, Türkçenin anlatım gücünü ortaya koyan örneklere yer verilmeli ve dikkat edilmelidir.

2.5. Çocuk Kitaplarında Eğitsel İleti

Her edebî eserde olduğu üzere çocuk edebiyatı eserleri de birtakım iletiler taşır. Çocuk için yazılan metinler birer yaşantı geçirterek çocukların zihinsel gelişimine katkıda bulunur ve onları hayata hazırlar. Bu anlamda çocukların okuduğu eserlerdeki iletilerin eğitsel olarak belli bir nitelikte olması araştırmacılar açısından da çok değerli görülmüştür.

Alan yazın incelendiğinde iletilerde bulunması gereken birtakım özellikler şu şekilde sıralanmaktadır (Cesur ve Baş, 2005):

- İletiler çocuğun sağlıklı bir birey olabilmesi için kişisel, sosyal duygusal ve bilişsel açıdan gelişimine uygun olmalıdır.
- Verilmek istenen ileti ile konu birbiriyle bağlantılı olmalıdır.

- Verilmek istenen ileti ile konu, üslup birbiri içinde uyumlu olmalıdır.
- Anlatım ile verilmek istenen sadece örtük ileti değil yeri geldiğinde doğrudan, yeri geldiğinde dolaylı, yeri geldiğinde soru ile de ileti verilmelidir.
- İletiler konu ve ana düşünce kadar önemli olduğu için eserde üzerinde ciddi bir şekilde durulmalıdır.

Kavcar'a göre çocuğa doğruyu öğretmede ve çocuğun da kendini doğru ifade edebilmesinde çocuk edebiyatı etkili olacaktır. Edebi metinler hem yetişkinlere hem de çocuklara doğruyu, iyiyi, güzeli gösterir ve bu iletilerle sunulur.

Çocuk bir metin okurken kahramanlarla duygudaşlık kurar, kendini onun yerine koyar. Böylece başkalarının acılarına, sevgilerine ortak olmayı, başkalarının yerine kendini koymayı öğrenir.

2.6. Şiir

Arapça şîr olan şiirin tanımı TDK (2021) tarafından şöyle yapılmaktadır:

1. isim, edebiyat; *“Zengin sembollerle, ritimli sözlerle, seslerin uyumlu kullanımıyla ortaya çıkan, hece ve durak bakımından denk ve kendi başına bir bütün olan edebî anlatım biçimi, manzume, nazım, koşuk.”* (TDK, 2021).
2. isim, mecaz *“Düş gücüne, hayale, imgeye, gönle seslenen, anı, duygu, coşku uyandıran, etkileyen şey”*: *“Burada herkes kendi gönlünden olduğu kadar bu tabiatın içinden gelen bir şiiri dinler.” - Abdülhak Şinasi Hisar*” (TDK, 2021).

2.7. Çocuk Edebiyatında Şiirin Yeri

Şiir dili bir dilin belki de en önemli mirasçısıdır. Bir millete ait şiir türleri olan destanlar, efsaneler, mesneviler, tekerlemeler, ninniler o dilin edebî yoğunluğunu en güzel şekilde yansıtan eserlerdir. Bir dili anlamamanın yolu o dilin şiirini anlamaktan geçer.

Çocuğun yetişirken karşılaştığı edebî türler o çocuğun hem duygu ve düşünce dünyasını besler hem de dilin zenginliğini duyumsaması açısından önemlidir. Türk edebiyatında ilk çocuk edebiyatı eserleri divan edebiyatı döneminde verilen eserler olduğundan şiir türünden örneklerdir (Bkz. Çocuk Edebiyatı Başlığı).

Şiirin çocuk edebiyatı açısından vurgulanması gereken unsurları vardır: ses, dil, biçim, içerik (Kaya, 2013).

Bu unsurların her biri çocuğun dil ve düşünceye olan hâkimiyetini özellikle ana dili eğitimi esnasında geliştirebilir. Bir şiir çocuğun aynı zamanda oyun ve estetik gelişimini geliştirici nitelikler taşır. Şiire hâkim olan müzikalite çocuğun yaratıcılığını besleyerek onun kendi dili üzerindeki farkındalığını artırıcı bir unsur olarak ana dili eğitiminde ele alınmalıdır.

Şiir çocukların dile getiremediği duygularını dile getirmesinde ve yanlış yaptığı davranışların farkında olmasına yardımcı olan en önemli türdür. Çocuklar bir şiirin öğretici olmasından çok duygulu olan, lirik şiirleri kabul ederler. Ninnilerle uyutulan bebeklerin ilerde şiirlere karşı daha çok ilgisinin olabileceği kanısı vardır. Çocukların şiiri sevdiği bir başka sebepse şiirde oluşturulan ahenk ve ritim duygusudur. Böylece çocuk müzikle de tanışmış olur. Şiiri duygularıyla yazan ne kadar şair olsa da onu okurken kendi duygularını ve düşüncelerini katarak bunu yorumlayan okuyucudur. Buna göre şiir tek anlamlı değil, okuyucuların anlamlandırmasına göre çokça anlamı olan eserlerdir. Çocuklara da bilgi şiirle direkt olarak değil, dolaylı olarak verilir ve genel olarak çocuk şiirlerinde tabiat konusu işlendiği görülür.

Çocukların kitap alışkanlığını kazandırmak için çocuklara hitap edecek görsellerle zenginleştirilmiş ve çocukça yazılmış edebi metinler yazılabilir. Aileler de çocuklarına sevdirmek için şiir okuyabilir, aralarında edebi metinler tartışabilirler. Bu manada halk şiirimizin gücünden yararlanılabilir. Şiir diline giren çocuğun dil sevgisi, kelime dağarcığı, okuduğu şiir ve edebi metin türlerine göre duyarlılığı artar. Çocuk şiir okuyarak insanlara karşı duyarlılığı artar, zihni açılır, yaratıcı düşünce gücüne sahip olabilir. Şiirin kısa

mırsalardan oluşması ve ritmik yönüyle, çocuğu nesir yazılardan daha çok sarar ve çocuğun okuma alışkanlığında önemli bir rol oynar.

Şiirin vasıtasıyla dil dağarcığını geliştiren çocuk, yaratıcı yönünü de tanımış ve öne çıkarmış olur. İnsanı hayvanlardan ayıran en önemli özellik şüphesiz irade ve duygulardır. Şiirde duygu yoğunluğu öne çıkar. Mesela bir çocuk didaktik şiir okursa vatan millet duygusu artar. Günümüzde televizyon, tablet ve telefonla büyümüş çocuklardansa, şiir ve edebi metin okuyan çocuklar daha duyarlı, daha sevgi dolu oluyorlar ve duygularını, düşüncelerini tartabiliyorlar.

Dil ve edebiyat eğitimi, öğrencilere dili doğru kullanmayı ve estetik duygusunu kazandırmayı amaçlar. Bu amaçları gerçekleştirmek için ise, ilköğretimin ilk yıllarından itibaren bu dersler çocuk yaşlarına ve sınıflarına göre, onların anlayabileceği şekilde öğrencilere bu bilgiler verilir. Ayrıca sadece ders olarak değil, ders dışında şiir aktiviteleri yapmaları, sunu hazırlamaları, şiir okuması yapmaları da onları olumlu şekilde etkiler. Aynı şekilde edebiyat eğitiminde de şiirler en üst seviyelerden verilmeli, çocuklar dilimize dair en güzel şiirleri öğrenmelidir. Çocuklara dil becerisini en güzel şiirlerle verebiliriz, bunun için çocuk edebiyatında şiirler çok önemlidir. Çocuklar için şiir kitapları hazırlanmalı, onların sevebileceği ve okuyacağı tarzda şiirler yazılmalı, aynı zamanda ilgi çekecek, renkli görsellerle desteklenerek çocuğun şiire karşı ilgisi arttırılmalıdır.

Dağlarca'nın çocuklar için yaklaşık 22 adet şiir kitabı vardır. Fazıl Hüsnü Dağlarca "Çocuk kitaplarında şunu öneriyorum: Gözlerinize görmeyiniz. Sözcüklerle görünüz, sözcükler gözünüz olsun. Doğan çocuğu evvela bozmayalım, onun doğadan taşıdığı kişiliğini büyütelim, yoğunlaştıralım" diyerek insanın doğadan taşıdığı saf kişiliği yüceltir şiirlerinde. Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın Yaramaz Sözcükler kitabında da sözcükleri çok güzel kullanmıştır:

2.ses

Aradım çok

Ağaçların

O çocuk gözlerini

Nasıl uyurlar geceleyin

Nasıl uzakları görürler
Güpegündüz
Anlaşılmamış
Masal gibi işte
1/A
Artık değiştirmedim
Yaramaz sözcükler
Yazılarını öğretmenin
Yorulduklar mı
Büyüdüler mi
Üzüldüler mi
Sevdiler mi
Neden

2.8. Çocuk Şiiri

Şiirin çocuk şiiri diye ayrılmasının sebebi, çocuklara özel, çocukların duygu ve düşüncelerini geliştirebilecek ve onlara yaratıcılık kazandıracak şekilde yazılmasıdır. Çocuklara şiir yaşı ve seviyesine uygun verilir. Bir kısım şair bu ayrımın saçma olduğunu, yetişkinler için olan şiirlerin çocukların da okuyabileceğini savunur. Diğer kısım şair de bunun saçmalık olduğunu, yetişkinler için olan şiirlerin çocuklara hitap etmeyeceğini, onlara özel şiirler yazılmasını gerektiğini ifade etmiştir.

Tüm toplumlarda çocuk eğitilecek, ahlak kuralları benimsetilerek davranışlar kazandırılacak diye görülmüştür. Çocuğun bu eğitimi için edebiyatımızdan da yararlanılmıştır. Öyle ki edebiyatımızın ilk şiirleri de bu amaç doğrultusunda yazılmıştır. Dünya edebiyatında ilk şiirlerde görülüyor ki şiirler pastoral(doğa) ve didaktik(öğretici) şiirler yazılmıştır. Biz de ise ilk şiirler sadece didaktik(öğretici) yazılmıştır. (Yalçın ve Aytaş,2005, s.207). Böyle bakıldığında Türk Edebiyatında şiir çocuklar için ve çocuklar üzerine olmak üzere ikiye ayrılmıştır.

Özdemir (1983, s.18) bu kavramları şöyle ifade etmiştir:

Çocuğa görelilik; çocuğun ilgilerine, dil evrenine, çocuğun duygu ve düşüncelerine ait metinler seçmektedir.

Çocuksuluk; üslubun doğru kullanılmaması yani anlatımda acemilik olarak anlatmıştır.

Çocukların şiiri anlamasının bir diğer unsuru da yazım ve noktalama işaretleridir. Bu metinlerde sık sık gördükleri zaman hem anlamalarını hem de aşına olmalarını sağlar. Doğru noktalama işareti kullanımıyla şiir okunurken nerede nefes alıp vermesi gerektiğini, bir bakıma şiirin nasıl okunması gerektiğini öğrenir. Konu açısından sınırlama olmayıp, onlara hitap etmesi yeterli olacaktır. Ayrıca kelimeler mecaz, yan, gerçek gibi her anlamda kullanılmalı, çocuğun kelime dağarcığı geliştirilmelidir. Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın şiir kitaplarında şiirler oyun havasında, çocuğu sıkmadan ve çocuğa fark ettirmeden eğitici bilgi verici unsurlara rastlanmaktadır:

Öğretmenin sesi

Bu son çizgiler

Artık yazmayacağım

Papağan

Artık yazmayacağım

Karabaş

Artık yazmayacağım

Sarmaşık

Yalnız yaramazlık değil

Yaptıkları ettikleri

Hayır

...

2.9. Şiirin Dil Becerilerinin Gelişimine Etkisi

Çocuğun her yönden sağlıklı gelişebilmesi için edebiyata ihtiyacı vardır. Çocuk şiir ve edebi metin okuyarak bunları gerçekleştirir. Çocuğun bu saydığımız özellikleri gelişince sosyal özgüveni artar ve toplumda da bu şiir diliyle konuşmaya başlar, dil becerileri artmış

olur. Çocuk şiir diliyle konuşurken ahenk unsurları ve o şiirlerden kendinden bir şeyler bulma hoşuna gider. Böylelikle dili anlamlandırmak ve anlamak ona her zaman keyif verir. Aynı zamanda bu şiirleri ezberlerken kelime dağarcığı gelişir, dolayısıyla bir diyalog halindeyken kendini çok rahat ifade edebilir. Şiir evrenine giren bireyin dil sevgisi artar, çünkü dilini doğru kullanmaya başlar, duygularını rahat bir şekilde ifade eder, çünkü duygularını şiirde bulmuştur, hayvanları ve doğayı sever ve saygı duyar, çünkü şiirlerde bu konular aktarılmıştır. Yani çocuk şiir okuyarak yepyeni bir dünyanın kapılarını açmış olur. Şiiri çocuğa kazandırdığımızda; bizim yarınımız olan çocukların, okul hayatında ve sosyal çevre içerisindeki yerinde duygu yönü ve dil becerileri gelişmiş, zihni açık, yaratıcı düşünme gücüne sahip olarak yetişmeleri için, çocuk için yazılan yapıtlarda çocuk şiirlerine çok fazla yer verilmelidir ve çocuk şiiri tanınmalıdır. “Çocuğun hafızasının gelişebilmesi için, kendine güveninin artması için, insani duygularının gelişmesinde şiir okutma ve ezberletmenin etkisi çoktur.” (Türk Dünyası Edebiyat Terimleri Ansiklopedik Sözlüğü, 2003). Bunun için çocuğa dilini güzel kullanmanın yolları aranmalıdır. Çocuk dilini doğru ve güzel kullanabilmesi için edebi türlerden bolca yararlanılmalıdır. Edebi türler içinde olan şiir çocuğa dil zevkini, kullandığı kelime sayısını, dil doğru ve etkili kullanma açısından önemli bir türdür.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ/MATERYAL VE YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın yöntemi, verilerin toplanma süreci, dokümanlara ulaşma ve özgünlüğünü kontrol etme, dokümanları anlama araştırma, verileri analiz etme başlıkları detaylı bir şekilde açıklanmış ve aydınlatıcı bilgiler sunulmuştur.

3.1. Yöntem

Dağlarca'nın çocuklar için yazdığı 22 şiir kitabı ayrıntılı olarak incelenmiş, araştırmanın bir doküman incelemesi olup araştırmada incelenen eserlerin analizinde “içerik analizi” yöntemi tercih edilmiştir.

3.2. Çalışma Grubu

Bu çalışmanın evrenini, çalışma grubunu eğitsel iletiler kapsamında “*Fazıl Hüznü Dağlarca'nın çocuklar için yazdığı şiirler*” oluşturmaktadır. Buna bağlı olarak 22 şiir kitabında 284 şiir eğitsel iletiler açısından incelenmiştir.

3.3. Verilerin Toplanması

Bu araştırmada ilk önce literatür taraması yapılmıştır. Dağlarca'nın çocuklar için yazdığı 22 şiir kitabı araştırmanın alanını oluşturmuştur. Araştırma belirlenmesinde öncelikle araştırma problemi daha sonra da şiirlerin inceleneceği eğitsel iletiler belirlenmiştir. Dağlarca'nın çocuklar için yazdığı 22 şiir kitabı temin edilmiş, şiirler eğitsel iletiler kapsamında incelenmiştir. Dağlarca'yı anlatan ve eğitsel iletilerin yer aldığı ilgili yerli ve yabancı kaynaklar, akademik çalışmalar, makaleler, yüksek lisans ve doktora tezleri kütüphane araştırmaları ve internet taraması yoluyla elde edilmiştir.

Bu çalışma içerik çözümlemesi yoluyla veriler tanımlanmaya ve verilerin içinde saklı olabilecek gerçekler ortaya çıkarılmaya çalışılır ve birbirine benzeyen veriler belirli

kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirilerek okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenlenerek yorumlanır (Yıldırım ve Şimşek:2018).

Birinci aşamada çocuk, çocuk edebiyatı ve şiir türü ile ilgili literatür taraması yapılacaktır. Kavramlar incelenip bunların tanımlaması yapılacaktır.

İkinci aşamada 11-14 yaş grubunun ilgi ve ihtiyaçları, bu yaş grubunun şiir türüne olan ihtiyacı ve şiirde bulunması gereken özellikler incelenecektir.

Üçüncü aşamada Fazıl Hüsni Dağlarca'nın hayatı, eserleri, dil ve üslubu, çocuklar için yazdığı eserler, şiir ve şiir türünün özellikleri belirlenecektir.

Dördüncü aşamada Fazıl Hüsni Dağlarca'nın çocuk edebiyatı çevresinde vermiş olduğu çocuk şiirleri değerlendirilecek ve incelenecektir.

Beşinci aşamada Fazıl Hüsni Dağlarca'nın şiirleri eğitsel iletiler açısından incelenecek ve değerlendirilecektir.

Son olarak altıncı aşamada elde edilen bulgular değerlendirilecek, Fazıl Hüsni Dağlarca'nın incelenen eserlerindeki saptamalardan yola çıkılarak sonuç ve öneriler yapılacaktır.

3.4. Verilerin Analizi

Verilerin analizi içerik analizi tekniğiyle yapılmıştır. İçerik analizi “*Belli başlı kaidelere dayanan kodlamalarla bir içeriğin bazı kelimelerinin daha küçük kategorileri ile özetlendiği sistemli bir teknik olarak açıklanabilir.*” (Büyüköztürk vd. 2008). Bir başka tanıma göre ise “*Metinden çıkarılan geçerli yorumların bir dizi işlem sonucu ortaya konulduğu bir araştırma tekniğidir. Bu yorumlar, mesajın göndereni, mesajın kendisi ve mesajın alıcısı hakkındadır.*” (Weber, 1990). Doküman incelemesi denildiğinde “*Araştırılması hedeflenen olgu ve olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar ve çalışmada kullanılacak dokümanların elde edilip belirli bir sistem içerisinde inceleme işlemidir.*” (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Çalışmada analiz edilen doküman, Fazıl Hüsni Dağlarca'nın

yirmi iki çocuk şiir kitabıdır. Bu eserlerde Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın şiirlerinde çocuğa kazandırılması hedeflenen eğitsel iletiler incelenmiştir. Araştırmanın bulguları üzerinde içerik analizi uygulaması yapılarak detaylandırılmış birtakım tema ve eğitsel iletilere ulaşılmıştır. Bu çalışmada Dağlarca'nın yirmi iki şiiri doküman incelemesiyle ele alındıktan sonra içerikler eğitsel iletilerin başlıkları altında toplanmıştır.

3.5. Verilerin Sınıflandırılması

Araştırmada incelenen kitaplarda eğitsel iletiler tablo halinde gruplandırılmıştır. Eğitsel iletiler; “*Kişisel gelişime yönelik 71, toplumsal gelişime yönelik 147, çevre bilincine yönelik 54, evrensel düşüncenin gelişimine yönelik 7 ve ekonomiye yönelik 5 tane*” olmak üzere toplam 284 eğitsel ileti grubu oluşturulmuştur.

3.6. Dokümanlara Ulaşma ve Özgünlüğünü Kontrol Etme

Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın incelemeye alınan kitapları Yapı Kredi Yayınlarından (YKY) özgün hâlleriyle temin edilmiştir. Kuş Ayak Açıl Susam Açıl ve Kuş Ayak Boyalı Ses kitapları ayrıca Doğan Kitap yayınlarından, Göz Masalı kitabı Doğan Yayınlarından ve Oyun Okulu kitabı Doğan Yayınlarından da incelenmiştir.

3.7. Dokümanları Anlama Araştırma

Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın şiir kitapları, eğitsel iletiler açısından incelenmiş ve bulgular yorumlanmıştır. Bulunan eğitsel iletiler yorumlanmış ve iletilerle ilgili örneklere yer verilmiştir.

,

3.8. Geçerlik ve Güvenirlik:

“Araştırılan olgu veya olay hakkında bütüncül bir resim oluşturabilmesi için araştırmacının elde ettiği verileri ve ulaştığı sonuçları teyit etmesine yardımcı olacak bazı ek yöntemler (eşitleme, katılımcı teyidi, meslektaş teyidi vb.) kullanması gerekir” (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Araştırmada geçerlik ve güvenirlik belirlemek için farklı araştırmacılardan tezin incelenmesi istenmiştir. Alınan geri bildirimlerle beraber uzman görüşüne başvurulmuştur. İncelemeler sonucunda elde edilen veriler frekans hesaplaması yöntemi ile saptanmış.

Çalışmanın güvenirliliğinin sağlanması için veriler işlendikten sonra Türkçe Eğitiminde görev yapan bir araştırmacıya uzman incelemesi olarak sunulmuştur. Uzman incelemesi, teyit edilebilirlik için kullanılan yöntemlerdendir. Alan uzmanı kişiye ham veriler ve işlenmiş veriler sunularak görüş alınır. İlgili yerler düzenlemeye dahil edilir (Yıldırım ve Şimşek, 2018:283).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARI

Bu bölümde araştırma soruları çerçevesinde Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın 22 çocuk şiir kitabında yer alan eğitsel iletiler çerçevesinde ulaşılan bulgu ve yorumlara yer verilmiştir.

Tablo 1

Kişisel gelişime yönelik eğitsel iletiler

Kitap Adı	Bulgu: Kişisel Gelişime Yönelik Eğitsel İletiler	Frekans
Cin ile Cincik	Çalışkan Olmak	2
	Yaşamın Değerini Bilmek	4
	Okulu Sevmek	3
	Sorumluluk	6
Gösterme Parmağı	Çalışkan Olmak	1
	Yaşamın Değerini Bilmek	3
	Çalışkan Olmak	1
Okulumuz 2'deki	Yaşamın Değerini Bilmek	1
	Sorumluluk	2
	Özgür Olmak	3
Dolar Biriktiren Çocuk	Çalışkan Olmak	1
Okulumuz 3'teki	Çalışkan Olmak	1
	Sorumluluk	1
	Çalışkan Olmak	1
Bitkiler Okulu	Yaşamın Değerini Bilmek	1
	Özgür Olmak	1
	Okulu Sevmek	1
	Çalışkan Olmak	1
Kuş Ayak	Okulu Sevmek	3
	Sorumluluk	3

Tablo 1'in devamı

	Çalışkan Olmak	1
Başparmak	Yaşamın Değerini Bilmek	1
	Özgür Olmak	1
Arkaüstü	Çalışkan Olmak	1
	Yaşamın Değerini Bilmek	2
	Yaşamın Değerini Bilmek	3
Oyun Okulu	Okulu Sevmek	1
	Özgür Olmak	1
Serçe Parmak	Yaşamın Değerini Bilmek	2
Güneşi Doğduran	Sorumluluk	1
	Yaşamın Değerini Bilmek	3
Yaramaz Sözcükler	Okulu Sevmek	1
Okulumuz 1'deki	Okulu Sevmek	4
	Sorumluluk	4
Cincik	Okulu Sevmek	2
Yüzük Parmağı	Okulu Sevmek	3

Tablo 1'e göre, incelenen kitaplarda yer alan şiirlerdeki iletilerin frekans sayılarına göre: Kişisel gelişimi destekleyen iletilerden en çok kullanılanlar: "Yaşamın Değerini Bilmek" f (20), "Okulu Sevmek" f (19), "Sorumluluk" f (18), "Çalışkan Olmak" f (10) "Özgür olmak" f (6)'tır. Toplam frekans sayısına bakıldığında 71'tir.

Kişisel gelişimi destekleyen iletilere Dağlarca'nın şiirlerinde fazlaca yer verilmektedir. Verdiği mesajlar çocuklar için önemli bir değer taşımaktadır. Kişisel gelişimi destekleyen iletiler şiirlerinde şu şekilde yer almıştır:

4.1. Çalışkan Olmak

Çalışkanlık: TDK tanımına göre, çalışkan olma durumu, faaliyet olarak tanımlanmaktadır. Atatürk yurdu için, eğitim için, çocuklar için, hayvanlar için, doğamız

için çok çalışmıştır. Atatürk: “Denebilir ki, hiçbir şeye muhtaç değiliz, yalnız bir tek şeye ihtiyacımız var: Çalışkan olmak! Servet ve onun doğal sonucu olan rahat yaşamak ve mutluluk, yalnız ve ancak çalışanların hakkıdır.”

Yaşamaya devam ettiğimiz müddetçe bir şeyler üretmek, çabalamak gerekmektedir. “İş olmadan aş olmaz.” Atasözünde de belirttiği gibi çalışmadan hiçbir şey elde edilemez. İnsanoğlu çalıştığı müddetçe bir şeyler elde edebilmektedir. Dağlarca çocuklara para kazanmanın çalışarak, emek harcanarak olduğunu ifade etmiştir.

Oyun 1

Öğretmene sordum

Para nasıl kazanılır

Dedi çalışarak! “

Kazanılır para ilkin

Ya bir yapımda

Ya bir görevde

Çalışarak

(Dolar Biriktiren Çocuk, 2012, s: 31)

“İşleyen demir pas tutmaz.” atasözünde ifade edildiği gibi insanoğlu ne kadar çalışırsa o kadar dinç olur, kendine ve çevresine o kadar faydalı olur. Her geçen zaman yeni şeyler ortaya çıkmakta, hayatı kolaylaştırmak adına yeni ürünler yapılmaktadır. Zaman acımasızdır. Geriden gelen gün gelir kulağı geçer. Bu elbette ki kulağın çalışmadığı anlamına gelmeseyse de aslında boynuzun iyi çalıştığı anlamına gelir. Emek verilen, çabalanan ve gönül verilen her şeyin sonucu mutlaka kişinin gelişimine yardımcı olacaktır.

Boynuz Kulağı Geçer

-Bu mudur Cin

Boynuz kulağı geçer dedikleri?

-O başka Cincik

Kimildama oluştu mu

Gözle görünmese bile

Kimildama oluştu mu

Duran’ı geçer demek o.

(Cin ile Cincik, 2012, s: 17)

“Şimdi Anlamak” adlı şiirde çocuklara takılan atların çocukların durumunu gösterdiği ifade edilmiştir. Hepimiz aynıyız. Aynı yolda yürür, aynı havayı soluruz. Aynı bahçede koşar, aynı pamuklu şekerden yeriz. Ama biliriz ki yeri geldiğinde ayırt ederiz. Aynı gibi görünsek de renkli hayallerimiz vardır hepimizin. Bazılarımız biraz daha umutlu, bazılarımız biraz daha mutlu, bazılarımız ise biraz daha karamsardır.

Şimdi Anlamak

3’te okurken anladım

Bize neden

Başka başka birer ad koymuşlar

Belli olsun istemişler besbelli

Kim çalışmıyor kim susmayı dinlemeyi öğrenmemiş

Kim 4’e geçecek

Yılsonunda

Belli olsun istemişler

(Okulumuz 3’teki, 2010, s: 33)

Her yaşta çocuk koşmalı, oyun oynamalı, özgürce yaşamalı, çocuk bunu hak etmektedir. Çocuğu anlatan yapıtlarda hareket unsuru ön planda olması çocuğu çalışkan olmaya teşvik etmektedir. Öğrenciler çalışkandır. Çalışkanlıkları hiçbir zaman sadece kitaplardan ibaret değildir.

Güzel Litvanya Türküsü

...

Litvanya’da çocuklar uçak yapar, tren yapar, altı yaşlarında,

Yaptıkları uçaklara, trenlere biner binmez

Uyurlar birazcık.

Başkent Vilnius’ta öyle çalışkandır ki öğrenciler görürsünüz:

Yollara yaza yaza çözerler

En güç aritmetik sorularını.

(Gösterme Parmağı, 2012, s: 13)

Dağlarca şiirinde Türk çocuğunun çalışkanlığını, eğitime verdiği önemi vurgulamıştır. Ulu önder Atatürk'ün derslerde anlatıldığı ve çocukların Atamızın örneğini alması anlatılmıştır. Çocuk, bilir ki çok çalışmalıdır. Atatürk'e, milletine layık evlatlar olmalıdır.

Armağan

Hangimiz bilse

Öğretmenin sorduğunu

Hangimiz

Yaramazlık yapmasa

Yavaşça, ona dönüyor

Yüzü

Ona gülümsüyor yüzü

(Okulumuz 2'deki, 2014, s: 21)

“Öğüt” adlı şiirde en önemli şeyin insanın kendi ayakları üstünde durabilmesi gerektiğinden bahsedilmektedir. İnsanlar hayatta her şeyi yapmak ister. Her dala konup her dalın hakkını vermek ister. Ancak gerçekler çok daha farklıdır. İnsanın kendi yeterliklerini bilmesi geleceğe güvenle bakmasının en önemli koşuludur. Örneğin kişinin kendi ayakları üzerinde durması çok önemlidir. Gerçek anlamda ayakların üzerinde durduğunda güveni tazelenir ve geleceğinde yeni bir ışık belirir. Mecazi olarak ayaklarının üzerinde durabildiğinde ise hayatın kişi için daha yaşanabilir hale geleceği söylenebilir.

Öğüt

-Bayram yerinde cin

Ata binsem düşüyorum

Eşeğe binsem gülüyor hep

Ata binmiş çocuklar bana

Ne yapayım?

-En iyisi ayaklarına bin Cincik

Ne düşersin.

Ne gülen olur.

(Cin ile Cincik, 2012, s: 54)

Bu şiirde bilip de bilmezden gelme ve güzel sebep gösterme sanatlarının hâkim olduğu söylenebilir. Kelebeğin çiçeklerden çiçeklere dolaşmasının sebebiyle ilgili çocukları düşünmeye sevk ettiği ve bunun önce görmezden gelindiği sonra da güzel sebebe bağlandığı görülmektedir. Dağlarca'nın bu ve benzeri eserlerinde doğa sevgisi ve coşkunun öne çıktığı görülmektedir.

Kelebek

Sana yaramaz diyorlar
İnanmıyorum, kelebek.
Senin çiçekten çiçeğe
Gittiğin
Geldiğin
Konduğun
Çiçeklere çalışmak değil mi?
(Kuş Ayak, 1999, s: 66)

“Çöl Çalışkanları” adlı şiirde Türkmenistan çocuklarının çalışkanlıkları anlatılmıştır.

Farklı ülkelerde, farklı coğrafyalarda yaşayan çocukların hayatlarına değinilerek çocuklara dünyanın başka ülkelerindeki yaşantılara ve bireylere dair bakış açısı kazandırılmak istenmektedir. Ayrıca Türkmenistan Türklerinden bahsedilerek Türk kültürünün ulaştığı coğrafyalar ve bu coğrafyadaki yaşantılar örneklendirilmektedir.

Çöl Çalışkanları

N'olacak ırmaklar sevmezse sevmesin
Öyle çalışır ki
Türkmenistan çocukları
İrmaklara benzer çalışmaları gece gündüz.
(Başparmak, 2012, s: 14)

“Sezinlediğim” adlı şiirde toprağın kıpırdarken iş yapması anlatılmaktadır. Önce toprağa bir tohum ekilir. Toprakta bir hareketlilik belirir. Tohum yavaş yavaş yeşermeye başlar. Toprak uygun ortamı sağlar. Bizlere sunulan vitamin topraktır.

Sezinlediğim

Kimıldıyor toprak
Çayır olurken
Çiçek olurken
Ekin olurken
Dallarda yel olurken

Bir oyun içinde mi
İş içinde toprak
Tarlada ekin dallarında yemiş olurken
(Bitkiler Okulu, 2014, s: 53)

“Değişim” adlı şiirde, milletimizi yükseklere taşımak çok çalışarak gerçekleştiğinden bahsetmektedir. Dağlarca çocukların hayallerinden bahsetmiştir. Kuşlar gibi uçmak istemeleri, özgürce kanatlarını açıp bulutların üzerinde süzülme istemeleri anlatılmaktadır. Atatürk; Türk öğün, çalış, güven, diyerek Küçük Türk Gençliğine (Çocuklar) Türklüğünle övünmesini söylemiştir. Bunu da çocukların çalışmakla yapabileceğine, bilimle yapabileceğini ifade etmiştir.

Değişim

Dedi ki öğretmen
Artık yerden gökyüzüne bakmıyoruz
Görüyoruz artık
Göklerden yeryüzünü
Dedi ki öğretmen
Varmamız gerek
Bu yıldızların ötesine bile
Öteki yıldızların ötesine bile
(Arkaüstü, 2012, s: 59)

4.2. Yaşamın Değerini Bilmek

Yaşam kıymetini bildiğimiz zaman güzelleşir, renklenir. Tüm insanların bu hayatta yaşama karşı umutları vardır. Gelecek beklentileri vardır. İşte Dağlarca çocuklara bu beklenti yolculuğunda bir ışık olmuştur.

Dağlarca şiirlerinde çocukları yaşamda umuda, mutluluğa davet etmiştir. “Açık Masal” adlı şiirinde de çöl, deniz ve sevinç unsurlarını çocuklara aktararak somutlamıştır.

Açık Masal

Üç çocuk vardı

İsrail’de.

Biri deniz

Biri sevinç

Biri çöl

Severlerdi yaşamayı

Akşam olana dek

Biri gökyüzü

Biri yel

Biri uçurtma.

...

Üç çocuk

Ağlama Duvarı’nda ağlamazlardı

Biri ılık

Biri türkü

Biri soluk almadan konuşan.

...

Babaları anneleri görmeden

Severlerdi Arap çocuklarını

Biri hurma

Biri deve

Biri su.

(Gösterme Parmağı, 2012, s: 34, 35)

“İlk Oyun: Görmek” adlı şiirde çocuğun ev yaşantısında oyun ve oyuncaklarla meşgul olduğu vurgulanmaktadır. Çocuğun temel ihtiyaçlarından biri olan oyun ve bir çocuğun ev içindeki durumu betimlenmektedir. Kısacası şair bu dizelerde oyunla mutlu olan çocuklardan bahsetmektedir.

İlk Oyun: Görmek

-Evleri alanları doldururken

Ne sevindirir çocukların hepsini?

-Oyun sevindirir

Oyuncak sevindirir

(Oyun Okulu, 1999, s: 14)

Bu şiirde Dağlarca, okulu seven, okulda oyun oynamayı seven çocukları anlatmaktadır. Okul çocuğun yaşam alanıdır. Çocuğun yaşamının büyük bir kısmı okulda geçtiğinden, şair çocukların okulu benimsemesini ve onu içselleştirmesini önemli görmektedir. Çocuk için okuldaki saksıların, bahçesindeki ağaçların, basamakların vb.nin çocuklar için var olduğunu, çocukların okulla bütünleşmesinin, okulu sevmesinin önemli olmasının vurgulandığı görülmektedir.

Oyun Önü

-Çocuklar sevinelim

Kocaman bir oyuncaktır okulumuz

Basamakları sizin

Pencereleri sizin

Kapıları sizin

Ağaçları sizin

Saksıdaki çiçekleri sizin

Onlarla niye oynayamıyorsunuz çocuklar?

(Oyun Okulu, 1999, s: 15)

“Ağaç Çocuk, Su Çocuk” adlı şiirde çocukların oyun oynarken duyduğu sevinç dile getirilmiştir. Gökkuşağında bir tane değil birden çok renk vardır. Dağlarca çocukları gökkuşağına benzetmiştir.

Ağaç Çocuk, Su Çocuk

İki çocuk

Birbirini çok sever bizim Finlandiya’da

Biri ağaç

Biri su.

Oynarlar biraz bile durmadan

Bütün yıl

Karın altına bile

Oynarlar gülümseyerek.

Hele buzlar çözülünce

Bir koşmacadır bir uzamadır başlar

Alır götürür onları

Sevinç.

Su ağaca benzer hep

Ağaç suya:

Su gökte uzar sanki

Ağaç yerde akar.

Finlandiya

Güzelleşir gece gündüz

İki çocuk

Seve seve birbirini.

(Gösterme Parmağı, 2012, s: 36)

“Gülerken Büyüme” adlı şiirde avuç içlerimizle oyun oynanabileceğinde ve bu oyun ile mutlu olunabileceğinden bahsedilmektedir. Avuç içi bir kavuşmadır aslında. Ayrı takılan parmakların birleştiği noktadır.

Gülerken Büyüme

Avuçiçi'miz

Bir oyun yeridir çocuklar

Orda birbiriyle buluşur parmakları hepimizin

Tek tek sayar başparmak

Gece gündüz

Öbür parmakları

Biri eksilmesin diye sayar

Bu oyun bitmesin isterler

Gülerken büyürler biz anlamadan

(Oyun Okulu, 1999, s: 17)

Dağlarca'nın "Güzel Hava" adlı şiirinde kötü havada bile sevinmenin gerekli olduğunu, kötü hava için elden bir şey gelmeyeceği için onunla mutlu olmayı anlatmaktadır. Her gün güneş aynı açıdan doğmadığı, rüzgârın hep aynı esmediği ifade edilmiştir. Güzel günlerin, güneşin her zaman olmadığı ancak, her havanın, her ortamın ayrı bir değeri vardır. İnsanoğlu sabrederse sonunda mutlaka güneş yine geri gelecek.

Güzel Hava

-Boş ver kara fırtınaya boraya

Hava güzel

-Güneşliydi dün

Demiştim yine hava güzel

-hava kötü desem Cincik

Dinler mi benim sözümü

En iyisi budur

Dinlerim ben onun sözünü.

(Cin ile Cincik, 2010, s: 27)

"Formoza Uçurtması" adlı şiirde, kalabalık bir grubun uçurtma uçururken duyduğu sevinç anlatılmıştır. Gökler özgürlüktür. Mavi alabildiğine sonsuzluktur. Uçurtma ise

bazen ulaşılan bazen de ulaşılmayan hayallerdir. Kocaman bir uçurtma yapılır beraber. Herkesin hayallerinden bir tutam vardır içinde.

Formoza Uçurtması

Yüz kişinin taşıdığı uçurtma
İşte uçuyor seviniyor musunuz
Yüz gövdeli
Sağında solunda iki yüz kanat.
Formoza'daki uçurtmayı güzel çocuklar
Görürken
Biliyor musunuz
Yıldızları bile gördüğünüzü?
Şırıl şırıl türküsü ağzında,
Göğü neden çok uçar
Besbelli
Sizin gökleri daha çok sevdiğinizden.
(Gösterme Parmağı, 2012, s: 42)

“Anneye Sorular” adlı şiirde, mutluluk kavramı somutlaştırılmıştır.

Anneye Sorular

Güney Alp Dağları'ndan
Ta Jura Dağları'na
Ortadaki ovalara deki
Gülen kim, türkü söyleyen kim?
(Serçe Parmak, 2012, s: 24)

Dağlarca şiirlerinde hoş olmayan durumları daha güzel bir duruma bağlamıştır. Avcılığı hayvanların oyun sanmasını ve avcılarla oyun oynamasından bahsetmektedir. Parkta çocuk koşar, oynar. Anne çocuğun peşinden koşar. Çocuk koşar anne peşindedir. Anne bilir ki bir an boş bırakılmaz. Çünkü çocuk kaçar. Çocuğun dünyasında bu oyunların en güzelidir.

Hep çocuk kalır
Kabartay'ın Balkar'ın
Hayvanları.
Avcılara
Günaydın derler
Güle güle.
Avcıları
Şuraya buraya çağırırlar
Güle güle.
Avcılarla
Saklambaç oynarlar
Gülerek.
(Serçe Parmak, 2012, s: 39)

Dağlarca bu şiirinde Atatürk'ü anlatmıştır. Atatürk'ün Türk çocuğunun içinde yaşadığını, Atatürk'ün Türk çocuğunu çok sevdiğini, ona büyük önem atfettiğini; Türk çocuğunun da onu ruhunu taşıdığından bahsetmektedir.

Sığmamak

Dalarım karşımdakine
Arada bir
Duyarım bizi severken
İçi içine sığmaz
Duyar
Arada bir biliyorum
Ben
O'nu daha çok sevince
İçimin içime sığmadığını
(Okulumuz 2'deki, 2014, s: 19)

Dağlarca'nın "Bir Çocuk" ve Utku" adlı şiirinde uyuduğu için mutlu olan çocuktan bahsetmektedir. Çocuk yorgundur parkta koşmaktan. Aslında hayat bir top sa sürekli o topun peşinden koşar.

Bu şiirde Dağlarca bir çocuğun uyuduğu esnada gördüğü düşlerin onda yarattığı mutluluktan bahsetmektedir. Çocuğun rüyalarının; onun kendine ait hayal gücü ve bilinçaltının geniş bir yansıması olarak değerlendirildiği söylenebilir.

Bir Çocuk

Gece yarısı uyandı bir çocuk

Vurmuştu sevinç

Yüzüne düşüncesine yüreğine

Doldurmuştu direnç

Yüzünü düşüncesini yüreğini

Ta uzaklarda alaca sesler

(Güneşi Doğduran, 2012, s: 11)

Sabahın olması çocuklar için oyun vaktinin geldiği anlamına gelmektedir. Çocuk harekettir, berekettir. Durağanlığı sevmez çocuk. Her gece bir savaş verir uyumamak için. Bu savaş uyuyana dek sürer. Rüyasında her şey çok güzel olsa da uyanmayı ister bir an önce. Her çocuk mutludur sabahları.

Utku

Bir çocuk

Gece yarısı uyanan bir çocuk

Vardı ya

Şimdi

Mutludur çok

Duyuyorsunuz değil mi

Alkışlıyor

Doğan güneşi alkışlıyor:

-Yaşasın

(Güneşi Doğduran, 2012, s:38)

Dağlarca bu şiirde çocuğun heves ve coşkuyla zihninde oluşan yaratıcı gücü somut bir şekilde anlatmaktadır. Bu yaratıcı düşünce gücüne ait ilk kıvılcımı; o kıvılcımın

sonunda oluşan üründen ya da o ürünü elde etme basamaklarından çok daha önemli görmektedir. Bunu da somutlaştırarak anlatmaktadır.

Yürek Kamaştırın

Kıvılcım

Yürümenin bin katıdır

Koşmanın

Varmanın

Bulmanın bin katıdır

Kıvılcım

Hele karanlıkta oluştu mu

Yüreğin

Bin katıdır

(Güneşi Doğduran, 2012, s: 19)

“Avunma” adlı şiirde, yaramazlık yapıp mutlu olan çocuklardan bahsetmektedir. Cin ile Cincik’in yaptığı yaramazlık çok güzel ifade bulmuştur. Çocuğun çocuk olduğu için yaramazlık yapması normal bir davranış olduğu anlatılmıştır.

Avunma

-Bize yaramaz diyorlar Cin

-Varsın desinler Cincik

Yaramaz olmak belirtisi

İyi olmanın sağlıklı olmanın

-Neden yahu?

-Sayrılarevine götürüyorlar

Yara’lı olanı

Yara’almaz olanı değil.

(Cin ile Cincik, 2010, s: 13)

“Kapıyı Açmak” ve “Patlıcan” adlı şiirlerde de yaramazlık yapmanın mutluluk belirtisi olduğundan bahsedilmektedir. Çocuk neşedir, sevinçtir. Çocuk yaşamın en önemli belirtisidir.

Kapıyı Açmak

-Haydi

Kapıları çalıp çalıp kaçalım Cincik

-Çok kızıyorlar bize?

-Kızmak dışlarında

İçlerinden sevinirler

-Niye sevinirler?

-Şu bencil yeryüzünde

Biri kendilerini aradı diye sevinirler.

(Cin ile Cincik, 2010, s: 53)

Patlıcan

Durmuyor kımıldıyor yansıyor

Ağarmaksızın

Toprak altının güzelliği bende

Hep o yok olmaz ışıltıyı anlatıyor

Güzelliğin güneşte parlarken

(Bitikler Okulu, 2014, s: 21)

“Yeni Çocuğun Sevinci” adlı şiirde, çocuğun yaşama sevincinden bahsedilmiştir. Çocuk doğduğu andan itibaren hayatı tanımaya, öğrenmeye başlar. Bunun için çocuğun hayatı deneyimleyip keşfetmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Gözleri meraklıdır, elleri her tuttuğunu fırlatmak, ayakları hiç durmadan koşmak istemektedir. Çünkü onun için hayat çok güzeldir. Çünkü bu hayatta yeni şeyler var ve çocuk bu yeni şeyleri öğrenmek istemektedir.

Yeni Çocuğun Sevinci

Değişti mi ne gözlerim

Bakmıyorum görüyorum artık.

Ellerim değişti mi ne
Yelleri bile tutuyor artık.
Değişti mi ne kulaklarım
Duymuyor işitiyorum artık.
Ayaklarım değişti mi ne
Ellerime karıştıyorum artık.
(Arkaüstü, 2012, s: 44)

Bizim bayramlarımız, özel gün ve haftalarımız çocuklar hatta bizler için sevinç, mutluluk belirtisidir. Yeni kıyafetler, şekerler, harçlık çocuk için ayrı bir heyecandır. Şair bayram yaklaşınca etrafta tatlı bir telaş başlamasını şiirinde ifade etmiştir.

Bayramlarımız

-Bayram salıncağ günüdür
-Evet
-Şeker günüdür
-Evet
-Hadi kaçalım okuldan, öğretmenden
Salıncağa binelim şeker yiyelim
-Ya yakalarsa?
-Dayatırız Cincik:
Nasıl olsa
Bugün bayramdır
72 ulustan birinin.
(Cin ile Cincik, 2010, s: 29)

Dağlarca şiirlerinde farklı yerlerde yaşayan insanları dile getirmeyi sevmektedir. Azerbaycanlı çocuklar içten güler. Güldükleri an mevsimler durur. Gözlerde pırıltı başlar. Heyecanları gözlerinden bellidir. Çocukların gözlerindeki ışıktan bellidir.

Göz Balıkları

Azerbaycanlı çocuklar,
Güle güle'lerken
Ağızları açılır yedi kez
Yedi gökkuşağıyla sevinirler belki
Azerbaycanlı çocuklar, güzel arkadaşım,
Benzer üzüme
Ta içlerinden kırmızıdırlar
Bir mutluluk ta yedi.
(Başparmak, 2012, s: 17)

Sanki hepsinin özetidir “Sevinç Yolu” şiiri. Mesele sevgiyle tüm mesafeler kalkar. En uzağımız bile yakın olur bir den. Yakınının daha da yakın olur sevgiler akarken. Herkes birden bir olur sevgi ortadayken.

Sevinç Yolu

Akarken
Daha eşit değil miyiz
Babamın yaşı
Benim yaşıma karışır akarken.
Akarken
Daha yakın değil miyiz
Öğretmenin yelin yıldızların sevgisi
Benim sevgime karışır akarken.
(Arkaüstü, 2012, s: 101)

4.3. Okulu Sevmek

Okul, eğitim ve öğretim etkinliklerinin yapıldığı kurumlardır. Eğitim önce ailede başlar ve okulda devam eder. Okulda hem eğitim hem de öğretim verilmektedir. Okulu seven bir çocuk okula zevkle gider, alması gereken bilgiyi, tecrübeyi, dostluğu alır. Okulda sosyal etkinliklere de yer verilmektedir. Çocuk hangi alanda ilerlemek istiyorsa o alana yönlendirilmelidir. Okulda baskı ve zorlama olmamalıdır. Okulu seven bir birey, okulda ailesinden uzak zamanlarında aile özlemi çok çekmemektedir.

Yaramaz Sözcükler yapıtıyla çocukların dersleriyle ilgili bilgileri eğlendirerek sunmuştur. Her çocuk bir sözcüktür aslında. Hepsinin ayrı ayrı isimleri vardır. Her isim bir kişilik ifade eder. Hepsinin ayrı ayrı huyu vardır. Ama hepsi çocuktur.

Yaramazlığın Başlaması

(1/A)

Şimdi

Birer çocuktur

Sözcükler

Oynuyorlardı birbirinden yaramaz

(5/A)

Şimdi

Birer çocuktur

Sözcükler

Oynuyorlardı birbirinden yaramaz

(Yaramaz Sözcükler, 2013, s: 16)

“Okul” adlı şiirde de okulun eğitim yuvası olduğundan bahsetmektedir. İlk görüşte her şeyin yerini aslında okul alır. Okul yeri gelir anadır, sarmalar; yeri gelir babadır, koruyup kollar. Türkçeyi öğretir, diline sahip çıkar; matematiği öğretir, hesaplar yapar. İşin özü: Okul hayatı öğretir.

Okul

-Okul eğitim kaynağı Cincik

-Doğru

-Sayıları, okuma yazmayı öğretir

-Doğru

-Yanlış öğretir

-Doğru

-Doğruyu öğretir

-Doğru

Sınıfta kalanın

Okuldan atılacağını öğretir

-Bu son doğru.

(Cin ile Cincik, 2010, s: 58)

“Yapraklarla Kuşlar” adlı şiirde benzetme sanatı ile iletiyi okuyucuya anlatmıştır.

Yapraklarla Kuşlar

Hiç yaprağı yoksa

Boş bir okul gibidir

Ağaçlar.

Hiç kuş yoksa

Boş bir ev gibidir

Gökyüzü.

(Kuş Ayak, 1999, s: 119)

Dağlarca'nın bir diğer şiirinde de çok okuyan mı, çok gezen mi bilir? Cümlesinde okumanın önemini vurgulamıştır. İnsanlığın geçmişten günümüze kadar tartıştığı bu konu masaya yatırılarak çocuğa bir bakış açısı kazandırmak hedeflenmiştir. Bu bakış açısı doğrultusunda okumanın önemi çocuğa anlatılmaya çalışılmıştır. Şair kitapların değerini çok güzel kelime oyunu yaparak gözler önüne sermiştir.

Bizimki'nin Öğretmene Sordukları

-Çok okuyan değil

Çok gezen bilirmiş

Bu söz doğruysa

Neden hep yerinde duruyor

Neden tekerlekleri yok

Okulumuzun?

(Cincik, 2011, s: 26)

“Masallardan Dışarı Çıktığım” şiirinde okula başlayan çocuklara alınan yeni eşyalardan bahsedilmektedir. Çocuğun okula başladığı an büyüdüğü anlatılmıştır. Artık çocuğun, Çantası, çantasının içinde defteri, kitabı ve kalem kutusu vardır. Senin anlattığın masallarla bugüne geldim. Ailesinin anlattığı masallarla büyüyen çocuk hayata karışmaya

başlamıştır. Öğretmeni bir sürü arkadaşı ve en önemlisi de benim sorumlulukları vardır. Dağlarca çocuğun hayata karışmasının ilk adımını dile getirmiştir.

Masalarda Dışarı Çıktığım

Artık çantam var benim
Artık göğüslüğüm var benim
Masallardan dışarı çıkabilirim artık
İşte
Okullar da bir anne
Çocuklar
Başka pencereleri
Bu annelerin
(Okulumuz 1'deki, 2014, s: 25)

“Oyun Önü” şiirinde çocuklara okulu sevdirmek için okuldaki eşyaları tanıtmakta ve onları benimsemeleri için bir oyun ile sunmaktadır. Okulu kocaman bir dünya olarak görmektedir. Bu kocaman dünyanın sahibini de şair, çocuklar olarak değerlendirmiş. Okulun içini, okulun dışını, okulda olan her eşyayı çocuğun olarak ele almıştır.

Oyun Önü

-Çocuklar sevinelim
Kocaman bir oyuncaktır okulumuz
Basamakları sizin
Pencereleri sizin
Kapıları sizin
Ağaçları sizin
Saksılardaki çiçekleri sizin
Onlarla niye oynamıyorsunuz çocuklar?
(Oyun Okulu, 1999, s: 15)

“İlk Gün İlk Oturum” şiirinde, okula yeni başlayan çocukların gözünde okulu anlatmıştır. Okul dediğin anne kucağıdır. Küçük parmaklarla girersin oraya sonra küçücük parmaklar kocaman olur. Büyürsün günden güne. Çünkü okul yuvadır.

İlk Gün İlk Oturum

Bu ha

Okul dedikleri

Bayram mı ha

Pencereler bayrak

Kızarlar mı ha

Uyusam

Ağzım küçülmüş ha

Parmaklarım uzamış

Baba mı anne mi ha

Öğretmenin sesi

Ne yapar ağlar mı ha

Çok susayınca çocuklar

(Okulumuz 1'deki, 2014, s: 13)

Dağlarca'nın bu şiirinde öğrencinin gözünden okul anlatılmıştır. Yabancı olarak girdiği bir bina olan okul, esasen çocuğun yaşantısında büyük bir yer kaplayarak çocukla bütünleşir. Birden çocuğun yüreği olur. Tahta parçasından oluşan sıra birden bütünleşir. Öğretmenle sanki kan bağı vardır. Zaman geçtikçe her şey daha bir ötedir, daha bir başkadır. Çünkü okul yuvadır.

Beşinci Gün

İşte beşinci gün

Ben okula başlayalı

Değişiverdi hemen çevrem

Benzedi Öğretmenin masasındaki su

Evdeki suya

Daha büyüdü pencereler

Daha güzel oldu

Sıralarımız
Bilmiyorum ya
Öğretmene de soramıyorum
Tanımak mı bu
Sevmek mi
(Okulumuz 1'deki, 2014, s: 17)

Dağlarca çocukları okulda güneşe benzetmektedir. Çocukların derste parıltı saçmasını vurgulamıştır. Çocuğun her anı, her davranışı, her düşüncesi güzeldir. Çocuk güldü mü güneş güler. Daha bir başka olur okulun havası. Kahkahalar yükselir koridorlarda. Çınlar çocukların adı her ortamda.

İlk yoklamayı yapıyordu öğretmen
Çocuklar
Sesleri pırıl pırıl
Sesleri sanki güneş
Çığırtıyorlardı.
(Cincik, 2011, s: 11)

Küçük bir boğayı okul yolu arkadaşı yapan çocuğu şiirinde anlatmıştır. Okul yolu neşelidir, keyiflidir. Okul yolunda eğlenirsin, gülersin. Ağaçlarla dans eder, çiçeklerle oyun oynarsın. Okul yolu hayattır; çünkü okula gider.

İspanyalı Boğacık

Küçük boğa
Boynunda kırmızı kurdeleler
Madrid yollarında okula giderken
Der bana: Hadi, koşarım.
Küçük boğa
Boynunda yeşil sarı kurdeleler
Okuldan dönerken
Der bana: Hadi, top oynarım.
Küçük boğa

Boynunda ak kurdeleler
Ben esner esnemez
Der bana: hadi uyurum.
Küçük boğa
Boynunda güneşten kurdeleler
Horozlar öttü mü
Der bana: Hadi, uyanırım.
(Yüzük Parmağı, 2012, s: 18)

Dağlarca farklı yerleri şiirlerinde dile getirmeyi hep sevmiştir. Okul sevgisini aşılarken de farklı yerlerin özelliklerini vurgulayarak okulu ve okul sevgisini anlatmıştır. Her milletin yolu ayrıdır, suyu ayrıdır, havası ayrıdır. Ama okula giden yolları aynıdır.

Gözü Deniz Olan Çocuklar

Okula giderken
Eskimoların ayak izleri
Çağırır beni de seni de onu da
Daha ötelere çağırır.
Öyle büyüktür ki ormanlarımız, ırmaklarımız
Nereye koşarsak
Orası
Koşar daha ötelere yemyeşil.
Öyle güzeldir ki
Nice
Seversek sevelim, onlar,
Olur daha güzel.
Legan Dağı'nda oturur gök
Eteklerinde buzullar
Büyük göllerle, büyük ovaları
Aydınlatır gece gündüz.
...
(Yüzük Parmağı, 2012, s: 27)

Tatlı Çocuk

Küba’da ben okula giderken

Beni tatlı yapar

Şekerkamışlarımız.

Kuş uçarken

Kuşa tatlı yapar

Şekerkamışlarımız.

Bulut geçerken

Bulut tatlı yapar

Şekerkamışlarımız.

Küba’da ben okula giderken

Beni tatlı yapar

Şekerkamışlarımız.

(Yüzük Parmağı, 2012, s: 31)

Mississippi

Mississippi akardı ya

Bir çocuk dalgalara bakardı

Derdi içinden

Nereye gider bu büyük su

Okula mı gider?

Mississippi akardı ya

Gözünün rengi değişirdi, bakanların hep

Mavilileyin orada olurdu, köpükleyin burada,

Nerelere gider ki bu yaramaz su

Eve mi gider?

...

(Yüzük Parmağı, 2012, s: 34)

“Cin ile Cincik” şiirinde iki çocuğun karşılıklı konuşmaları aktarılmaktadır. Okula yeni başlayan çocukların konuşmaları sayısal verilerle ifade edilmiştir. Okul aynıdır, aslında aynı gibidir. Hatta hiçbir şey aynı değildir. Aynı gibi görünen ama her sene yenilenen, soluk alan kendini yetiştiren bir okul vardır.

Okul

-Altıya bir koyarsan ne eder Cincik

-Yedi eder Cin

-O çarşıda

Evde ne eder?

-Sen söyle bakalım

-Evde

Altıya bir koyarsan

Eder yedi gidersin okula

(Cin ile Cincik, 2010, s: 12)

Okullar

-Neden okullar yenidir

Köylerde kentlerde?

-Yeni yapılmıştır belki?

-Değil

-Onarılmıştır belki?

-Değil

-Badana edilmiştir belki?

-Bilemedin Cincik

Her yıl

YENİDEN başlarız da ondan.

(Cin ile Cincik, 2010, s: 39)

Dağlarca'nın "Girince" şiirinde öğretmene verdiği değer apaçık ortadadır. Öğretmen idoldür çocuk için. Donuk olan sınıf birden canlanır, her sıraya can kan gelir. Öğretmenin yüzü aydınlanır çocuklarla. Çocuklar kalkınca ayağa gelecek daha bir güzelleşir. Yarının öğretmeni, yarının mühendisi, yarının doktoru...

Girince

Girince öğretmen

Sıralardan rap diye bir ses çıkıyor

Gürültüsüz bir ses
Gürültü olmayan bir ses
Ayağa kalkıyoruz ya
Aydınlanıyor birer birer yüzlerimiz
Ayağa kalkına Satı uzanır
Tunç uzanır
Suna uzanır
Çelikay uzanır
Kimse görmüyor ki
Ben uzuyorum en çok
(Okulumuz 1'deki, 2014, s: 16)

Öğretmeni güneşe, öğrencileri de bitkilere benzeterek kişileştirme sanatı ile öğretmene verdiği değeri göstermiştir. Nasıl bir bitki güneşe dönerek olgunlaşırsa, meyvesini verirse öğrenciyi besleyen de öğretmendir. Sevgisidir, bilgisidir.

Güneş Öğretmen

Güneş öğretmen
Sevdirir kendisini çok
Ona döner bitkilerin hepsi
Yoksa o
Onun aydınlığına döner hep
Olduğu olmadığı başka
Yoksa tam tepemizdeyken
Yandırsada bizi
Kavursa da yalaz yalaz
Onun sıcaklığı başka
Bütün günler sürer
Öğrettikleri
Geceleyin bile
Karanlıkta dolaşır sözleri onun
Ay dededen yıldızlardan başka
(Bitkiler Okulu, 2014, s: 15)

Dağlarca'nın şiirinde yağmur bulutlarının çocukları okula giderken koruduğundan bahsetmektedir. Her doğa olayı başlı başına bir unsurdur okul yolunda. Bütün tabiat sözleşmişçesine miniklere yardım eder. Yağmur yağmaz, rüzgâr esmez okul yolunda. Çünkü o yol miniklerin yoludur, bilgi yoludur.

Yağmur Bulutları

Dedi ki öğretmen
Yağmur bulutları
Anaokullarını
Severler.

Biz gelirken giderken
Yağmur bulutları
Dururlar da
Hadi geçin derler.
(Kuş Ayak, 1999, s: 25)

Dağlarca'nın "İçimdeki Aydınlık" şiirinde her çocuğun ayırım yapılmaksızın okula gitmesi gerektiğinden bahsetmektedir. Bu şiirle her çocuğun temel haklarından biri olan okuma hakkı vurgulanır. Böylece çocuğun okula ait hissetmesi sağlanmaya çalışılmaktadır. Birimizin ayakkabısı kırmızı, diğerinin sarıdır. Birimiz beyaz tişört giyer, diğeri yamalı buluz. Birimizin montunda marka vardır, diğerininkinde ise yama. Okul kapısına gelince hepsi birden tek renk olur, tek desen olur. Çoğu zamanda önlük olur. Çünkü her çocuk eşittir.

İçimdeki Aydınlık

Açıktır işte içimden biliyorum
Giysileri ne olursa olsun
Çocuklara
Okullarla öğretmenler.
Eşittir işte içimden biliyorum
Seversek

Çalışırsak bize
Okullarla öğretmenler.
(Kuş Ayak, 1999, s: 24)

4.4. Sorumluluk

“Kişinin kendi davranışlarını veya kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesi, sorum, mesuliyet (TDK, 2006) şeklinde tanımlanan sorumluluk çocuğa erken yaşlardan itibaren kazandırılması ve yaşamı boyunca sürdürülmesi gereken bir davranıştır.”

“İlkokul Çocuğu” adlı şiirde çocuğun okuldaki sorumluluklarından bahsetmektedir.

İlkokul Çocuğu

(Anlatanın sesi)

Bir anısını daha yazdı

Elleri titrek

İlk görevini nasıl yaparsa

İlkokulun yeni çocuğu

Öylesine

Elleri titrek

(Yaramaz Sözcükler, 2012, s: 20)

“Kolaylığım” adlı şiirde, ödevlerini yapmak istemeyen çocuğu ödevlerine yardımcı Atatürk’ün geldiği, ödevlerine baktığı anlatılmıştır. Ödevler gelir bir bir. Bazen kolay bazen karmaşa içinde. Çok kolay yaptığın ödev de olur, çıkmaz sorular da vardır.

Kolaylığım

Çok güçse

Yapamıyorsam

Öğretmenin verdiği ödev

Atatürk

Hemen gelir yanıma
Yazdıklarına bakar
Birdenbire
Kolaylaşır birdenbire
Soruların hepsi
(Okulumuz 2'deki, 2014, s: 14)

“Okulda Uyanmak” şiirinde;

Okulda Uyanmak

Harfler

Yan yana gelirken
Sözcükleri uyandırır
Dedi öğretmenimiz

Sözcükler

Yan yana gelirken
Kimi uyandırır
Sordu

Yanıtladı kendini öğretmenimiz:

Sözcükler yan yana gelirken
Uyandırır çocukları
(Okulumuz 1'deki,2014, s:31)

“Başarı” adlı şiirde, sorumluluklarını yapan çocukların mutluluğundan bahsedilmiştir. En büyük mutluluk bazen gözünden uyku aksa da karnın çok acıkmış olsa da zamanında yapmaktır görevini. Yapman gerekenleri yaptığın zaman derin bir huzur kaplar her yeri. Her yer mutluluk olur, başarı olur.

Başarı

Oh
Yapmıştır işte

Kümeler görevlerini
Dalbudak
Saladursun iğrenç uyku

Tüneyedursun
Dalbudak eğriliğine
Uyuşukluğun baykuşları pis
Dört yol ağzındaki de
Alandaki de
Kent giriş yerindeki de
Çıkış yerindeki de

...

(Güneşi Doğduran, 2012, s: 36)

“Kuş Çanta” adlı şiirde, bir çocuğa severek yaptığı şeylerin yük olmayacağı, zor gelmeyeceği anlatılmaktadır. Okula severek gidildiği takdirde henüz bedenlenmekte olan küçük bir çocuk için zor görünen bir işin, örneğin her gün çanta taşıma işinin, kolaylaşacağı anlatılmaktadır.

Kuş Çanta

Çantasını sevmiyor Atilla
Diyor ki
Elime alsam ağır
Omzuma taksam ağır
Sırtıma assam ağır

Hemen yanıtlıyor Aysel
Öğretmeni iyice dinliyorum ya ben
Çantam kuş gibi
(Okulumuz 1'deki, 2014, s: 23)

“Öğrence” adlı şiirde, öğretmenin anlattıklarını sessizce dinleme sorumluluğuna değinilmiştir. İki dinle bir söyle, demiş Atalarımız. Öğrenmenin ilk kuralı susmaktır, hatta konuşmaktan daha ağırdır.

Öğrence

Konuşurken öğretmen

Susmalıyım

İyice işitmek için sözcükleri

Kısa bile olsa

Tümcenin bir anlamı yok

İyice anlaşılmadan sözcükler

Öğrenceyi almakmış

Kulak vermek

Dedikleri

İşitmek

Yarisından çoğu

Anlamanın

(Okulumuz 3'teki, 2010, s: 35)

“Koşu” adlı şiirde, çocukların sorumluluklarını iyi bir şekilde yapmaları gerektiğine değinilmiştir. Her düdük sesi bir davettir bilgiye. Düdük çalar ve ufukta Atatürk belirir. Kocaman açmıştır kollarını. Çocuklar koşar heyecanla. Bilir ki o kollar sevgidir, bilgidir, gelecektir.

Koşu

Düdük çalınca öğretmen

Koşunca bütün çocuklar

Ben de koşarım

En hızlı

Bilirim

Koşuyordur

Atatürk'ümüz en önde

En hızlı

(Okulumuz 2'deki, 2014, s: 17)

“Köprüde” adlı şiirde, sorumluluğunu yerine getirmeyen bir çocuk dile getirilmiştir. Roy L. Smith'e göre, “Sorumluluğu kabul edebilmek, insanın değerinin ölçütüdür.” Arkadaşının söylediklerini yanlış anlayıp sorumluluktan kaçan bir çocuk şiirde ifade bulmuştur.

Köprüde

-Yazık sana Cin

-Anlamadım Cincik

-Beklettin beni köprüde geç kaldın

-Geç mi kaldım?

-Geç mi diyorsun kal mı?

-Geç kaldın diyorum

-Geç kaldımsa

Beklemişim sayılır.

(Cin ile Cincik, 2012, s: 30)

Dağlarca şiirlerinin bazılarında gürültü yapmamak, öğretmeni sessizce dinlemek de bir sorumluluktur diye açıklamıştır. Dersi dinlemezsen, gürültü yaparsan, konuşursan sınıf daha da dar olur. Yüreğin sıkışır. Her uyarı da gönlün daha da kırılır. Dikkatli dinlersen ders su gibi akıp geçer.

Gürültü Yapmak

Gürültü yapmayın

Diyor öğretmen

Bu çok çocuğa

Bu oda yassı

Bu çok çocuğa

Bu oda dar
Bu çok çocuğa
Bu oda küçücük

Biz yapmıyoruz ki
Oda yapıyor gürültü
(Okulumuz 1'deki, 2014, s: 30)

Gürültü Ne

Karmakarışık sesler
Engin'den kopmuş
Aysel'den kopmuş
Demirtaş'tan kopmuş
Karaören'den kopmuş
Suna'dan kopmuş
Aygün'den kopmuş
İzi'den kopmuş
Barbaros'tan kopmuş

Artık kimin olduğu bilinmeyen
Bu yarım kalmış sesler
Gürültü mü ne
(Okulumuz 1'deki, 2014, s: 32)

“Güzel Annemin Çocuğu” adlı şiirde, anne babaya yalan söylememek çocuğun kendi sorumluluğudur. Doğru söz söylemek ilkokulda başlar. Anne babaya yalan söylenmez.

Güzel Annemin Çocuğu

Annemden saklayamam ki
Terliyken
Su içsem biraz
Hemen söylerim anneme

Anne bu, gizlenilemez.

Nerelere gitsem

Gelsem

Seslenir yer'im anneme.

(Kuş Ayak, 1999, s: 29)

“Karşıdaki Dilenci” adlı şiirde, dilenme yerine çalışarak kazanılması gerektiğinden bahsedilmektedir. En büyük sorumluluk çalışarak elde edilendir.

Karşıdaki Dilenci

-Dilenci nasıl kalkar yerinden

-On bin lira düşünce

-Kalkmaz

-Yüz bin lira düşünce?

-Kalkmaz

-Bir milyon düşünce

-Kalkmaz

-Nasıl kalkar yahu?

-Yıldırım düşünce Cincik?

(Cin ile Cincik, 2012, s: 61)

“Ölçü 1” adlı şiirde, gereksiz konuşmadan karşıdaki kişilerin memnun olmaması ifade edilmiştir. En büyük boşluk aslında içindeki boşluk desem de boş konuşmaktır çoğu zaman. Konuşursun ve kelimeler havada asılı kalır. Dolduramazsın bir türlü içini. Dolduramadığın kelimeler gün gelir seni yönetir

Ölçü 1

-Budala nasıl anlaşılır Cin?

-Konuşunca

-Yüzde yüz mü?

-Yüzde yüz

-Açıkla bakalım

-Sözlerinin yarısı gereksizse
Yarı budaladır
Hepsi gereksizse Cincik
Tam budala.
(Cin ile Cincik, 2012, s: 63)

“Anneme Verdiğim Söz” adlı şiirde, çocuğun annesine verdiği söz anlatılmaktadır:

Anneme Verdiğim Söz

Ben güzel olacağım
Taşıyacağım hep
Akan suların güzelliğini

Ben iyi olacağım
Ellerim açılacak gece gündüz
Bir bitki iyiliğinde

Ben doğru olacağım
Gökten düşen taş gibi
Doğru.

(Kuş Ayak, 1999, s: 31)

“Korku” adlı şiirde, borcuna duyduğu sorumluluk anlatılmıştır. Sorumluklarını yerine getirirsen yarınlar daha güvenilir olur. Korkmazsın hiçbir şeyden. Çünkü bilirsin ki yapman gerekenleri yapmışsındır.

Korku

- Neden korkarsın?
Ayıdan mı?
- Hayır Cincik
- Kurttan?
- Hayır
- Sırtlandan kaplandan devden mi

- Hayır
 - Korkusuz musun yoksa sen?
 - Hayır
- Dünkü simiti borca almıştım ya
Simitçi gelirken korkarım.
(Cin ile Cincik, 2012, s: 35)

“Çarpmamak” adlı şiirde, engelli insanlara olan sorumluluklarımız dile getirilmiştir. En büyük engel kendimize koyduğumuz engellerdir. Bir türlü aşamazsın bu duvarı.

Çarpmamak

Yüklenirsin aşamazsın o duvarı.

-İzledin mi Cin

Geçip gitti kör kimseye çarpmadan?

Bu nasıl olmakta?

-Besbelli:

Her görmediği kendisi onun

Kör kardeşimiz kendine çarpıyor.

(Cin ile Cincik, 2012, s: 21)

“Anımsatmamak” adlı şiirde zenginlik fakire olan sorumluluğu anlatılmıştır. Zengin kişiler varlıklı oldukları için hayatta sorumlulukları vardır. Yerine getirmiyorsa eğer bu gerçekle yüzleşmek istemezler. Bilirler ki orada kendileri ile vicdanları ile hesaplaşacaklar.

Anımsatmamak

-Zenginler

Giyinmişler doymuşlar diye mi

Camilere gitmez Cin?

-Hayır Cincik neden bambaşka.

Tanrı'ya kendilerini göstererek

Anımsatmamak ister onlar

Bütün kutsal kitaplarında

Buyurduğu eşitliği.

(Cin ile Cincik, 2012, s: 18)

4.5. Özgürlük

Dağlarca, özgürlük kavramını çocuklara aktarıırken özgürlüklerinden asla ödün vermemeleri gerektiğini sezinletmiştir. Bağımsızlığın ne kadar önemli olduğunu şiirlerinde sezinletmiştir. Dağlarca'nın 22 şiir kitabı incelendiğinde, özgürlük değerine “Okulumuz 2'deki” adlı eserinde fazlaca yer vermiş. Özgürlük TDK (2005:1557)'de, “Herhangi bir kısıtlamaya, zorlamaya bağlı olmaksızın düşünme veya davranma, herhangi bir şarta bağlı olmama durumu, serbestî; Her türlü dış etkiden bağımsız olarak insanın kendi iradesine, kendi düşünmesine dayanarak karar vermesi durumu, hürriyet.” olarak tanımlanır.

Dağlarca “Der Ki” adlı şiirinde, özgürlük yoksa ölümün bile daha iyi olacağından bahsetmektedir.

Der Ki

Güzeldir

Ölüm bile

Biraz

Niye mi tutsak değildir de ondan

Bunu yüreğine yaz

(Okulumuz 2'deki, 2014, s: 41)

“Karakaranlık” adlı şiirde İzmir, İstanbul gibi şehirlerimizin düşman ordusunun işgal etmesi ile özgürlüğümüzün tehdit altına girmesi ve bu tehdittin koca bir dev ile düşmanın yok olup gittiği anlatılmıştır.

Karakaranlık

Kulaktan kulağa aktı karanlık:

İzmir

Savaş gemileriyle basılmış

Önce kenti

Sonra yöresini adım adım
Ele geçirmiş yabanın ordusu
İstanbul
Sanki binlerce binlerce mum
Üfledi birdenbire
Görülmeyen koca dev
Hepsi birden sönuverdi
Yürekten yüreğe aktı karanlık
(Oyun Okulu, 1999, s: 52)

Dağlarca “Yaşayan Mustafa Kemal” adlı şiirinde, özgürlüğümüz için Türk milletine seslenmiş ve savaşa çağırıştır ve bağımsızlık için ölümü göze alan Türk milletini ele almıştır.

Yaşayan Mustafa Kemal

Devrim der kurtuluş der
Özgürlük
Der kimi
O
Bütün yurt uğruna ölenlerin
Birikimi
(Okulumuz 2’deki, 2014, s: 34)

“Çağlayan Mustafa Kemal” ve “Bayraklarla Çocuklar” adlı şiirlerde, özgürlüğün simgesi bayrağımızı anlatmıştır. Bayrağın her çizgisinde bir çocuk eli vardır küçücük. Bir neşe vardır, umut vardır. Bayrak dalgalanır yarınların kapıları açılır çocuk için. Çocuk bilir ki o bayrak için dalgalanır.

Çağlayan Mustafa Kemal

Dalgalanır dalgalanır dalgalanır
Bayrak
Elde
Duyurur bütün güzelliğini
Mustafa Kemal

Bu selde

(Okulumuz 2'deki, 2014, s: 45)

Bayraklarla Çocuklar

Besbelli bir oyundur bir sevgidir bayraklar

Besbelli bayrakları bin bir çocuğun çizdiği

Bin bir çocuğun boyadığı.

(Başparmak, 2012, s: 35)

“Der Ki” adlı şiirde, özgürlüğün bitmez tükenmez olduğu işlenmiştir. Her çiçek bir yürektir açan. Çiçek açmışsa bilirsin ki orada ovalar sonsuzdur. Ufukta bayrak görünür. Hissedilir özgürlük damarlarında. Çiçekler açmışsa bilirsin ki özgürsündür. Koşarsın doyasıya.

Der Ki

Neden çiçek açar bilir misin

Bütün ülkelerde

Bütün ağaçların dalı

Çünkü bitmez tükenmezdir

Özgürlüğün

Yeşil masalı

(Okulumuz 2'deki, 2014, s: 37)

“Dereotu” adlı şiirde kırlarda özgürce hareket edebildiğini anlatmıştır. Özgürlük insan için, hayvan için, bitki için... her canlı özgür olmak ister. Kimi özgürce koşmak, kimi özgürce havlamak, kimi özgürce büyüüp boy atmak ister. Bitkilere de bu özgürlüğü toprak sunar.

Dereotu

Sesi

Benziyordu bir soluğa

Yeşilden bir soluğa

Arada bir yarısını duyduğumuz

Adı dereotuymuş

Derelerde kırlarda özgür

Boy atardı bir avuç topraktan

...

(Bitkiler Okulu, 2014, s: 30)

“Satılmak” adlı şiirde, bir ayının kendi yurdundan ayrılmak istememesi anlatılmaktadır. Herkes kendi yastığında, kendi yatağında, kendi evinde, kendi memleketinde özgürdür. Sesi daha bir yüksek çıkar, kendine güveni daha birçok olur. Çünkü kendi memleketindedir.

Satılmak

Duydum konuşulurken

Satacaklarmış

Bir sirke ya da hayvanlar bahçesine

Ben onların mıyım

(Yazıları Seven Ayı, 2015, s: 44)

Tablo 2

Toplumsal gelişime yönelik eğitsel iletiler

Kitap Adı	Bulgu: Toplumsal Gelişime Yönelik Eğitsel İletiler	Frekans
Gösterme Parmağı	Aileye Değer Vermek	5
	Kardeşliğe Önem Vermek	3
	Eğitime Önem Vermek	3
	Arkadaşlığa/Dostluğa Önem Vermek	2
	Çocuğu Takdir Etmek	3
Serçe Parmak	Aileye Değer Vermek	5
	Arkadaşlığa/Dostluğa Önem Vermek	3
	Çocuğu Takdir Etmek	4
Arkaüstü	Aileye Değer Vermek	3
	İnsana Değer Vermek	1
	Çocuğu Takdir Etmek	2
Tablo 2'nin devamı		
Oyun Okulu	Aileye Değer Vermek	10
	İnsana Değer Vermek	1
	Eğitime Önem Vermek	1
	Arkadaşlığa/Dostluğa Önem Vermek	2
	Barış İçinde Yaşamak-Vatanını Sevmek	2
	Çocuğu Takdir Etmek	1
Balina ile Mandalina	Aileye Değer Vermek	2
	Barış İçinde Yaşamak-Vatanını Sevmek	1
	Çocuğu Takdir Etmek	2
Yazıları Seven Ayı	Yardımsever Olmak	1
	Aileye Değer Vermek	2
	Eğitime Önem Vermek	1
Yüzük Parmağı	Aileye Değer Vermek	2
	Kardeşliğe Önem Vermek	2
	Arkadaşlığa/Dostluğa Önem Vermek	2
	Barış İçinde Yaşamak-Vatanını Sevmek	2

	Çocuğu Takdir Etmek	2
	Yardımsever Olmak	1
	Aileye Değer Vermek	2
Başparmak	Kardeşliğe Önem Vermek	1
	Eğitime Önem Vermek	3
	Çocuğu Takdir Etmek	1
	Aileye Değer Vermek	5
Okulumuz 1'deki	Eğitime Önem Vermek	6
	Arkadaşlığa/Dostluğa Önem Vermek	1
	Kardeşliğe Önem Vermek	1
Okulumuz 3'teki	Eğitime Önem Vermek	9
	Yardımsever Olmak	2
	İnsana Değer Vermek	2
Cin ile Cincik	Eğitime Önem Vermek	5
	Çocuğu Takdir Etmek	2
Tablo 2'nin devamı		
	Eğitime Önem Vermek	3
Bitkiler Okulu	Arkadaşlığa/Dostluğa Önem Vermek	1
	Yardımsever Olmak	2
Cincik	Eğitime Önem Vermek	2
	Arkadaşlığa/Dostluğa Önem Vermek	1
	Eğitime Önem Vermek	4
	Arkadaşlığa/Dostluğa Önem Vermek	4
Kuş Ayak	Kardeşliğe Önem Vermek	1
	Barış İçinde Yaşamak-Vatanını Sevmek	1
	Çocuğu Takdir Etmek	1
	Yardımsever Olmak	2
Dolar Biriktiren	Barış İçinde Yaşamak-Vatanını Sevmek	
Çocuk		1
Okulumuz 2'deki	Barış İçinde Yaşamak-Vatanını Sevmek	8
Göz Masalı	Kardeşliğe Önem Vermek	1
	İnsana Değer Vermek	1

Eğitime nem Vermek	1
Arkadaşlığa/Dostluğa nem Vermek	1

Tablo 2'e göre, incelenen kitaptaki şiirlerdeki iletilerin kullanım sıklığına göre: Toplumsal gelişimi destekleyen iletilerden en çok kullanılanlar: "Eğitime nem Vermek" f (38), "Aileye Değer Vermek" f (33), "ocuğu Takdir Etmek" f (18), "Arkadaşlığa/Dostluğa nem Vermek" f (17), "Barış İçinde Yaşamak-Vatanını Sevmek" f (15), "Kardeşliğe nem Vermek" f (9), "Yardıms sever Olmak" f (7), "İnsana Değer Vermek" f (5),'tır. Toplam frekans sayısına bakıldığında 147'tir. Bu 147 ileti içinde en çok Eğitime nem Vermek, Aileye Değer Vermek iletilerinin üzerinde durulmuştur.

Toplumsal gelişimi destekleyen iletilere Dağlarca'nın şiirlerinde fazlaca yer verilmektedir. Verdiği mesajlar çocuklar için önemli bir değer taşımaktadır. Dağlarca şiirlerinde somut kavramları vererek çocukların soyuta ulaşmalarını istemiştir. Günümüz ocukların bu değerlere sahip çıkararak bu değerleri kendi ailesinde, okulunda, çevresinde uygulamalıdır. Toplumsal gelişimi destekleyen iletiler şiirlerinde şu şekilde yer almıştır:

4.6. Aileye Değer Vermek

Aile kavramı, hepimizin en çok duyduğu tanımını "Toplumunu oluşturan en kk parçadır" diye açıkladığımız ancak, bu tanımını kimi kişiler sadece bilmekle yetinip üzerine aileyi sevmek, aileye değer vermek, çocuğu sevmek, çocuğa değer vermek gibi kavramları bilmediği halde aile kurduğunu düşünmektedir. Aile anne, baba ve çocuklardan oluşan, bunun içine sevgiyi, değeri de kattığımız kocaman bir ifadedir. Aile kavramı ile çocuğun en kritik dönemleri oluşur. Çocuğa doğru iletiler vererek çocuğu doğru bir şekilde geliştiren ilk kurum ailedir. Aileye o yüzden bir eğitim yuvası olarak bakabiliriz. Çocuğa doğru iletiler veren bir ailede çocuğun; güven duygusu gelişecek, sosyalleşmesinde bir basamak olacak, davranışları doğru bir şekilde gelişecek, yetenekleri keşfedilecektir.

Dağlarca şiirlerinde şu şekilde aileyi dile getirmiştir:

Dağlarca, “Güzel Litvanya Türküsü” adlı şiirde, çocukla annesinin arasındaki soyut kavram olan sevgiyi cansız varlıklar üzerinden dile getirilmiştir. Anneye duyulan özlemi çocuk net bir şekilde şiirde görmüştür.

Güzel Litvanya Türküsü

Baltık denizine indirilirken Litvanya’da gemiler
Bayram eder kocaman kuşlar hep
Sesleri ulaşır ta okullara.

Litvanya’da çocuklar uçak yapar, tren yapar, altı yaşlarında,
Yaptıkları uçaklara, trenlere biner binmez
Uyurlar birazcık.

Başkent Vilnius’ta öyle çalışkandır ki öğrenciler görürsünüz:
Yollara yaza yaza çözerler
En güç aritmetik sorularını.

Litvanyalı anneler çocuklarını severlerken
Litvanyalı çocuklar sever annelerini
Denizler gibi
(Gösterme Parmağı, 2012, s: 13)

“Ana Geminin Aradığı Çocuk” adlı şiirde, çocuk küçük gemi, anne büyük gemi olarak dile getirilmiştir. Bir annenin çocuğuna olan sevgisi şu şekilde betimlenmiştir.

Ana Geminin Aradığı Çocuk

Girer her gün Hamburg Limanı’na
Bir büyük gemi.
Arar her gün Hamburg Limanı’nda
Bir küçük gemiyi yavaş yavaş.
Der ki yaşlı gemiciler başlarını sallarken
O bir eski annedir
İlk çocuğunu arar hep.

(Serçe Parmağı, 2012, s: 43)

“Ardenli Yavrum” adlı şiirde, bir çocuğun annesine olan özlemi çok yoğun bir şekilde ifade edilmiştir.

Ardenli Yavrum

Arden Dağları’nda, öteki ağaçlar ararcasına
Denizi özlerdi, annesini özlercesine o
Arden Dağları’nda öteki ağaçlar ararcasına.

(Serçe Parmağı, 2012, s: 23)

Dağlarca’nın “Dağlarla Güvercinler” adlı şiirinde, çocuk babasının uykusunun ağır olduğunu görünce annesine sığınmaktadır. Atlas Dağları Akdeniz’le sallanırken çocuk annesine sokulmakta, annesinin sıcaklığı ile korunmaktadır.

Dağlarla Güvercinler

Cezayir’in Atlas Dağları’ndaki köyümüzde
Karanlık indi mi
Develerle masallar uyur
Ben uyuyamam.
Atlas Dağları Akdeniz’le sallanırken
Sanki karanlıktır güpegündüz.
Kalkar geceleyin
Girer evimize.

Babamın uykusu çok ağır
Ben sokulurum
Yavaşça Sıcaklığına annemin
...

(Gösterme Parmağı, 2012, s: 29)

“Gökyüzü Hem Çocuk Hem Anne” adlı şiirde çocukların annelerini öpmesi ile annelerin yorulmak nedir bilmemeleri betimlenmiştir.

Anne doyurur, anne oynatır, anne öğretir, anne yıkar, anne çalışır, anne yemek yapar, anne evi temizler... Anneler çocuğunun bir tebessümüne, bir öpücüğüne yorgunluk nedir unuturlar.

Gökyüzü Hem Çocuk Hem Anne

Gökyüzüymüş

Işık ışık

Yorulmamasından belli

Bir eski oyunmuş bu

Severmiş

Işık ışık

Hepimizin görmesinden belli

Bir eski annemiş bu.

(Arkaüstü, 2012, s: 40)

“Anneler 1” adlı şiire göre çocuklar, oyuncakları çok sevmektedir ve onların en güzel oyuncaklarından biri anneleridir. Anne sanki çocuğun ev arkadaşıdır. Her daim oyuna hazır olmalı anne. Anne evcilik oynar, anne arabalarla oynar...

Anneler 1

En güzel bebek

Sizden önce büyümüş bebek

O

Güzel anneniz

Yemekle oynarken

Siz oynayabilirsiniz

Yemek kokan etekleriyle

(Oyun Okulu, 1999, s: 32)

“Anneler-2” adlı şiirde de çocuğun annesinin arkasına geçmesi, anne oturunca çocukla aynı boy olması ile anneye duyulan sevgi anlatılmıştır. Çocuk büyür, anne küçülür.

Anneler-2

Yavru kedi
Ana kedinin arkasına geçercesine
Bir ses gibi yumuşak
Öyle seversiniz ki
Arkasına geçebilirsiniz
Annenizin
O oturmuş siz ayakta
İki uzunluk denkleşir
İki bütüncül boy

Tararsınız saçlarını
Öyle ipek ki elleriniz
Öyle ipekçesine tararken parmaklarınız
Duyacaktır
Aktığını
Bir suyun bir aydınlığın ılık ılık

...

(Oyun Okulu, 1999, s: 33-34)

“Annelere Duyurmak” adlı şiirde, anne bebeğe benzetilir ve onların çocuklarına ilişkin özverilerinden söz edilir. Anneler çocuğuna ninni söyler ve çocuğunu öyle uyutur.

Annelere Duyurmak

Bebeğim diyor size
Bebek yüzlü çocuğunuz
Çekildi mi
Ay dede sarı yıldızlı göklerden
Bebeğim diyor size
Ninni söylüyor size
Çocukluğunuzu veriyor size
Bebeğiniz

(Oyun Okulu, 1999, s: 35)

Dağlarca'nın "Acıkmak", "Daha Acıkmak" adlı şiirlerinde, ayı yavrusunun annesini kaybetmesiyle anne duyduğu özlem dile getirilmiştir.

Karanlık insanın içini ürpertir. Bir şey göremezsin, bağırır ama sesini duyuramazsın. Bir el elini tutsun istersin tutan olmaz. İşte en zor karanlık anne yokluğudur. Elini tutan bir el, sesini duyurmak istediğin bir kulak ve korkma ben yanıdayım diyen bir ses...

Acıkmak

Üç karanlık geçti
Üç aydınlık
Ninemizin ağzından

Anam gelmedi
Soluğu çiçek anam

Anam gelmedi
Sıcağı güzel anam

(Yazıları Seven Ayı, 2015, s: 13)

Daha Acıkmak

Bir karanlık daha
Bir aydınlık daha geçti
İnin ağzından değil
Sımsıcak bu kez
Benim ağzımdan

Demek büyümüşüm dedim
Açlık büyüttü beni
Burda kurumaktansa dedim
Anasız
Çıkmalıyım dışarı çabucak

Bulmalıyım yiyeceğimi
(Yazıları Seven Ayı, 2015, s:13)

“Kızıl” adlı şiirde, ana ağacın kasırga sonucunda kırılması ile solması ve küçük yavrusundan ayrı düşmesi anlatılmıştır.

Kızıl

Tura ülkesinde, başkent Kızıl’da
Mutluydular
Ana ağaçla küçük yavrusu

Uyurlardı yıldızların altında
İlk ışıklarla çıkarlardı
Yeryüzüne birleşik düşlerinden.

Deli bora kasti kavurdu ortalığı on yıl önce
Ana ağacı öyle bir kırdı ki
Kuruverdi beş ay içinde anacık.

Üzüldü deli bora ertesi gün
Küçücük ağacı görüverince
Her yaprağı bir ağlama gözesi olmuş.

Şimdi bora
Son güzler geldi mi
Bir ağıt gibi bütün yaprakları kızıl yapar acısından.
(Gösterme Parmağı, 2012, s: 41)

“Anneye Sorular” adlı şiirde çocuğun annesine olan bitmez tükenmez sevgisine ayrı bir derinlik kazandırılır. Anne sevgisi dağda, ovada, bağda, köyde, şehirde her yerde aynıdır, öyle yücedir ki annelik kelimelerle ifade edilmez.

Anneye Sorular

Anneciğim söyler misin
Bu güzel İsviçre’de bu güzel Bern kentimizde
Ne çok dil var
Seni hangi dille seveyim
(Serçe Parmağı, 2012, s: 24)

“Evlerimiz-3” adlı şiire göre, anne ve babalar biraz büyük olsalar da onlar çocukların oyun gereksinmelerini karşılayacak birer oyuncak olarak anlatılır.

Annelik ve babalık; saklambaç oynamak, evcilik, arabacılık... yani her saniye her dakika her saat oyun oynamak için kurulu iki kişi olarak gösterilmektedir.

Evlerimiz-3

Sakın unutmayınız çocuklarım
Anneler babalar
Biraz büyük olsalar da
Sığmasalar da ellerimize avuçlarımıza biraz
Nice oyunlarla doludurlar
Yakın oyuncaklarınızdır sizin

Nasıl mı oynayacaksınız onlarla
Yavaş yavaş
Öperek
Sonra uzun uzun öperek
(Oyun Okulu, 1999, s: 30)

Dağlarca’nın “Göl Babayla Çocuk” adlı şiirinde, babanın yüceliğine, baba sevgisine değinilmiştir. Çocuk babaya benzemek ister. Onun gibi güçlü olmak ister. Çocuk uyurken bakar, uyanınca babasına bakar. Babası gittiği için üzülür.

Göl Babayla Çocuk

Viktorya gölü

Öyle uzundu ki
Babasına benzerdi
Ugandalı çocuğun
Uyanır uyanmaz
Bakardı ki babası erkenden gitmiş
Ararcasına atlardı göle.
Ne yana yüzse
Yaklaşırdı
Babasına biraz.
(Serçe Parmağı, 2012, s: 27)

“Kör Koyunu Hartumlu Çocuğa Der Ki” adlı şiirde, annenin uykusunda bile aydınlık olması anlatılmıştır.

Kör Koyunu Hartumlu Çocuğa Der Ki

- Bir türkü gibi duyuyorum
Ta Karadeniz’i
Bile

Ayaklarımın
Küçük otları daha çok
Sevdiğini bile.
Böceklerin, yeraltı kurtlarının
Kara toprağı
Yediğini bile.

Ak Nile’le Mavi Nil
Benzerler birbirine hep.
Açken
Akarken
Yeşilken bile
Duyuyorum aydınlıktır,
Anneleri çoban oğlancıkların

Geceler içinde
Uyurlarken bile.
(Yüzük Parmağı, 2012, s: 9)

“Anne Pamuk” adlı şiirde, anneler pamuğa benzetilmiştir. Annenin pamuk gibi beyaz sevgisi, pamuk gibi yumuşacık bir kalbi vardır.

Anne Pamuk

Sordu öğretmen
Mali’de Anneniz neye benzer
Çocuklar el çırpı çok.

Biri atıldı, biz pamuk ülkesi değil miyiz
Pamuğa benzer ülkemiz, dedi sesi ak daha,
Çocuklar el çırpı çok.

Biri karşılık verdi hemen
Hayır süte dedi sesi sarı
Çocuklar el çırpı çok.

...

(Yüzük Parmağı, 2012, s: 28)

“Akdeniz Çocuk” adlı şiirde anneler çocuklarını sevgiyle beslemektedir. Anne kaç çocuğu olursa olsun hepsini eşit sever. Tüm sevgisini çocuklarına verir.

Akdeniz Çocuk

Akdeniz derlerdi ona
Sallanırdı
Koca beşiğinde köpüklerin
Çok annesi vardı Akdeniz çocuğun
Po, Nil, Seyhan, Ron, Ebro...
Ak memelerini sunmuştu onlara
(Başparmak, 2012, s: 11)

“Irmak Ana” adlı şiirde, annelerin fedakârlığı ile ilgili bilgilere yer verilmiştir. Anne bizi bizden daha çok seven tek insandır. Anne, sever, anne korur, anne bağışlar, anne emzirir...

Irmak Ana

Bir su akarmış
Büyük güzel
Der sarı kız
Sever mi o beni çok.
Bütün masalları
Gözleri yummadan
Dinler mi o?
Bütün çiçekleri ağaçları
Yemyeşil
Emzirir mi o?
Bütün çocukları birer
Geceleyin
Ninnilerle uyutur mu o?
(Başparmak, 2012, s: 36)

“Kaçak” ve “Özlem” adlı şiirlerde, okula başlayan çocukların annesinden uzak kaldığında onu özlemeleri, düşlerinde ise okul ortamında, annenin okula geldiğini düşünmesi ve annesini öpmeleri anlatılmaktadır.

Çocuk annesini her daim yanında bilir. Onu daima koruduğunu, onu daima sevdiğini bilir.

Kaçak

Öğretmen nasıl görmüyor
Yerimden kalktığımı yavaşça
Dışarı çıktığımı yavaşça
Evime gittiğimi yavaşça
Annemi öptüğümü yavaşça

Öğretmen nasıl görmüyor
Görüyor biliyorum
Görmezden geliyor besbelli
Okula yeni başladım diye
Annemi çok seviyorum diye
(Okulumuz 1'deki, 2014, s: 15)

Özlem

Yine görmüyor öğretmenim
O başka günlerde
Annem
Özlemimi gidermek için
Giriyor kapalı kapıdan içeri
Terlikleri şıkır şıkır
...
(Okulumuz 1'deki, 2014, s:24)

Dağlarca'nın "Bulduklarım" adlı şiirinde, eğitim yuvasında bulunan eşyalar anne babaya benzetilmiştir.

Bulduklarım

Okul babaya benziyor
İçeri girmek
Anneye
Duvarlar babaya benziyor
Sıralar
Anneye
Kitap babaya benziyor
Defter
Anneye
Kalem babaya benziyor

Silgi
Anneye
Okuma babaya benziyor
Yazma
Anneye

Tahtaya bakmam babaya benziyor
Öğretmeni dinlemem
Anneye
(Okulumuz 1'deki, 2014, s: 20)

“Baba Çanta” adlı şiire göre, babalar çocukların ihtiyaçlarını karşılayan, maddi destek olan aile reisi olarak anlatılmaktadır. Şiirde babanın zor durumlarda destek olan, çocukların yanında olan baba sevgisi anlatılmıştır.

Baba Çanta

Çantamı ben seçtim
Korur güneşten diye
Soğuktan da
Kitabımı
Defterimi
Kalemlerimi
Silgimi benim
(Okulumuz 1'deki, 2014, s: 38)

“Çako” adlı şiirde ise çocuk babasını And Dağları'na benzetir. Anneyi Atlas Dağları'na benzetmektedir. Çocuk için, dağ gibi baba, akıp giden, çağlayan bir anne vardır.

Çako

Batıda And Dağları
Dedi ki öğretmenim
Ortaları ovadır Arjantin'in
En kuzeydeki Çako'dur.

Ben geceleyin
Aralarına girer girmez babam
And Dağları'na benzer
Annem Atlas dalgalarına
Öğretmen görmeden yurduma gülümserim.

...

Ne olursa olsun açıklıyorum
Ben uyurken geceleri
Öylesine
Dümdüzüm ki
Benziorum Çako Ovası'na, yemyeşil.
(Gösterme Parmağı, 2012, s: 16-17)

“Baba-1” adlı şiirde, babalarına duyduğu özlem ve babalarıyla vakit geçirmek isteyen çocukların, babanın işe gidip para kazanması ve evin ihtiyaçlarıyla ilgilenmesi sonucunda çocuklarıyla vakit geçirememesi dile getirilmiştir.

Baba-1

Oyuna oyunlara
En uzak düşen kim
Babalar

İş büyötmüştür onu
Ekmek parası büyötmüştür
Karısı
Kızları
Oğulları
Belki de torunları büyötmüştür onu
Çok büyötmüşler
Nasıl oynasın

(Oyun Okulu, 1999, s: 36)

“Baba-2” adlı şiirde, babanın eşyalarını oyuncak olarak çocukların görmesi ve babayla böyle oyun için iletişim kurması anlatılmıştır.

Baba-2

O da bir oyuncaktır

Biraz öte

Biraz çekingen

Dururlar sanki

Giyisileriyle oynarsınız

Önce

Dizleriyle

Çoraplarıyla

Takkesiyle

Bastonuyla

Şemsiyesiyle

Oynarsınız

Alıştılar mı size

Kulaklarıyla oynarsınız

(Oyun Okulu, 1999, s: 37-38)

“Baba-3” adlı şiirde babalar çocukların birer oyuncuğu olarak sunulur:

Baba-3

-Oyuncak mı

Ayakkabıları babamın?

-Evet

Pırıl pırıl

Boyanmış olsalar da

Tozlu kirli çamurlu ıslak

Olsalar da
Ayakkabılar
Dış oyuncakları değil midir ayaklarımızın

Silersiniz iyice bir
Fırça varsa evde
Fırçalarsınız iyice bir

Ertesi gün giyerlerken
Sevinir babalarda ayaklar
(Oyun Okulu, 1999, s: 39)

“Çorapları” adlı şiirde dile getirilen anne babaların yün çoraplarının renkli olması ile oyun kavramı bağdaştırılmıştır.

Çorapları

Hele çorapları annelerle babaların
Kimi yün
Kimi sarı yeşil mavi
Kışa benzer yemişlere benzer
Kimi kısa
Bayram gününe benzer
Kimi uzun
Masallara benzer
Ne güzel bir oyun
Çorapları annelerle babaların
(Oyun Okulu, 1999, s: 40)

Balina ile Mandalina yapıtında annenin çocuğuna duyduğu özlem ifade edilmiştir.

Denize yeşim yeşim
Yansırken
Mandalina ağaçları

Sanki yaşlı bir anneye
Mektup gelir
Ta uzaklardaki çocuğundan.
(Balina ile Mandalina, 2013, s: 50)

“Düşüme Giren Annemin Düşü” adlı şiirde, annenin çocuğuna duyduğu özlem dile getirilmiştir.

Düşüme Giren Annemin Düşü

Uçuyordu kocaman bir yeşillik
Bu ne dedim
Karşılık verdi yanımdan akan bir yıldız
Bu düşüdür annenin.
Der ki
Yeryüzünden daha uzaklarda
Daha yeşil olsun
Çocuğum.
(Arkaüstü, 2012, s: 136)

4.7. Kardeşliğe Önem Vermek

Kardeşlik paylaşmak, sahip çıkmaktır. Kardeşlik bazen kıskançlık bazense her şey çok sevmektir. Kardeşlik öyle bir duygudur ki Dağlarca'nın dediği gibi küçük kardeşe anne olmaktır, bir anda eve küçük kardeş gelince büyümektir. Sorumluluk almak, korumak kollamaktır. Artık oyunlarda yalnız değildir çocuk... Çünkü artık kardeşi vardır.

Dağlarca kardeş kavramına önem vermiştir. Misafirlige gitmenin o zamanlar kardeşlerle zaman geçirmek olduğu ve bu zamandan zevk alındığı dile getirilmiştir:

Binde Bir

Giderdik
Hepimizin iyi olduğu günler

İyi bir cuma günü

Annemle

Teyzemle

Kardeşlerimle

Bilmiyorum neden

Binde bir giderdik

Öyle seyrek ki

Hepimizin iyi olduğu günler

(Göz Masalı, 1999, s: 13)

“Uzak Çocuklar” adlı şiirde Dağlarca, adaların büyük olanını ablaya benzetmiştir. Abla üstlendiği görev ile evin küçük annesi durumundadır. Ablalar her zaman küçük anne olarak görülmektedir. Günümüzde de bu kavram kullanılmaktadır.

Uzak Çocuklar

Endonezya’ımız, burda adaların en büyüğü,

Sanki bir abla

Seslenir Cava’ya, Berneo’ya, Sumatra’ya

Sanki kardeşlerim der.

Güneş doğar doğmaz sallanır azıcık

Sanki yıkanır sıcak denizde

Battı mı güneş

Sanki dinlerken uyur aslan seslerini, ormanlardan.

...

(Gösterme Parmağı, 2012, s: 12)

“Abla” adlı şiirde, annenin yokluğu abla ile tamamlayan çocuklardan bahsetmektedir. Abla anne yarısı, kardeşinin sığınağı olarak görülmektedir. Ablalar

annelerin olmadığı zaman kardeşlerinin sorumluluğunu üstlendiğinden dolayı onlara karşı sevgi duygusu oluşturulur.

Abla

Ablam

Annem yokken evde

Daha sıcaktır

Daha güzeldir hep Annedir.

(Kuş Ayak, 1999, s: 13)

“Hollanda Kavakları” adlı şiirde, kardeşçe yaşamının en önemli olduğu bir zamanda Dağlarca çocuğun dil gelişimine de katkı sağlayacak şekilde üç kavak ağacını birbirinden ayrılmayan kardeşlere benzetmiştir.

Hollanda Kavakları

Atlas denizi kıyılarında değirmenlerin hemen yanında üç kavak vardı

Biri uzun biri ortanca biri küçük

Belliydi yeşillerinden

Üç kardeştiler.

İlki en yukardaki yellerde ikincisi yüksekçe yerlerde

Ufağı en aşağıdaki yellerde yaprak yaprak,

Sallanmalarından belliydi

Üç kardeştiler.

...

Üç Hollanda çocuğu, üç kavak

Bir avuç topraklarını öylesine severlerdi ki

Belliydi ayrılmamalarından

Üç kardeştiler

(Gösterme Parmağı, 2012, s: 18)

“Yapışık Kardeşler” adlı şiirde coğrafi olarak iki ülkeden bahseden Dağlarca aslında bu iki ülkeyi birbirlerine sır sırta vermiş iki kardeşe benzetmektedir. Kardeş kızsan

da bağırsan da bilirsin sırtını hiç dönmez. Çünkü kardeş candır, canındır. Bilirsin en yakın el onundur. Ve bilirsin ki kardeşinin sırt hep senin sırtına dayalıdır. Şair bu şiirde birbirine coğrafi olarak yakın olan iki ülkeyi, çocuğun dünyasında kardeşlik ilişkisiyle özdeşleştirilmesini sağlamak istemektedir. Aynı zamanda komşu olan ülkelerin bu kardeşlik bağıyla iyi geçinmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

Yapışık Kardeşler

Şili ile Arjantin,
Sırt sırta vermiş iki çocuk
Güney Amerika'nın en ucunda
İki denizle oynarlardı hep
İki deniz de onlarla oynardı hep.
Ağaçlar güney yellerini daha severdi
Tadını alırdı son maviliğin
Gülerdi onlara ağzı güzel
Bir başka yaratık:
Şekerkamışını.
Hele hele buğday
Hele hele sığırları koyunları pırıl pırıl
Sevinç ile
Taşarlardı
Kırlardan.
...
(Gösterme Parmağı, 2012, s: 24)

Kardeşim

Birbirimize
Kardeşim derken
Neden
Su içiyor gibiyiz?
Birbirimize
Kardeşim derken
Neden
Türkü söylüyor gibiyiz?

Birbirimize
Kardeşim derken
Neden
Doyuyor gibiyiz?
(Kuş Ayak, 1999, s:59)

“Bir Coğrafya Çalışması” şiirinde, “Amuderya ile Siderya”nın kardeşliği dile getirilmiştir. Zorluklar mutlaka olur, bazen birbirini günlerce, aylarca, yıllarca göremezsin. Ancak bilirsin kardeşin seni bekler, yolunu gözler. En uzak mesafeler bile kalpleri bir atan kardeşleri yakınlaştırır.

Bir Coğrafya Çalışması

Ancak Duşanbe’de birbirine yaklaşırlar biraz
İki kardeş köpük köpük,
Amuderya ile Siderya.
(Başparmak, 2012, s: 23)

“Öğüt” adlı şiirde “Okulumuz 3’teki” adlı eseri tamamlayan diğer iki yapıttan söz edilerek kardeşler arasındaki bütünlük ifade edilmiştir. Kardeşlerin huyu, suyu, tipi benzemeye bilir; ama kalpleri bir attıkça düşünceler benzer, ifadeler benzer, kahkahalar benzer, gülüşler benzer.

Öğüt

Bu yapıtın
Kardeşleri var
Dedi öğretmen

Birincisi “Okulumuz 2’deki”
İkincisi “Güneşi Doğduran”
“Üç Şehitler Destanı” üçüncüsü

Bulduk kardeşlerimizi birer birer
Alkışladık
İyi ki öğütlemiş öğretmen
(Okulumuz 3’teki, 2010, s: 46)

“Sevgi” adlı şiire göre, kardeşlik kavramı somutlaştırılarak ifade bulmuştur. Anne sever her yavrusunu. Saçı sarı, sarı siyah, gözü mavi, gözü kahverengi fark etmez, çok sessiz, çok yaramaz hiç fark etmez evlattır hepsi, canından can, kanından kandır.

Sevgi

Gabon’da bir yağmurla bir yaprak,
Kardeştiler
Yağmur da iriydi
Yaprak da.
El ele sallanırken
Severdi onları gökyüzü
Başka bir oyun yoktu ki
Gabon’da ıpsıslaktılar.
Yağmur göğün çocuğuydu
Yaprak toprağın
Yağmurun geldiği yıldızları
Göremezdi ki yaprak.
Öyle sevişirdi ki yaprakla
Yağmur
Aralarına giremezdi
Aydınlık bile.
...
(Yüzük Parmağı, 2012, s: 25)

“Dalgalarla Boralar” adlı şiirde dalga sözcüğünde anne-babanın çocuğuna olan düşkünlüğü sezdirilir ve “üstüne büyüme” söz grubuyla üstüne titremek deyimini anlatılmak istenmektedir.

Dalgalarla Boralar

Sordu Angolalı kız:
-Anne Dalgalar mı boraları çağırır
Boralar mı dalgaları?

Boralara
Dalga desek
Dalgalara bora desek
Ne olur?
İkisi de onların,
Uyutmuyor beni
Dinlemiyor beni
Sevmiyor.
Hayır güzelim dedi Angolalı kızın annesi
Seni sevmeseler, seni çok sevmeseler
Böylesine
Büyürler mi büyürler mi üstüne?
(Yüzük Parmağı, 2012, s: 20)

4.8. İnsana Değer Vermek

İnsan; sadece insan olma özelliğinden dolayı kendisine değer verilmesi gereken bir varlıktır. İnsana değer Dağlarca'nın anlam evreninde en üst seviyedir ve Dağlarca; insana saygıyı işlerken şiirlerinde tüm dünya çocuklarından, onların ülkeleri, renkleri ve kültürleri gibi pek çok özelliklerinden söz eder. Dili, dini, ırkı, rengi, düşüncesi cinsiyeti ne olursa olsun insanlar sosyal, ekonomik ve siyasal haklar bakımından eşittirler. Ataerkil toplum düzenine sahip yerlerde kadın hep ikinci plana atılmakta, erkek ön plana çıkarılmaktadır.

Fazıl Hüsnü Dağlarca'ya göre dil, din, ırk, düşünce, cinsiyet ayrımı gözetmeksizin herkes kadın erkek eşit haklara sahiptir. Ancak bazı toplumlarda kadını hor gören, arka plana atan, kadının erkeğin arkasında yürümesi gerektiğine inanılan bir zihniyet vardır. Bu zihniyeti Dağlarca "Erkek Ayrı Kadın Ayrı" şiirinde çok güzel bir şekilde dile getirmiştir:

Erkek Ayrı Kadın Ayrı

İkiye ayrılmıştı sinemamız
Önü erkeklerin
Oraya otururdu
Oğlan çocuklar da
Biraz büyümüşseler

Ufaktı arkada kalan
Kadınların kızların yeri

Aralarına perde gerilmişti düz
Açılırdı film başlarken
Kapanırdı ışıklar yanınca

İkiye ayrılmıştı sinemamız
(Göz Masalı, 1999, s: 23)

“Anne-Baba büyümesi-2” adlı şiirinde çocukların anne babalarına duyduğu saygı dile getirilmektedir.

Anne-Baba büyümesi-2

Öyle sevindiler ki
Anne babalar
Çocuklarının bu ilgisine
Yaşlılıklarını
Soyundular döktüler
Birer ikişer yıl
Belki daha da çok
Kim bilir nerelere
Kimseye göstermeden
(Oyun Okulu, 1999, s: 42)

“Kolay” adlı şiirde yaşlanmayla beraber ağrıların artması, gözlerin zor görmesi, yürümenin zorlaşması gibi nedenler çok farklı bir dille ifade edilmiştir.
Çocuktun büyüdün, anne oldun, olgunlaştın ve yaşlandın...

Kolay

Dedi ki babaannem
Yaşlılık ne kolay

Arkaüstü.

Dedi ki babaannem

Sayrılık ne kolay

Arkaüstü.

(Arkaüstü, 2012, s: 134)

İnsan düşüncelerini, duygularını ifade edebilen bir canlıdır. Bu özelliği ile hayvanlardan ayrılan bir varlıktır. İnsan düşünebilen tek varlıktır. Düşünebildiği için saygı duyulur, değer verilir.

Tanımak

-Sanıyorum Cincik

O yazarın masalında

İnsanlar hayvan oluyor hayvanlar insan

-Nerden çıkarmış bunu o yazar?

-Dinle bak:

Tanıyoruz çünkü biz

Ayı katır manda diyoruz

Köpek öküz eşek diyoruz

Birbirimize.

(Cin ile Cincik, 2012, s: 56)

“Ellerden Kurtulmak” adlı şiirde güçlünün güçsüzü yendiği düzeni diken ile çiçeği kullanarak soyutlama yöntemine gitmiştir. Öyle bir çark ki yaşamak; güçlünün güçsüzü yendiği, sessizin kendini ifade edemediği için haksız olduğu bir yaşam. İşte bu yaşamda insan daima güçlünün yanında, daima güçlü olmak istemektedir.

Ellerden Kurtulmak

-Çiçek mi olmayı istersin Cincik

Diken mi?

-Neden olacakmışım?

-Evrenin düzeni bu

-Çiçek

-Ben isterim çiçek olmamayı
-Neden?
-Çiçeği koparırlar
Elleri acımasın diye
Dikeni koparamazlar.
(Cin ile Cincik, 2012, s: 57)

4.9. Eğitime Önem Vermek

Eğitim, TDK (2005:605)' de, “Çocukların ve gençlerin toplum yaşayışında yerlerini almaları için gerekli bilgi, beceri ve anlayışları elde etmelerine, kişiliklerini geliştirmelerine okul içinde veya dışında, doğrudan veya dolaylı yardım etme, terbiye” olarak tanımlanmıştır. Eğitim, ailede başlayıp okulda devam eder. Ailede doğru alınan eğitim ile okulda da çocuk doğru bir şekilde ilerler. Çocukların iyi bir eğitim almalarında ebeveynlere önemli görevler düşer. Okulöncesi dönemden itibaren doğru bir şekilde çocuk yazınsal nitelikli çocuk kitaplarıyla buluşturulmalıdır. Yazınsal nitelikli çocuk yapıtlarıyla çocuklar, kendilerine, hayata, sevince, üzüntüye; doğaya, sevgiye ve saygıya ilişkin sunulan değerlerle buluşma olanakları elde ederler. Yani çocuk doğru duyguları yerinde doğru bir şekilde yaşar. Bu açıdan çocuklar, sorumluluk duygusu yetişmiş, demokratik toplumların gereksinim duyduğu düşünen ve duyarlı bireyler olarak yetişir. Dağlarca, çocuklar için yazdığı şiirlerin hiçbirinde -meli,- malı çekimli yüklem kullanmamış; çocuk okuru sıkmadan, direk bilgi vermemiş. Onları eğlendirerek belleklerinde yer etmiştir. Direk bilgidен sakınmıştır:

Dağlarca'nın “Soluklar” adlı şiirde, çocuklara fotosentez olayını anlatmıştır.

Soluklar

En çok öğretilen bize nedir

Bilir misiniz

...

geceleyin ta içlerine almak

Karanlığı

Sonra aldıklarının hepsini geri vermek aydınlığa

Bütün gecen bütün gün

(Bitkiler Okulu, 2014, s: 40)

“Yaprak Dökümü” adlı şiirde mevsimlere ait bilgiler verilmiştir. Her dökülen yaprak ağacın çiçek açacağına işaretler. Her kış yazın habercisidir. Her hüznün yakında mutluluğun kapıda olduğunu ifade eder.

Yaprak Dökümü

-Dökülen yaprakları ağaçların

Nereye gider

-Güz’e gider

-Kış’a gider

-Nereye gidecek, der kiraz ağacı

Dökülen yaprakların hepsi

Çiçek açacak dallara gider

(Bitkiler Okulu, 2014, s: 48)

“Petrol Dede” adlı şiirde, yeraltı kaynaklarımız ile ilgili bilgi verilmiştir. Her gecenin bir aydınlığı, her yıkılmanın dimdik kalkışı vardır.

Petrol Dede

Venezuela’da Petrol Dede uyur

Gecelerinden karanlık

Gündüzleri.

Çelik kuleler altından

Bin bir delik açarlar toprağa, bin bir.

Görsün, duysun diye biraz

Maviliği yelleri.

Olmuş da korkunç depremler

Petrol Dede, kapatılmış derinliklere, eli ayağı karal

Şimdi bile duyuyorken

O en eski, o en büyük, o en yeşil ağaçların türküsünü.

Nice nice yıl
Anneciğim babacığım,
Söyler misiniz
Ne yapar, çocukları görmeden, Petrol Dede?
(Gösterme Parmağı, 2012, s: 9)

“İlk Öğretilen” adlı şiirde suyun önemi okulda ilk öğretilen olarak anlatılmıştır.

İlk Öğretilen

Sudur işte
Bize ilk öğretilen
Yağmur damlasından sellere dek
Dörtte üçünü kaplarmış
Yeryüzünün
Nasıl kaplamasın bizi
Yaşamamın onunla başladığını
Onunla sürüp gittiğini
Görürüz gösteririz bu okulda
(Bitkiler Okulu, 2014, s: 12)

“Bir Uçurtmadır Brezilyam” adlı şiirde Dağlarca, çocukları farklı yerlerin konumları hakkında bilgi verir. Bizim ülke olarak komşu çok ülkemiz var. Okulda anlatırlar öğretmenler coğrafyamızı. Komşu ülkelerimizin ne olduğunu, nerelerde olduğunu...

Bir Uçurtmadır Brezilyam

Yarisını kaplarmış yurdumuz
Güney Amerika'nın
Atlas Okyanusu, Şili, Ekvador'dan başka
Komşumuzmuş
Bütün öteki ülkeler.

Öğretmenimle annem

Anlatırlarken gülerler hep.

Masala benzer anlattıkları

O Amazon Irmağı var ya

Kolları gümüş gibi güzel

Oymuş sallayan beni

Doğduğum beşikte, köpürmeyerek köpürmeyerek.

Öğretmenimle annem

Anlatırlarken gülerler hep.

(Gösterme Parmağı, 2012, s: 14)

“Norveç Kilidi” adlı şiirde, kıyı tiplerini çocuklara şiirle anlatmaya çalışmıştır. Coğrafyamızı, ülkemizin konumunu bilmemiz, öğrenmemiz, öğretmemiz gerekmektedir.

Norveç Kilidi

Çok girinti varmış

Çok çıkıntı varmış

Ülkemiz Norveç’in kıyılarında

Dedi öğretmen

Neden bu anneciğim?

(Başparmak, 2012, s: 24)

“Çako” adlı şiirde,

Çako

Batı’da And Dağları

Dedi ki öğretmenim

Ortaları ovadır Arjantin’in

En kuzeydeki Çako’dur.

Ben geceleyin

Aralarına girer girmez

Babam And Dağları'na benzer
Annem Atlas dalgalarına
Öğretmen görmeden yurduma gülümserim.

Akangagua Dağı en büyük çobanıdır buraların
Bir yüzü Şili'ye bakar bir yüzü Arjantinimize
Sanki der
Gökleri
Seviniz!
(Gösterme Parmağı, 2012, s: 16)

“Gün Dönümü” adlı şiirde, mevsimler dile getirilmiştir.

Gün Dönümü

Gündönümleridir mevsimlerimiz
Bir yıldaki ısınmasıdır soğumasıdır
Yeryüzünün
Kış derler apak olunca gün
İlkyaz yeşilliğin sofrasıdır
Yazın bastırınca sıcak
Girmek isteriz göllere denizlere
Güzdür en güzel olan
Okullarımız açılır çünkü
(Okulumuz 3'teki, 2010, s: 19)

“Hava Durumu” adlı şiirde, rüzgâr çeşitleri anlatılmıştır.

Hava Durumu

Yazları poyraz
Kışları karayel
Ya da lodos
Çok sert eser bize
Kible

Ya da lodos
Yağmur gelecek der bize
Islat parmağını havada tut sen
Yel nerden esmekte bulmak istersen
(Okulumuz 3'teki, 2010, s: 25)

“Gece ile Güneş” adlı şiirde, gece ile gündüzün nasıl oluştuğu anlatılmıştır:

Gece ile Güneş

Güneş batınca gece olurmuş
Amma da yalan
Bir de yalan söyleme diyorlar
Söylerken kendileri.
Balıklar uyanık
Kuşlar uykusuz
İşte yarısı gece olmuş:
Güneş batmamış ki daha
Uzun uzun düşündü en kuzeydeki sarışın
Sordu babasına:
Bu ne karışıklık
Ya güneş gitsin göklerimizden ya gece
Üst üste olmasınlar.
(Başparmak, 2012, s: 29)

“Börekler Köfteler” adlı şiirde, deyimlerimizden biri olan “İğne atsan yere düşmez” deyinmiştir.

Börekler Köfteler

-Yine dolmuş hıncahınç
İğne atsan yere düşmez
Dedi şişman bacı geçerken

Ben tasarlardım kendi kendime

Atsalar atsalar atsalar incecik
Kaç iğne sığar ki
Sinemamıza bizim
Sepetlerle bohçalarla çıkınlarla kapanmış
Kadınların kızların
Çocukların aralıkları
İğne atsan yere düşmez

Börekler köfteler
Küçük su testileri
Sanki bir ev
Yiyecekle içeceklerle
Tıklım tıklım bir ev
İğne atsan yere düşmez
(Göz Masalı, 1999, s: 24)

“Davul Yarışması” adlı şiirde, atasözümüze yer vermiştir.

Davul Yarışması

- Cin gidelim davul yarışmasına
- Olmaz öyle yarışma Cincik
- Nasıl olur?
- Değeri yerindedir davulun
- Derisine

Kasnağına

Tokmağına göre değil midir?

- Değildir.

Güzel olur uzaktaki davulun sesi.

(Cin ile Cincik, 2012, s: 13)

“Külâh” adlı şiirde “Sen onu külâhıma anlat” deyimini ne değinilmiştir.

Külâh

Bizimki sordu öğretmene:

- “Sen onu
Külahıma anlat” diyorlar
Ne demek bu söz?
(Cincik, 2011, s: 18)

“Göz” adlı şiirde, “Göze değmek” deyimini ne değinilmiştir.

Göz

Göz değmesin der
Anneannemiz
Bir parıltı geçerken üstümüzden.

Ne der
Anneannemiz?
(Kuş Ayak, 1999, s: 14)

“Gözlerin Nedeni” adlı şiirde, “Gözümüz arkada kalmasın” deyimini kullanılmıştır.

Gözlerin Nedeni

- Cin günaydın
- Günaydın Cincik
Görüyoruz
Hep önümüzü
Oysa gerekiyor arada bir
Niye arkada gözümüz yok?
-Gözümüz arkada kalmasın diye.
(Cin ile Cincik, 2012, s: 15)

“Sivrisinek” adlı şiirde, “Göze görünme” deyimine değinilir.

Sivrisinek

- Yarın varsak masaldaki devin katına
Dese bize

Çok suçlusunuz
Sizi hayvan yapmam gerek
Seçin olacağınızı
Ne istersin?
- Yapsınlar sivrisinek
- Niye Cin?
-Artık göze görünmeyeyim diye.
(Cin ile Cincik, 2012, s: 30)

“İki Doğru” adlı şiirde, “Yalancının mumu yatsıya kadar yanar” atasözüne değinilmiştir.

İki Doğru

- “Yalancının mumu
Yatsıya dek yanar.”
Bu atasözü ne anlatır bize
Düşünün bakalım?
(Cincik, 2011, s: 12)

“Kulaklarımıza Çınlayan-1” adlı şiirde, kalemin işlevinden bahsedilmektedir.

Kulaklarımıza Çınlayan-1

Size en yakın oyun ne?
Kalem
Kalem parmaklarınızın içine girer
Parmaklarınız
Dışarı çıkar onunla
A olur B olur çabucak
(Oyun Okulu, 1999, s: 19)

“Kulaklarımıza Çınlayan-2” adlı şiirde defterin işlevinden bahsedilmektedir.

Kulaklarımıza Çınlayan-2

Defter

Size en yakın oyunların ikincisi

Çok yüzlüdür o

Bir yaprağı yazı doludur

Bir yaprağı sayılarla taşar onun

Başka bir yeri

Ellerinde boyanacaktır:

At ev gemi

Seni çağırır hep

Seninle oynar sevinir hep

Hele çok ortalılar

(Oyun Okulu, 1999, s: 20)

“Kitaplarımız” adlı şiirde, kitapların önemi anlatılmaktadır.

Kitaplarımız

Kitaplarımız bir öğretmen

Başka bir öğretmen

Konuşmalarını işitmiyoruz biraz bile

Konuşmalarını

Gözlerimizle dinliyoruz

Ne güzel

Kitaplarımız bizim

Okullar kapanınca

Geceleri

Susunca bütün öğretmenleri bütün okulların

Sorduklarımızı anlatırlar bize

Sormadıklarımızı bile anlatırlar

(Okulumuz 1'deki, 2014, s: 36)

“Yurtsever” adlı şiirde, eğitimde kullanılan araç- gereçlerden bahsedilmektedir.

Yurtsever

Ne varsa

Bir adı vardır

Gördüklerimizin ya da görmediklerimizin

Sıra denir okulda oturduğumuz yere

Masa denir elimizdekileri koyduğumuz yere

Ağaç denir en uzununa bitkilerin

Görülmezdir kimi varlıklarımız:

Örneğin

Yurtsever diye anılır

Yurt uğruna ölenlerin hepsi

(Okulumuz 3’teki, 2010, s: 20)

“Eğitim” adlı şiirde, ilköğretimde öğrenilen harflere değinilmiştir:

Eğitim

-Cin nedir bize ilkin öğrettikleri?

-A B C

-Neye yarar A B C?

-onlar gibi görmeye

Onlar gibi anlamaya

Onlar gibi söylemeye yarar Cincik.

(Cin ile Cincik, 2012, s: 22)

“Yumuşak G’nin Yakınmaları” adlı şiirde, yumuşak g’nin kullanım alanıyla ilgili bilgi verilmiştir. Şair “ğ” harfini bir kez “ağlar” sözcüğüyle herhangi bir ses olayı olmadan kullandıktan sonra ses olayı olarak kullanımını verip açıklayarak çocuğa bir dil bilgisini kuralını sezdirmeye çalışmaktadır.

Yumuşak G'nin Yakınmaları

Hep orta yerde okunurum ben
Hep orta yerde
Çocuk a ğ lar
Sıkı sarılmıştır
Kunda ğ ı çünkü
Ben ortasındayım a ile ı'nın
Susamışlı ğ ıyla
Uyanır uyanmaz öbür çocuk
Ben yine orta yerde
Patlarım sıkıntıdan
İki ı arasında
Duvarlar içindeyimdir
Susuz susamış
...
(Okulumuz 3'teki, 2010, s: 16)

“Yılın Türküsü” adlı şiirde alfabemiz ile ilgili bilgilere değinilmiştir.

Yılın Türküsü

- Harfleri tanıyın çocuklar
Türkü söyler gibi ağızınızla siz
Bir bölümü sesli bu çizgilerin
Bir bölümü sessiz
Sesliler se verendir
Sessizler ses alan
Alamadı mı
Söylenemez okunamaz kalan

8 tanedir seslilerimiz
Yarısı kalın yarısı ince
Kalın ya da ince seslendirirler
Sessizlerin yanlarına gelince

A I O U

Kasırgaya boraya benzer

E İ Ö Ü

Yaz gecesindeki aya benzer

...

(Okulumuz 1'deki, 2014, s: 9)

“Benek=Nokta” adlı şiirde, noktanın ne olduğu ile ilgili bilgi verilmiştir.

Benek=Nokta

Eskiden adı noktaymış ya

Şimdi benek diyoruz

Ne güzel ağzım yorulmuyor

Sesim makasla kesilmiyor

Benek derken

Benektir

Kalem ucunun

Defterde bıraktığı iz

Sonra oluşur çizgi

Yan yana gele gele

Beneklerimiz

Yol olur çıkar dağlara

Yıldız olur uzaya vardı mı

...

(Okulumuz 3'teki, 2010, s: 22)

“Ayaklar” adlı şiirde, dersi derste dinlemenin önemi anlatılmıştır.

Ayaklar

Sırama oturunca ben

Yan yana getiriyorum ayaklarımı
Sağa sola
Uzanmasınlar
Burunlarını yere vurmasınlar
Oyunlara kaçıp gitmesinler istiyorum

Öğretmeni dinlesinler istiyorum
(Okumuz 1'deki, 2014, s: 22)

“Şapur Şupur” adlı şiirde, okumaya başlayan çocuğun yutkunması eğlenceli bir şekilde anlatılmıştır.

Şapur Şupur

Ne iyiymiş okumak
Ne güzelmiş
Okumanın tadı var

Niye mi dudaklarım şapır şupur şimdi
Niye mi yutkunuyorum ara sıra
Ben okurken
Sanki hepsi ya şeker ya bal
Tadına bakıyorum sözcüklerin
(Okulumuz 1'deki, 2014, s: 26)

“Gözün Gördüğü” adlı şiirde, eğitimle çocukların aydınlandığından bahsedilmektedir.

Gözün Gördüğü

İlkokul 3'le başlar belki
Kalemde bir aydınlık vardır
Çocuk ellerini seven

İlkokul 3'le başlar belki

Yazıda bir aydınlık vardır
Çizgisiz kâğıtlarda bile dümdüz
Yürümeyi seven
(Okulumuz 3'teki, 2010, s: 12)

“Sayılar” adlı şiirde, sayıların güzelliğine değinilmiştir.

Sayılar

Bir de güzel
İki de güzel
Üç de güzel
Annem öğretti hepsini
Ona dek hepsi güzel
Büyütür beni sayılar
Ellerim el parmaklarım
Ayaklarım ayak parmaklarım
Ona dek hepsi güzel
Görelim hele
Ondan ötesi neymiş
(Okulumuz 1'deki, 2014, s: 39)

“Sayıları Severiz” adlı şiirde, sayılarla yaşları anlatmıştır.

Sayıları Severiz

Sayıları severiz
Yaşar gibi hepsi
Bakarlar bize
Gülerler bize hep

Arkadaşlığı güzeldir sayıların
Yazınca bir iki üç
Gitmezler
Kalırlar tahtada.

Hem sayılar olmasa
Yaşımızı
Çiçek çiçek
Kim sayardı bizim?
(Kuş Ayak, 2012, s: 49)

“Küp” adlı şiirde, küple ilgili bilgi verilmiştir.

Küp

Küptür

Kapalı yüzeylerin en güzeli

Eşittir 6 yüzü birbirine

Eşittir 8 ucu birbirine

Eşittir 12 ayrıntılı yön birbirine

Eşittir uzunluğu, genişliği, yüksekliği

Biribirine

Belki de bu eşitlikler başlamıştır

Sımsıcak eşitliğinden çocukların

(Okulumuz 3’teki, 2010, s: 26)

“Gövdedeki Görev” adlı şiirde, gövdemize iyi bakmamız gerektiğinden bahsedilmektedir.

Gövdedeki Görev

Bu

Benim gövdemdir

Başımdan tabanıma dek

Ne varsa

Bütün varlığım

Gövdemin içindedir dışında değil

Bana düşen görev
Bütün besinlerle bütün bilgilerle beslemek onu
Yurda yararlı kılmak daha daha
Yeryüzüne yararlı kılmak
(Okulumuz 3'teki, 2010, s: 24)

“Yazılı Ağacı Anlamak 2” adlı şiirde, okumanın ağacın eğitimiyle daha sevinçli, daha süslü olmasına değinilmiştir.

Yazılı Ağacı Anlamak 2

Yeşilliğinden ayrı bir sevinçle
Doluydu ağaç
Artık süsü vardı
Ayrıcalığı vardı
Öğrenmişliği vardı
Yazılmışlığı vardı

Demek okumuşluğu vardı
Düşüncesi vardı
Seviniyordu üstü yazılı ağaç
(Yazıları Seven Ayı, 2015, s: 25)

“Boyalar” adlı şiirde, ana renkler anlatılmıştır.

Boyalar

Yeşil çalışkandır
Kırmızı yaramaz
Sarı uykucu
Ak yıkanmış
Kara korkak.

Ben erkenden
Anaokulum gelirken

Yeşil gibiyim.

(Kuş Ayak, 1999, s: 34)

“Balonlarla Çiçekler” adlı şiirde renklerin güzelliği anlatılmıştır.

Balonlarla Çiçekler

Mavi balon

Menekşedir

Kırmızısı

Gelincik.

Sarı balon

Papatyadır

Yeşili

Sümbül.

Balonlar uçarlarken

Götürürler

Sevdiği çiçekleri

Uzaklara.

(Kuş Ayak, 1999, s: 60)

4.10. Arkadaşlığa/Dostluğa Önem Vermek

Bir çocuğun arkadaşının olması çocuğun gelişiminde çok önemli bir yere sahiptir. Çocuk, arkadaşları vasıtasıyla paylaşmayı, iletişim kurmayı öğrenir ve kendi yaşadıklarının benzerlerini arkadaşlarının da yaşadığını fark ederek yalnız olmadığını anlar. Çocuk hem duygusal hem de sosyal açıdan arkadaşı sayesinde gelişim gösterir. Dertleşmeyi, oyun oynamayı arkadaşıyla öğrenir. Oyun çocuğun hayatında çok önemli bir yere sahiptir. Çocuklar, arkadaşlık bağları kurarak mutluluğa ortak olmayı, acıyı paylaşmayı öğrenirler. Dağlarca çocuklara arkadaşlık duygusunu şiirleriyle aşılamaya çalışmıştır.

Ağaçları Yarıştırmak

Ülkemiz Komi'de

Bir yarış vardır bayıldığı hepimizin,

Ağaç yarışı

Bütün çocuklar

Başkent Sıktıvkar'da toplanırız ilkin

Birer dürbün verirler ellerimize.

Sonra güneş doğarken

Çıkarız yola

Koca ormana ulaşıyoruz kuşlar gibi

Yer kapışırız kıyısında dev ağaçların yatarız sırtüstü

Gözlerimize uydururuz dürbünleri

En üst yapraklarına bakarız tek tek

...

(Gösterme Parmağı, 2012, s: 32-33)

Gülerken Büyüme

Avuçiçi'miz

Bir oyun yeridir çocuklar

Orda birbiriyle buluşur parmakları hepimizin

Tek tek sayar başparmak

Gece gündüz

Öbür parmakları

Biri eksilmesin diye sayar

Bu oyun bitmesin isterler

Gülerken büyürler biz anlamadan

(Oyun Okulu, 1999, s: 17)

Evle Saklambaç

Koca evi
Oyuncak saydılar
Oğlanla kız
Koca evi
Oda oda saklandılar
Kızla oğlan
(Oyun Okulu, 1999, s: 26)

Dağlarca'nın "Ağaç Çocuk, Su Çocuk " Şiirinde iki çocuğun birbirlerini sevdikçe güzelleŐtiklerinden bahsedilir.

Ağaç Çocuk, Su Çocuk

İki çocuk
Birbirini çok sever bizim Finlandiya'da
Biri ağaç
Biri su.

Oynarlar biraz bile durmadan
Bütün yıl
Karın altında bile
Oynarlar gülümseyerek.
Hele buzullar çözülünce
Bir koşmacadır bir uzamadır başlar
Alır götürür onları
Sevinç.

...

(Gösterme Parmağı, 2012, s: 36)

"Sinema" adlı Şiirde, arkadaşının gelmediği zamanlar beklediğinden bahsetmektedir.

Sinema

...

Vardı
Gizli bir arkadaşlığımız
Gitmediğimiz günler
Duyardım uzaktan
Beklerdi beni
Göz masalı sinema

İyice anlatamam ki
Karışık bir öyküdür
O yaşamalarımda benim
Göz masalı sinema
(Göz Masalı, 1999, s: 10-11)

“Ganali’cık” adlı şiirinde yağmurla arkadaş olan çocuğu anlatmaktadır.

Ganali’cık

Ganali’cık
Yağmurla giderdi okula yağmurla gelirdi.

Ganali’cık
Yağmurla yarış ederdi
Giderken gelirken

Ganalicık
Yağmura türkü söylerdi uzun yolda
Dinlerdi yağmurun türküsünü

Bir gün yağmadı yağmur
Gitmedi okula
Sordu annesi: Neden?

Ganali’cık
Dedi, okul öyle uzak ki

Nasıl gideyim ben arkadaşsız?
(Yüzük Parmağı, 2012, s: 16)

“Buryat Çocuklarıyla Ayı Yavrusu” şiirinde ayı yavrusu ile çocuğun arkadaşlığı anlatılmaktadır.

Buryat Çocuklarıyla Ayı Yavrusu

Yürüdüler yürüdüler
Yarsı boz oldu göklerin gide gide
Ayı yavrusu ayrılamıyordu ki
Kokusunu seviyordu dokuz kürkün
(Serçe Parmak, 2012, s: 15)

“Tanışma” adlı şiirde, okula başlayan çocukların birbirleriyle tanışmaları sonucunda çıkan arkadaşlık anlatılmaktadır.

Tanışma

...
Adını söyleyince çocukların hepsi
Artıyorlardı biraz
İkişerdiler üçerdiler artık
Tek değil
Oda dar geliyordu bize
Şaşıyordum
Nasıl artıyorduk bir bir
(Okulumuz 1'deki, 2014, s: 14-15)

“Siyam'da Çocuk Sevgisi” adlı şiirde çocuğun fil ile olan arkadaşlığı anlatılmıştır.

Siyam'da Çocuk Sevgisi

Siyam'da, o Tayland'da yaşlı filin biri
Seviyordu yavru aslanın birini
Çocuğun birini görürken.

(Serçe Parmak, 2012, s: 26)

“Çocuk Balıklar” adlı şiirde, balıkların arkadaşlığından bahsetmektedir.

Çocuk Balıklar

Estonyalı yavru balık
Letonyalı yavru balığa der ki
Değiştirelim mi ha
Ağzlarımızı biz?
(Serçe Parmak, 2012, s: 49)

“Aysel’in Geldiği Günler” adlı şiirde, çocukların okula beraber gitmelerine değinilmiştir.

Aysel’in Geldiği Günler

Aysel gelir sabahları
Seslenir hep:
Hadi Tülay
Çayı unuttur kalkarım.

Benzemez anneme, anneanneme
Aysel esmerdir incedir uzundur
Öyle tatlıdır ki sesi.
Dyunca çağırmasını aşağıdan
Gecikmemden utanırım
Belki de severim biraz.

Bilmem uykuda mıyım ne,
Kalkar sofradan çabucak
“Geliyorum” der birisi.

Neden daha güzel olur,
Okulun yolları bize

Aysel'in geldiği günler.
(Kuş Ayak, 1999, s: 75)

“Sevgi” adlı şiirde, arkadaşların arasına kimsenin giremediği anlatılmaktadır.

Sevgi

...
Öyle sevişirlerdi ki yaprakla
Yağmur
Aralarına giremezdi
Aydınlık bile
Öyle güzeldiler ki yağmurla toprak
Kuşlar bile
Konamazdı
Üzerlerine onların.

Yıl sonu geldi
Kaldırdı tahtaya öğretmenler
Sordular yaprağın nedir su
Bilemedi yemyeşil yaprak.
(Yüzük Parmağı, 2012, s: 25)

“Saklambaç” adlı şiirde, oyun oynayan çocukların annelerinin onları düşünüp yemek vermelerine değinilmiştir.

Saklambaç

Ayranla böreğın alıkoymuştu yine
Annesi
Bizimki'yle birkaç arkadaşını
Çocuklar yerken içerken
İşine dönmüştü çabucak
(Cincik, 2011, s: 48)

“Fasulye II” adlı şiirde, arkadaşlığın dayanışma gerektirdiğinden bahsetmektedir.

Fasulye II

Çok yedikleri için
Çok duyarlar adımı gülümserler
Gülümserler çünkü
Uyurken bütün çocuklar yataklarında
İçim hepsine uyanık-
Uzak bir mum

Ben toprakta su iken- yeşil
İncecikken
Yumuşacıkken daha
Sarılırim yanımdaki çubuğa yavaş yavaş
Oynarım onunla kimse görmeden

Sonraları
Ottan torbacıklarımda oluşur tanecikleri
5 tane 8 tane 10 tane
Öğrenmeye başlarım sayıları

Yine kimse görmeden
Bakarım gölgelerime
Ben kendimle oynarım
(Bitkiler Okulu,2014, s:19)

“Çocuklar” adlı şiirde birbirini kovalayan gece ile gündüzü çocuklara benzetmiştir.

Çocuklar

Birbirini arar iki çocuk
Uyanırım işte
Korkarım ben.

İki çocuk
Arar birbirini
Ben yürürüm.

İki çocuk kovalar birbirini
Ben koşarım.

Birbirini arar iki çocuk
Biri gecedir onların biri gündüz
Sevinirim ben.

(Kuş Ayak, 1999, s: 21)

“Atla Kuş” adlı şiirde iki hayvanın arkadaşlığını anlatmaktadır.

Atla Kuş

Bir atın
Bir kuşu vardı
Anımsıyorum.

Uçardı uçardı
Kararına gökler
Akşamüstü
Konardı ata hep.
Nereye gitse suya çayıra
Uçardı ardından
Uyusa
Uyurdu.

Atı aldılar askere
Kuş da asker oldu
Dövüştüler
Geldiler.

...

(Kuş Ayak, 1999, s: 70)

“Deveyle Sıpa” adlı şiirde arkadaşlıkta önyargılardan bahsedilmektedir.

Deveyle Sıpa

Develer

Boyunları uzun diye

Sıpaları

Severler mi?

Sıpalar

Bacakları uzun diye

Develeri

Severlerken?

(Kuş Ayak, 1999, s: 96)

“Öte” adlı şiirde uyursa arkadaşlarından uzak düşeceğinden uyumamayı tercih etmesine değinilmiştir.

Öte

Uykuyu sevmiyorum hiç

Uyurken

Uzak düşünüyorum

Ayrılmış oluyorum

Okul arkadaşlarımdan

Annemden kuşlardan.

(Kuş Ayak, 1999, s: 122)

4.11. Barış İçinde Yaşamak-Vatanını Sevmek

“Bayrakları bayrak yapan üstündeki kandır,

Toprak, eğer uğruna ölen varsa vatandır.” Mithat Cemal Kuntay vatanın tanımını çok güzel bir şekilde izah etmiştir.

Vatan, bir kimsenin doğup büyüdüğü; bir milletin hâkim olarak üzerinde yaşadığı, barındığı, gerekirse uğruna canını vereceği toprak parçasıdır.

Dağlarca da şiirlerinde vatan sevgisini çocuklara şiirlerinde yer vermiştir.

“Sıraya Girmek-1” şiirinde vatan sevgisini şu dizelerle göstermiştir.

Sıraya Girmek-1

Yan yana dizerlerdi onları

Ulaşırdı yaşlı ses

Hepsinin

Kulaklarına değil

Büyüyen gözbebeklerine:

Sizler

Bir araya geldiniz mi

Geldiniz mi omuz omuza

Sizler bir defter oluşturursunuz

Bizlerin okuduğu

Ne yazılı içinde:

Sevmek yurdu

Çiçeği ağacı sevmek

(Oyun Okulu, 1999, s:12)

Atamızla beraber savaşan tüm şehit ve gazilerimiz şu an nefes aldığımız vatan uğruna canlarını hiçe saymışlardır. Dağlarca şiirlerinde büyük önderimizi çocuklara çok güzel bir üslupla anlatmıştır.

İçimizdeki Mustafa Kemal

Ne yukardan bakar

Ne kocaman

Ne abarmış

Ne büyük

Yurdun
Geleceğidir O
Kendi-
Kendine büyük
(Okulumuz 2'deki, 2012, s: 33)

Yücelten Mustafa Kemal-2

Erer gök boşluğu
Anadolu
Tadına

Değer değmez aydınlık
Anıtkabir'den uçan
Kuşun kanadına
(Okulumuz 2'deki, 2014, s: 40)

“Der Ki” adlı şiirde, uygarlık çok net bir şekilde ifade bulmuştur. Bayrağımız uygarlık olarak ifade edilmiştir.

Der Ki

Eğil
Yurt toprağının
Altını dinle

Orda bir bayrak var
Adı: Uygarlığımız
Gökyüzüne çıkmak ister seninle
(Okulumuz 2'deki, 2014, s: 38)

Dağlarca sadece kendi vatanını anlatmamış diğer ülkelerin vatanını da şiirlerinde yer vermiştir. Çocuklar hep aynı güler hep aynı ağlar. Nerede olduğu fark etmez, çocuk hep aynıdır. Korku nedir bilmez çocuk.

O

...

Özbekistan sallanırdı ara sıra beşik gibi

Depremleri bile severdi o

N'apalım beşiklerde büyüyecek yurdumuz derdi.

(Yüzük Parmağı, 2012s: 10)

Gözü Deniz Olan Çocuklar

...

Öyle bir ülkedir ki Kanada'mız bizim

Çocukların

Anneleri birbirine benzemez

Çocuklar birbirine benzer gülerken

Gözü deniz olan çocuklar, Hudson Körfezi'ne bakar bakmaz.

(Yüzük Parmağı, 2012, s: 27)

Dağlarca eserlerinde Atatürk'e duyulması gereken saygı ve sevgiden bahsetmiştir. Bir çocuğun Atatürk'ü tanınması, bilmesi, gerektiğini eserlerinde her defasında vurgulamıştır. Atatürk bize karşıdan hep gülümsüyor.

Çalışkanlar

Ben 2'ye geçince

2'ye geçti Atatürk

Öyle sevindim ki

(Okulumuz 2'deki, 2014, s: 9)

Mut

Yerime oturur oturmaz

Titredim

Döküldü başımdan ayaklarıma bir sevinç

Bu yıl sanki

Atatürk tam karşımda

Söylendim çocuklara hemen
Önce inanmadılar
Oh
Ben oldum artık öğrencilerin ona en yakını
(Okulumuz 2'deki, 2014, s: 11)

Yüreklenmek

Niye korkacaktım harflerden
Onlarla
Okuyorum işte
Atatürk'ün adını

Tek tek seviyorum hepsini
Onlarla
Yazıyorum su içer gibi kolay
Adını Atatürk'ün
(Okulumuz 2'deki, 2014, s: 12)

Biri

Biri varmış Ankara'da
Toplamış omuzlarına kurdu kuşu
Duyan iki oldu üç oldu

Çizmeleri Çanakkale'den
Başı dağ
Duyan iki oldu, on oldu

Bakışı binlerce yıllık
Kendisi bugün
Duyan iki oldu büyüdü genişledi daha

...

(Oyun Okulu, 1999, s: 53)

Verir Mi

Dağ başını duman almış ha

Hayır

Kim'miş duman

Verir mi Atatürk

Dağın başını

Dumana

(Okulumuz 2'deki, 2014, s: 18)

İnanmıyorum Biraz

Neden yüzüncü yaşında olsun

Söylesek söylesek

Bitmez ki

Bin masal yaşında Atatürk'üm

(Okulumuz 2'deki, 2014, s: 23)

“İçimdeki Işığın Sesi” adlı şiirde Mandalina'nın ne olursa olsun vatanını istemesi, vatanına özlem duyması ifade edilmiştir.

İçimdeki Işığın Sesi

-Kendi büyüklüğümce değil

İstiyorum

Sizin büyüklüğünüzce

Yurduma ulaşmayı.

Anımsıyorum işte birer birer

Gelirken

Gemimizin geçtiği yerleri

Çıkmiştık

Masmavi bir denizden sonra

Toprak bir kapıdan

Sağ yanı çok kayalıklı
Büyük bir denize.
Sağa dönmüştük yavaş yavaş
Varmıştık ta buralara biz.
Çıktığımız aralığın içi Akdeniz'di
Akdeniz'in en dibinde
Üstte kalır
Benim ağaçlarım
Benim Yurdum.
(Balina ile Mandalina, 2013, s:59)

“Gece Sokakta Kalan” adlı şiirde de çocuğun vatanını özlemesi dile getirilmiştir. Memleket ne güzel kokuyor. Dağı, toprağı, çiçeğı, böceğı vatanımızın her yerinin ne kadar güzel olduğı anlatılmıştır.

Gece Sokakta Kalan

Benim evim hangisidir
Hepsi büyük
Hepsi uzun.

Büyür
Işıkları
Yolda.

Uyur
Çocukları
Güzel.

Hepsi sağlam
Hepsi sıcak
Benim evim hangisidir.
(Kuş Ayak, 1999, s: 15)

“Uyanmak” adlı şiirde vatana olan sevgiyi satın alamazsın, ona olan sevgi hiçbir yere sığmaz diyerek vatan sevgisinin yüceliğinden bahsetmiştir. Vatan toprağı, üstünde yürüdüğümüz yol değil, şehitlerin kanlarıyla donanmış topraktır. Dağımız, denizimiz, tepemiz, ovamız...

Uyanmak

...

Bir ülke topraktır

Dağdır denizdir

Para değildir o

Avuçlara ceplere sığmaz

Oysa ben

En büyük güç-

Sandım paramı

Yeryüzü kocaman bir göz

Görürken bütün çocuklar

Birbirini görürken

Görür bütün çocukların paralarını

Yeryüzü kocaman bir göz

(Dolar Biriktiren Çocuk, 2012, s: 59)

4.12. Çocuğı Takdir Etmek

Dağlarca şiirlerinin çoğunu çocuklar için kaleme almıştır. Dağlarca'nın çocuklara karşı duyduğu sevgi şiirlerinde dikkat çekmektedir. Çocuğı şiirlerinde önemli bir yere koyan Dağlarca hem çocuklara farklı yollarla yol göstermiş hem de onlara şiir dünyasının güzelliklerini sunmuştur. “Rabathlı Çocuğı İyilik” adlı şiirinde Dağlarca, dağların sıralanmasını çocukların oyun oynama istekleri ile betimlenmiştir.

Rabathlı Çocuğı İyilik

Benzer Fas'ta dağlar Birbirine küsen develere

İşte ilerler ayrı ayrı
O kocaman Atlas Denizi'ne

Çocuğum dağlarımız birbirine küsmüş değil
Seni sevdiklerinden böyle yapmışlar
Açıkları masmavi ovalarda
Oynamanı istemişler senin
(Gösterme Parmağı, 2012, s: 21)

Dağlarca “Ülkesini Yazamadığım Çocuklara” adlı şiirinde, çocuklara olan saygısını çocukları bulamadığı için çocuklara darılmayın bana, diyerek üzüntüsünü dile getirmektedir.

Ülkesini Yazamadığım Çocuklara

Sizler
Darılmayın bana
Yerlerinizi bulamamışsam
...
Eksikliğim
Güçsüzlüğumdendir
Sizleri daha az sevdiğimden değil.
(Serçe Parmak, 2012, s: 47)

“İstedikleri” adlı şiirde çocukların sayılabilmeleri için boyu uzun olması gerektiğini düşünmelerini ifade etmiştir.

Boyu uzun olan çocuk, adam sayılıyor, daha dimdik duruyor ayaklarının üstünde.
Daha çok okuyan, daha çok yazan değil; daha çok uzun olan adam sayılıyor.

İstedikleri

-Tasamız ne biz çocukların?
-Okumak?
-Yazmak?

-Değil?

-İş öğrenmek?

-Değil

Nedir istediğimiz?

-Hepimizin tasası boy

Adam sayılıyor Cincik boyu olan.

(Cin ile Cincik, 2012, s: 14)

“Dut” şiirinde, çocuğun komşudan dayak yediği anlatılmıştır. Komşu teyzeler izin vermezler ağaçlara çıkmaya, yemek yemeye. O zaman çocuk da gizli gizli çıkar ağaca, gizli gizli yer meyvesini.

Dut

- Aradım seni iki saat

Nerelerdeydin?

-...

- Salıncağa baktım yok

-...

-Irmağın kıyısına indim yok

-...

- Niye susuyorsun

Dut mu yedin?

-Cincik...Görüverdi komşu

Dut yerken dayak yedim.

(Cin ile Cincik, 2010, s: 48)

“Açık Sözlü Çocuklar” adlı şiirde, çocukların temiz yüreği, doğru sözü çok güzel ifade bulmuştur. Her çocuk masumdur, her çocuk huzurdur, mutluluktur. Sokak çocuk için özgürlüktür. Çocuk özgürlüğünden hiç vazgeçmek istemez.

Açık Sözlü Çocuklar

-Evde mi budalayız bizler Cincik

Sokakta mı

-Evde Cin
Yakalar yalanları babamız
-Hayır
Daha budalayız sokakta
-Nedenmiş?
-Evde budalalığımızı
Bir babalarımız bilir
Sokakta
Bizi aldatanların hepsi.
(Serçe Parmak, 2010, s: 60)

“Diye Mi” adlı şiirde oyuncaklara inanan bir çocuğu anlatmıştır. Çocukların gözünde oyuncaklar konuşur, oyuncaklar acıdır. Çocuk oyuncaklara inanmak ister.

Diye Mi

Ben
Dokunur dokunmaz
Neden büyür oyuncaklar?

Onlara
İnanıyorum
Diye mi?
(Kuş Ayak, 1999, s: 105)

“Ayakkabı Müzesi” adlı şiirde, büyüklerimizin büyük numara eşyalar alıp çocukların uzun süre o eşyaları giymesi anlatılmıştır.

Ayakkabı Müzesi

Her gün mü giyiyorduk
Kalkar kalkmaz,
Bu ayakkabıları?
Kalın olunca çok
Altıları çok dayanırmış yollarda,

Öylesine ağırlığını taşırmış çocuklar.
(Arkaüstü, 2012, s: 94)

Dağlarca çocukları çok seviyor ve çocukları iyi tanıyordu. Şiirlerinde çocuğu her zaman öne çıkarmış, çocuğun değerini her zaman bilmiştir. “Ayrılış” adlı şiirde çocuklarla artık vedalaşma vakti geldiğinden ve çocuklardan ayrılmanın üzüntüsü dile getirilmektedir.

Ayrılış

Ey Yeryüzü Çocuklarım işte bitti gezi
İşte bitti günlerdir gecelerdir süren yaşama
İşte ayrılıyorum sizlerden.
Öyle büyüdüm öyle genişledim ki
Günlerdir gecelerdir
Öyle alıştım ki sizlere.
Ayrılırken şimdi
Ülkemin kentimin evimin odamın içinde
Nasıl yapayalnızım bilemezsiniz.
Ey yeryüzü çocukları n’olur
Duyun beni,
Nereelerde oluşanız olunuz, sevin beni.
(Serçe Parmak, 2012, s: 48)

“Mutluluk” adlı şiirde, düş kurmalarıyla beraber duyulan mutluluk anlatılmıştır. Düş kurmak ne güzel bir duygudur. İnsan saatlerce düş kurabilir. Düş kurdukça daha güzel nefes alırız.

Mutluluk

Daha çok
Düş görürüz
Arkaüstüdeyken
Arkaüstüdeyken
Soluk alırız
Daha kolay.

(Arkaüstü, 2012, s: 127)

“Kehribar” adlı şiirde, ülkenin rengi çocukların rengine benzetilmiştir. Çocuk gülerse Letonya güler, çocuk ağlarsa Letonya ağlar. Letonya aslında biraz çocuktur.

Kehribar

Letonya sarıdır biraz
Riga’da güneşin az oluşundan değil
Bütün çocukların biraz daha
Sarışın olmasından.

Kimse, hiçbir çocuk
Sayrılık çekmez burda
Bekçidirler Sağlık Yurtları
Burda, bütün sağlığına çocukların.

...

(Gösterme Parmağı, 2012, s: 40)

“Lahorlu Çocuk” adlı şiirde, çocukların yoğurt satmasına yer verilmiştir. Yoğurt satan çocuğun aslında gülüşüyle sevgi sattığı dile getirilmiştir. Çocuğun bir gülüşü dünyaları ayağa kaldırabilir, insanın içine huzur kaplatabilir. Çocuk şeker gibi tatlı, yoğurt gibi beyazdır.

Lahorlu Çocuk

Çocuk yoğurt satardı
Lahor çarşısında, Pakistan.
Yoğurt gibisin yaramaz
Derlerdi ona.

Çocuk sevinç satardı
Gelene geçene gülerek, Pakistan.
Şeker gibisin yaramaz

Derlerdi ona.

Çocuk kavun satardı
Kapı kapı Pakistan.
Kavun gibisin yaramaz
Derlerdi ona.

...

(Yüzük Parmağı, 2012, s: 43)

Antil Maviş'leri adlı şiirde çocuklar için;

Antil Maviş

Biz Antil çocukları
Biz maviş çocuklar.
Kimi ada der bizlere,
Kimi denizle oynayan.

...

(Serçe Parmak, 2012, s: 22)

Tuna adlı şiirde de çocuğa olan sevgi duygusu ifade bulmuştur. Çocuk her yerde çocuktur. Yaramazdır, sevimlidir. Koşar, zıplar, durmak nedir bilmez. Çocuk hep güzeldir nerde olursa olsun.

Tuna

Tuna çocuklar çocuğu
Ta Bohemya'dan başlar oynamaya
Ta Karadeniz'de bulur kendini
Tuna çocuklar çocuğu.

(Başparmak, 2012, s: 18)

Fazıl Hüsni Dağlarca şiirlerinde coğrafi terimler çok kullanmıştır. Bu coğrafi terimler çocukların onları öğrenmesini ve kavramasını sağlamıştır. Çocuklar doyasıya

koşsun, doyasıya oynasın. Bıkmasın, usanmasın. Dağlara tırmansın, tepeleri aşsın, denizleri geçsin.

Çocuklarla Dağlar

İsviçre’de, güneydeki Alpler’den Jura Dağları’na

Kuzeydeki Jura Dağları’ndan Alpler’e

Koşar durur hep

Ova adlı çocuklar

Plato adlı çocuklar

Çıkmak isterler

Üstüne o maviliklerin

Derler ki ne güzel

Kuşlarla

Boy ölçüşmek

...

(Gösterme Parmağı, 2012, s: 22)

“Anne- Baba Büyümesi-1” adlı şiirde çocuklarına duyduğu sevginin çocukların bir iş başarabilmeleri ve çocuklarının büyüdüklerini görmeleridir. Kocaman hortumu alıp süpürge yapabiliyor olmaları, suyun akışını ayarlayıp çiçekleri sulamaları hem çocukların kendilerine olan güvenlerini hem de sorumluluk duygusunu aşılmasını sağlamaktadır.

Anne- Baba Büyümesi-1

Baktı Aslı Hanım

Minnacık süpürgesiyle odayı süpürüyor

Minnacık kızı

Gördü Satı Bey

Bütün çiçekleri sulamış

Boyuna boşuna aldırmandan serçe oğul

Nasıl övünmesinler sevinmesinler

(Oyun Okulu, 1999, s: 36)

Fazıl Hüsnü Dağlarca şiirlerinin çoğunda kişileştirme sanatına başvurmuştur. Çocuğa duyulan sevgiyi Hırvat Çocukları şiirinde böyle kişileştirerek anlatmıştır.

Hırvat Çocukları

...

Üzümün biri

Üzümün birine der ki:

Girelim mi avuçlarına yaramazların

Duyar, bağcı görmeden gülümser iki çocuk.

İşte çocuk kulelerden biri

Ötekine ulaşır yalınayak

Geceleyn yataklarında ayaklarının sevincini duyarlar

İki çocuk.

(Yüzük Parmağı, 2012, s: 14)

“Gemiler Oyunu” şiirinde korku duygusu ifade edilmiştir. Kıyıları vuran dalgalardan, dalgaların gemiyi sallamasından korkan çocuğun duyguları şairin kaleminde güzel bir şekilde ifade bulmuştur.

Gemiler Oyunu

Burda

Gemiler bir beşik

Çocuk dalgaların

Gülerek oynadığı

Düdük öttürürler hep

Korkularından

Düüt düüüt.

Yakalar bütün ışıklarını

Parıl parıl

Burda
Gemiler kibrit kutularına benzer
Köpüklerin
Üzerinden geçtiği.
(Balina ile Mandalina, 2013, s: 14)

Balina ile Mandalina kitabında çocuğun sıcaklığını çok güzel bir şekilde anlatılmıştır. Çocuk neşedir, huzurdur, mutluluktur. Çocuğun gülüşü insanın içini ısıtır. Çocukluk çağının güzelliği dile getirilmiştir.

Karşılığın Karşılığı

Ne mutlu ağaçmış o
Çocukları böylesine
Tatlı
Ne mutlu ağaçmış o
Çocukları böylesine
Sıcak.

(Balina ile Mandalina, 2013, s: 29)

4.13. Yardımseverlik

Yardımseverlik, zor durumda olan ihtiyaç sahibi kişiye yardım etmektir. İnsanların, çevresine daha duyarlı olma durumudur. Yardım kavramı sadece insana yapılan el uzatma değildir. Çevresindeki her canlıya yardım etmektir. Bu yardım bazen bir insan olabileceği gibi bazen bir bitki bazen de bir hayvan olabilir. “Yardım kelimesi dilimize Farsçadan geçmiştir. Orijinal dilinde "yari" şeklinde yazılan bu sözcük ihtiyaç sahibi birine imkanlar dahilince destek olmak anlamına gelir. İnsanlara her fırsatta, elinden geldiğince yardım eden kişiler ise yardımsever olarak nitelendirilir.”

Dağlarca'nın “Güçler” adlı şiirinde, doğada yaşayan canlı ve cansız varlıkların hayatımızı kolaylaştırması anlatılmaktadır.

Güçler

Nice Güç var

Yardım ederler bize

İşte suyun kımıldama gücü

Söylesin kim biliyorsa

Ne güzeldir

Değirmenlerin kocaman çarkları

Sonra yelin gücü

Bizleri nerelere götürür gezdirir büyük gemilerdeki yelken

Sonra atların öküzlerin gücü

Arabalarla boyunduruklarla

Nice işlerimizi yüzlerce yıl gerçekleştiren

Sonra yeryağ denen petrol denen güç

Toprak altından çıkardığımız

Eski ormanların yeniden yaşaması

Nice saysak bitmez

Bir çalışmadır

Dönüştürülmüştür böylece yeryüzü

Adına uygarlık denen başarıya

(Okulumuz 3'teki, 2010, s: 18)

“Kendini Yediren” adlı şiirde yulafın aç domuza yardımı anlatılmaktadır.

Kendini Yediren

İrlanda'da Dublin yakınlarında

Bir yulaf.

Çocuk çobanın biri domuzu doymadığı gün

Gelirdi güneş battıktan sonra yanına yavaş yavaş

Yedirirdi kendini

Bir yulaf.

Dublin yakınlarında

Bir yulaf
Ertesi akşam
O aç domuzuna yine o çocuğun
Yedirirdi kendini
Bir yulaf.

...

(Yüzük Parmağı, 2012, s: 24)

“Yararlanmak” adlı şiirde, bitkilerin faydalarından bahsetmektedir.

Yararlanmak

Öğretmen yıkıyordu
Üstünü başını
Günde iki kez
Üç kez

Sordu lahana:

Niye böyle yapıyorsunuz öğretmenim

Üşenmeden

- Beslenmelerimizi de sürdürürler

Sürekli kılırsak beslenmelerini çevremizin

Daha sağlıklı oluruz dedi öğretmenimiz

Süzgeçli kovadan aldığı suyla

Yeni lahana en büyük yaprağına

Değdirdi yanındaki küçük lahanaya

Zenginleştirdi beslenmesini

Açıldı daha iri oldu yaprak

Daha güler gibi oldu

(Bitkiler Okulu, 2014, s: 22)

“Buğday Der Ki” adlı şiirde, bitkilerin hayatımıza kattığı yardımları anlatılmıştır.

Buğday Der Ki

Öğretmen

Anlata anlata

Bitiremez ki

Binlerce yıllık

İyilikseverliğimizi bizim

Tadımızı öyle sever ki insanlar

Günde üç öğün beş öğün

Yerken boy boy biçimlere girmiş buğdayı

Azıcık bile bıkkınlık göstermez

Yalnız ekmektir

En küçük bir parçası bile

Yere düştüğü görülür görülmez

Hemen kaldırılan

Öpülen

Yüksek bir yere konulan

(Bitkiler Okulu, 2014, s: 24)

“Öneri” adlı şiirde, ülkesini bırakıp arkadaşını ülkesine götürmesi ne değinilmiştir.

Öneri

-Sarı kardeş

Düşündüm uykun sürerken

Buralar sana göre değil

Ayrılmak istemem ya

Ülkesine götüreceğim Mandalınamı.

Üşümesi bitsin diye

Sevdiklerine ulaşsın diye

Senin mutluluğunu

Senden çok seviyorum diye.

İster misin?

(Balina ile Mandalina, 2013, s: 57)

“Sevilmek” adlı şiirde, yoksullara yapılması gereken yardım değinilmiştir.

Sevilmek

Gök ne güzel, anne

Kendini yoksullara adar

Hakan yıldızı yok

Çoban yıldızı var.

(Kuş Ayak, 1999, s: 16)

“Yardım” adlı şiirde, çocuğun arkadaşına yaptığı yardım dile getirilmiştir.

Yardım

Sordu babam:

Bugün ne öğrendim

Ne bıraktı bugün okul sende

6x7

Kırkiki-desem

Değil

Kısa olurmuş

Tavşanların ön ayakları

Arka ayaklarından-desem

Değil

Denizler egemendir

Yeryüzü yuvarlağına-desem

Değil

Kalemimin ucu

Kırılır kırılmaz

Kalemtırasını uzattı Timuçin
Bu iz bıraktı bende
(Okulumuz 3'teki, 2010, s: 31)

“Merdivenler” adlı şiirde yürüyen merdiven tahta merdivene, ben insanlara yardım ediyorum, der ve tahta merdiveni küçümser.

Merdivenler

Der yürüyen merdiven
Eski merdivene
Seninki de çıkmak mı
Vay tahta bacak vay.

Der eski merdiven
Yürüyen merdivene.
Seninki yardım değil, düpedüz kölelik
Vay taşıyıcı vay.
(Kuş Ayak, 1999, s: 45)

Tablo 3

Çevre bilinci gelişimine yönelik eğitsel iletiler

Kitap Adı	Bulgu: Çevre Bilinci Gelişimine Yönelik Eğitsel İletiler	Frekans
	Toprağı Sevmek	1
Kuş Ayak	Hayvanları Sevmek	4
	Doğanın Değerini Bilmek	2
	Toprağı Sevmek	2
Bitkiler Okulu	Doğayı Sevmek	3
	Doğanın Değerini Bilmek	3
	Toprağı Sevmek	2
Gösterme Parmağı	Hayvanları Sevmek	3
	Doğayı Sevmek	7
	Doğanın Değerini Bilmek	1
Balina ile Mandalina	Hayvanları Sevmek	1
	Doğanın Değerini Bilmek	3
Göz Masalı	Doğayı Sevmek	1
Serçe Parmak	Hayvanları Sevmek	3
	Doğayı Sevmek	1
	Doğayı Sevmek	2
Yazıları Seven Ayı	Doğanın Değerini Bilmek	3
Tablo 3'ün devamı		
Cin ile Cincik	Doğanın Değerini Bilmek	2
	Toprağı Sevmek	1
Okulumuz 3'teki	Doğayı Sevmek	1
	Toprağı Sevmek	1
Oyun Okulu	Hayvanları Sevmek	1
	Toprağı Sevmek	1
Yüzük Parmağı	Hayvanları Sevmek	1
	Toprağı Sevmek	1
Arkaüstü	Doğayı Sevmek	1
Yaramaz Sözcükler	Doğayı Sevmek	1
Başparmak	Doğayı Sevmek	1

Tablo 3'e göre, incelenen kitaptaki şiirlerindeki iletilerin kullanım sıklığına göre: Çevre bilinci gelişimine yönelik iletilerden en çok kullanılanlar: "Doğayı Sevmek" f (17), "Doğanın Değerini Bilmek" f (15), "Hayvanları Sevmek" f (13), "Toprağı Sevmek" f (9)' tır. Böyle bakıldığı zaman en çok ileti doğayı sevmek ve doğanın değerini bilmektir. Toplam frekans 54'tür.

Çevre bilinci gelişimini destekleyen iletilere Dağlarca'nın şiirlerinde sıkça yer verilmektedir. Verdiği mesajlar çocuklar için önemli bir değer taşımaktadır. Çevre bilinci gelişimini destekleyen iletiler şiirlerinde şu şekilde yer almıştır:

4.14. Toprağı Sevmek

Toprak sebze ve meyvelerimizin kaynağı bizi besleyen sağlığımız için var olan besinlerimizin en önemli ilacıdır. Toprağımızı sulamak, toprağa gerekli önemi vermek sadece sebze ve meyvelerimiz için faydalı değil, biz insanoğlu içinde önemlidir. Hatta hayvanlar da topraktan beslenmektedir. "Toprak, tatlı su ile tuzlu su alanlarını (hidrosfer), tatlı su ile tuzlu su alanlarını (hidrosfer) bir tesis ve hayvan için yaşam alanı biyosferin (canlı küre) bir, gezegenimizin canlı, nefes alan deridir."

Dağlarca'nın doğaya olan sevgiyi, toprağın güzelliğini, toprağı ekip biçtiğinde verdiği hasattı bizlere çok güzel bir şekilde dile getirilmiştir.

Çocuğun Okul Yurdu

Karpatlar'la
Sudet Dağları
Bir okula benzer
Hemen buradan
Ta Baltık Denizi'ne dek
Uzanır yurt okulumuzun gezisi.

Tam ortada akar
Vistülümüz.
Evet öyle güzeldir ki ovalarımız bizim

Üzümdür
Çavdardır hep
Mısırdır
Buğdaydır biraz.

Polonyamızın
Ağzı
Patates.
Okula giderken
Okuldan döner dönmez işte
Ağzımız patates.
(Gösterme Parmağı, 2012, s: 20)

O
Taşkent duvarına yapılarına
Bakarken sevinirdi o
Özbekistan dedemin dedesi gibi eskiymiş derdi.

Fergan kanalının
Upuzun akmasına imrenirdi o
Büyüyünce kanal olsam derdi.

Hele pamukları, dağ gibi pamukları görünce
Duyardı yüreğinin apak olduğunu
Kara toprağın içi ne güzelmiş derdi.

Özbekistan sallanırdı ara sıra beşik gibi
Depremleri bile severdi o
N'apalım beşiklerde büyüyecek yurdumuz derdi.
(Yüzük Parmağı, 2012, s: 10)

“Çevremiz Oyun” adlı şiirde, Dağlarca tohumun ağaca dönüşme macerasını çocuğun diliyle anlatmıştır. Masmavi gökyüzü, yemyeşil toprak... Kımıl kımıl hareket eden doğa...

Çevremiz Oyun

Nereye bakarsanız
Göreceğiniz şu çocuklarım
Karşınızda ne varsa
Ya oynar ya güler

Ağaç tarlalar ırmak
Kımıldar kendinden dışarı mavi yeşil
Yönelir topraktan uzağa
Üçü de ya oynar ya güler

...
(Oyun Okulu, 1999, s: 25)

“Besinler” adlı şiirde, Dağlarca toprağı anneyle bütünleştirmiştir. Anne çocuğı besleyen, ağladı mı ağlayan, kucağında sınıksıkı uyutan. İşte çocuğı büyüten annesi; besinlerimizi büyüten, besleyen, kucağında sarıp sarmalayan toprak anadır.

Besinler

Artık dişiniz çıktı der
Süt vermez cici annemiz
Alır kucağına sever
Toprak, ikinci annemiz.

Besler bizi bin bir öğün
Yemişler sebzeler her gün,
Beni yanına götürün
Toprak ikinci annemiz.
Hepsinde bir türkü bir ses,
Buğday, dut, kiraz, patates

-Hadi bana bir kavun kes
Toprak ikinci annemiz.
(Kuş Ayak, 1999, s: 59)

Dağlarca “İkincisi” adlı şiirinde, toprağın ürün elde edilebildiğinde gerçek anlamını bulduğunu ifade etmiştir. Çocukların hayvan sevgisini de göz önünde bulundurarak kuş imgesini kullanmıştır. Tohumların kuş olup uçarak fidan şekline gelmesini imgesel bir dille anlatılmıştır.

İkincisi

Yeşildir
Öğretilenlerin ikincisi
Yeşille anlaşılırmış ancak
Tadı toprağın

Kuş olurmuş yeşil
Yeraltındaki sıkıntıdan
Yeşilin annesiymiş çöllerde bile toprak

Yeşille gerçekleşirmiş
Bütün çabası
Gücü
Toprağın
(Bitkiler Okulu, 2014, s: 13)

Dağlarca şiirlerinde meyvelerin önemini aktarmıştır. Ancak anlatımı sıkıcılıktan kurtarmak için meyveleri kişileştirerek çocuklara sunmuştur. Böylece çocukların toprakta yetişen meyveleri tanımalarını sağlamıştır.

Yapışık Kardeşler

...

Hele hele buğday

Hele hele sığırları koyunları pırıl pırıl
Sevinç ile
Taşarlardı
Kırlardan.

Şili ile Arjantin
Birbirini çok seven iki yapışık çocuktular,
Severdi onları daha
Gece iner inmez
Bütün yıldızları güneyli gökyüzünün.
(Gösterme Parmağı, 2012, s: 24)

Dağlarca'nın "3 Arkadaşlık" adlı şiirinde ağacın gerçek beslenme kaynağının toprak olduğu belirtilir. Toprağımız; insana can verir, kan verir, huzur verir, aşk verir. En güzel besinleri bizlere veren, bizleri doyuran, bizleri büyüten toprak anamızdır.

3 Arkadaşlık

Ağacın Biri
Yükselir toprak tadında
Elma koparırsınız ondan

Ağacın biri
Sallanır toprak tadında
Armudu alırsınız iki yaprak arasından

Ağacın biri
Eğilir toprak tadında
Dallarından kiraz toplarsınız
(Bitkiler Okulu, 2014, s: 46)

Dağlarca şiirlerinde çiftçilere verilmesi gereken değeri anlatılmıştır. Atatürk'ün dediği gibi, çiftçi köylünün efendisidir. Çiftçilerimiz karanlığımızı aydınlatan ışığımızdır, çünkü bizi besleyen, büyüten, bizlere can veren, kan verendir.

Çiftçiler

Yurdumuz bir gökyüzü sayılsa
Yurdumuzun yüzeyi parlardı
Yıldızlarımız olurdu köylerimiz

Bütün topraklarımızı sevmişiz diye
30 binden çoktur köylerimiz

Eti sütü yumurtayı balı
Yemişleri sebzeleri tahılları boy boy
Güzel ekmeğimizi verir bize sevgili köylerimiz
(Okulumuz 3'teki, 2012, s: 39)

Yeni Çiftlik

Oturmuş çiftçiler yeşil makinelere
Tarlayı bir bezek gibi çiziyor ne güzel
Yeşil ayakları makinelerin.
Oturmuş çiftçiler kırmızı makinelere
Baş aşağı alıveriyor ne güzel
Kırmızı soluğu makinelerin.
Oturmuş çiftçiler mavi makinelere
Pamuğu topluyor ne güzel
Mavi elleri makinelerin.
(Arkaüstü, 2012, s: 119)

4.15. Hayvanları Sevmek

Fazıl Hüsni Dağlarca'nın hayvanlara olan sevgisi şiirlerinde çok belirgin bir şekilde yansımaktadır. Şiirinde çocuklara farklı hayvanları farklı yaşam koşullarını çok güzel aktarmıştır. Mesela, Balina ile Mandalina adlı yapıtta Balina ile Mandalina arasındaki güzel dostluk anlatılır. Tüm kitapta hayvan sevgisini dostluk terimiyle

birleştirmiştir. İri cüsseli olan balinadan korkan mandalinanın daha sonra onun iyiliğini görüp alışması ve dost olmaları anlatılmaktadır.

Mandalina'nın İçinden Geçen

Dilim tutuldu

Akarken üstümde dalgalar

Denizi kaplamış dev birinden

Nasıl çıkardı ki

Bu uyumuş

Bu ipek

Bu ipince

Sevgi ışığı?

Anladım:

Sesi yok

Düşüncesinin sesi var.

(Balina ile Mandalina, 2013, s: 28)

Dağlarca “Fil Ahmet” adlı şiirinde, çocuğun hayvan sevgisi, filin çocuğu önemsemesi anlatılmıştır. Filin azalması çocukların yüreğini burkuyor. Fil yok olurken çocuk üzüyor. Doğa korunamayınca fillerin buna dayanamaması ifade edilmiştir. Fillerin susuz kalması, aç kalması, güçsüz kalması durumu dile getirilmiştir.

Fil Ahmet

Filimiz “Ahmet” Kenya’mızın ulusal yiğidi

Öldü ha?

Tam yetmiş beş yaşında

Bildi masal yıldızlarının

Sayısını ha?

Dayanamadı ülkedeki kuraklığa o

Artık yemedi içmedi

Çocuklar yesin içsin diye o.

Yeryüzünün en yaşlı filiydi

Cam gözlerle bize Nairobi müzesinden binlerce yıl

Bakacak ha?

(Gösterme Parmağı, 2012, s: 23)

Dağlarca, atın ne kadar değerli olduğunu çocuğun gözünden anlatılmıştır. Atlarımız bizim en önemli silahımızdır. Atlarımız savaşlarda bizi koruyan, kollayanımızdır. Topraklarımızı bize verendir. En güzel duyguları bizlere geri veren, ailelerine askerlerimizi kavuşturduğumuzdur. Atlarımız ayağımızı yerden kesenimiz, ailemiz yokken yanımızda olanımızdır.

Kalmuklar

Kalmuklar

Atın biri

Atın ikisi üçü Kalmuklar.

Kalmuk çocuğu der ki

Atlarımız

Analarımızdır bizim.

Kalmuk çocuğu der ki

Atlarımız

Suyumuzdur güneşimizdir bizim.

Dağlar boyu kar yağdığında

Atlarımız

Küreklerimizdir bizim.

Ovalar boyu acıktığımızda

Atlarımız

Etimizdir sütümüzdür bizim.

Burada gökyüzü bir yarış alanı

Bulutlar

Kocaman atları koşarlar gökte.

...

(Gösterme Parmağı, 2012, s: 25)

Dağlarca şiirlerinde hayvan sevgisini verebilmek için çocukların üslubuyla anlatmıştır. Onları hem şiirlerinde eğlendirmiş hem de hayvan sevgisini aşlamıştır.

Çocuklarla Fok Balıkları

Yuvarlak yeryüzünü çizerken

Tahtaya tebeşirle

Öğretmen gösterir Grönland'ı.

Sevinirler hep

El çırparlar, kuyruk çırparlar hep

Burada çocuklarla fok balıkları.

İçlerinden derler ki

Yeryüzü kocaman bir yüz

Sanki bir ayı yüzü.

Sevinirler hep

El çırparlar kuyruk çırparlar hep

Burada çocuklarla fok balıkları.

...

(Gösterme Parmağı, 2012, s: 28)

Dağlarca çocukların görmediği, bilmediği hayvanları da şiirlerinde dile getirmiştir.

İki Aylık Çocuk

İki ayı ormanı sevmez diler,

Tibet'te

Severken ağaçları

Aralarında ben.

İki ayı aradılar daha büyüğünü
Elmaların armutların bin bir gündüz
Aralarında ben.
İki ayı durdular ay ışığında basamaklı tapınakların
Üstü su gibi parlarken daha,
Aralarında ben.
İki ayı
Kışa doğru korktular
Aralarında ben.
İki ayı vardılar lamaların dağlarına
Uyudular yılın yarısını
Aralarında ben.
İki ayının
Düşleri bal gibi
Aralarında ben.
(Serçe Parmak, 2012, s: 38)

Dağlarca şiirlerinde nesli tükenen hayvanlara da değinmiştir. Hayvanlarımız yok olmasın. Hepsine ayrı ayrı doğada ihtiyacımız var. Çocuklar üzülmekte, Hintli çocuklar daha çok üzülmekte. Hintli çocuklar rüyalarında artık filleri görmektedir.

Sevinç Masalı

Filin biri
Hindistan
Girermiş Hintli çocuğun düşünce
O gece çayır çimen kokarmış hep
Hindistan.
(Serçe Parmak, 2012, s: 40)

Yılanlar soğuk hayvanlardır. Görüntüleri gereği herkes yılanlardan korkar. Hatta günlük hayatta bile “yılan gibi insan” diye söylenir. Dağlarca şiirinde yılanlarında sevilebilecek hayvanlar olduğunu anlatmıştır.

İnkalı Çocukla Yılan Yavruları

İki yavru yılan
Güneşleniyordu
Merdivenli İnka tapınağında.

İki yavru yılan
Ne bilsin okuma yazmayı
Duvardaki çizgileri okusun nasıl?

İki yavru yılan
Güneş büyüdükçe
Gözleri daha sarı.

İki yavru yılan
Kaydılar pırıl pırıl
Bir kırık çocuk yontusunun altına, serinlediler.
(Yüzük Parmağı, 2012, s: 13)

Dağlarca'nın şiirlerinde çok çeşitli hayvanlar bulunmaktadır. Bunlardan biri de çocukların sevdiği "eşek"lerdir. Çocuklar eşekleri çok sevimli bulur, eşekleri oyun arkadaşı olarak görürler. "Binmek" şiirinde de çocukların eşeğe olan sevgisi dile getirilmiştir.

Binmek

Birer ikişer sanki bayramlar
Bindiler süslü palana
Anlamıştı uzun kulakları
Kımıldamıştı koyu yeşil
Mutlu olmuştu
Güler gibiyken mor yüzü
(Oyun Okulu, 1999, s: 48)

“Ormanlarda Öküz Arabası Yeden Çocuk” şiirinde Dağlarca öküzlerin yük arabalarını taşıma aracı iken çocukların gözünde yürüme arkadaşları olarak görülmektedir.

Ormanlarda Öküz Arabası Yeden Çocuk

Bu öküzler artık Kamerun’umuzda

Arabaları çekmezse

Ne yaparlar.

...

Bu öküzler biliyorum

Arabalarımız çekerlerken

Benimle yürüdüklerine sevinirler.

(Serçe Parmak, 2012, s: 20)

Eşeklerle olan şiirlerin yanında eşek yavruları olan sıpaları da Dağlarca şiirlerinde yer vermiştir. Çocuklar sıpaları çok sevimli ve oyun arkadaşı olarak görmektedir.

Sıpayla Kömürcü

Kömür

Sıpanın

Gözleri.

Kömürcü sıpayı görünce

Ellerini mi

Duyar?

(Kuş Ayak, 1999, s: 95)

Dağlarca şiirlerinde kuşları da ele almıştır. Kuşların çıkardığı hoş sesleri, yumuşak tüylerini, canlı renklerini şiirlerinde yer vererek en çok anlattığı hayvanlardan biri olmuştur.

Elde Kalan Mavilik

Serçe sürüsünün cıvıl cıvıl

Sevinç dolu türküsünü

Severken ben.

Neden

Kuşluğunu bırakır

Biri bana?

(Kuş Ayak, 1999, s: 84)

“Cik” adlı şiirde de kuşun insanlarla konuşması, insanlara olan sevgisi anlatılmıştır. İnsanlarla hayvanların dili bazen aynı oluverir. Dil aynı olunca sevgi sözcükleri dökülür. İnsan sevince hayvan daha fazla sever. Sevgisini daha çok gösterir.

Cik

Cik der kuş cik

Konar konmaz

Bencecik sencecik.

Cik der kuş cik

Sanki konar konmaz

Sizi seviyorum der hemencecik.

(Kuş Ayak, 1999, s: 111)

Dağlarca'nın “Korkuluğun Kişiliği” adlı şiirde korkuluğun serçeleri korkuttuğunu ve bu durumun pek hoş olmadığından bahsetmiştir.

Korkuluğun Kişiliği

Serçelerin bir bildiği var korkuluk

Neden hiç oturmazsın

Neden koskoca böyle

Kolların

Koşmaya tutmaya

Kapmaya değil mi bizi?

Çağırma boşuna, serçelerin bir bildiği var

Sana yaklaşmam.

(Kuş Ayak, 1999, s: 22)

4.16. Doğa Sevgisi

Dağlarca'nın şiirlerinde doğaya, yeşile, toprağa, köye duyduğu sevgi vardır. Bu sevgiyi çocuklara çok güzel bir şekilde anlatmıştır.

Dağlarca “Ova Çocuk” adlı şiirinde, köy hayatını yaşayan çocukların doğal beslendiklerinden, yeşile doyduklarından bahsetmiştir.

Ova Çocuk

Danimarkalı çocuklara ne mutlu

Ovaları severler kentlerden çok

Bir elleri süt

Bir elleri peynir.

Oynarlar, denizlerle oynarlar gülerek

Adalardan adalara

Bir elleri süt

Bir elleri peynir.

...

Oynarlar, koyunlarla ineklerle oynarlar gülerek

Yemyeşil düzlüklerden yemyeşil düzlüklere

Bir elleri süt

Bir elleri peynir

...

(Gösterme Parmağı, 2012, s: 10-11)

Dağlarca'nın “Bir Uçurtmadır Brezilya” adlı şiirinde, doğadan doğaya aktarma yapmıştır.

Bir Uçurtmadır Brezilya

...

Masala benzer anlattıkları
O Amazon Irmağı var ya
Kolları gümüş gibi güzel
Oymuş sallayan beni
Doğduğum beşikte, köpürmeyerek köpürmeyerek.

Hele hele o yeryüzü gibi büyük ovalardan
O alize yelleri eser ya
Benim boyumu da geçer dedemin boyunu da yemyeşil
Tayların boyunu da geçermiş kısırakların boyunu da yemyeşil.

Öğretmenimle annem
Anlatırlarken niye gülerler hep?
(Gösterme Parmağı, 2012, s:14-15)

Dağlarca “Uzak Çocuklar” adlı şiirinde, ağaca olan sevgi çok güzel anlatılmıştır.
Çocuklar ağacı sever; çünkü çocuk yaşamayı sever.

Uzak Çocuklar

Endonezyamız, bura adaların en büyüğü,
Sanki bir abla
Seslenir Cava’ya, Borneo’ya, Sumatra’ya
Sanki kardeşlerim der.
...

Biz Endonezya çocukları
Bütün ağaçları severken
Kimse görmez bizi ta uzaklarda
Sanki uyumuşuz.
(Gösterme Parmağı, 2012, s: 12)

Dağlarca’nın “Çako” adlı şiirinde, insandan doğaya aktarma yapılmıştır. Çoban yaşamı bu şiirde dile getirilmiştir.

Çako

...

Akankagua Dağı en büyük çobanıdır buraların

Bir yüzü Şili'ye bakar bir yüzü

Arjantinimize

Sanki der

Gökleri

Seviniz!

Arada ne ağaçlarım var işte

Üzerlerinde yapraklarından çok

Kuşlar kuşlar

Ne ırmaklarım var şırıl şırıl

Öterler, akarlar kimi çocuklar duymadan.

...

(Gösterme Parmağı, 2012, s: 16-17)

Dağlarca'nın çobanları dile getirdiği bir diğer şiir de "Karadağ Masalı" ve "Çobanın Yok Olmuş Çobancığı" adlı şiirdir: Çobanlar, hayvanların dilini en iyi anlayan insanlardır. Çobanlar, hayvanların bakımıyla ilgilenenlerdir. Çobanlar, hayvanları için yaz kış gezenlerdir. Çobanlar, hayvanların mutluluğunu düşünenlerdir.

Karadağ Masalı

Karadağ, Çetine'den çok uzak

Dağların babası, başı kar.

Ovalar çocuklarıdır onun,

Ağzından Adriyatik Denizi'ne söylediği bin bir türkü.

Karadağ umut verir geceleri

Çobanlara

Doyurur kuzuları koyunlar
Koyunları diz boyu ot.

...

(Gösterme Parmağı, 2012, s: 38)

Çobanın Yok Olmuş Çobancığı

Prizen’de çobancığın biri
Dereye bakarken
Derdi ki hep
Sular oğlak mı, neden oynasırlar?

...

Çobancığın biri en küçük çobanıydı

Yugoslavya’nın
Sürüsünü öyle severdi ki
Ağılda yatardı onlarla
Anasıyla değil.

Çobancığın biri
Tek keçisi uyumasa, uymazdı,
Yedisi birden uyusa
Uyurdu yedisini birden.
(Başparmak, 2012, s: 38)

Dağlarca’nın “Kırdaki Gün” şiirinde kır gezilerini şöyle anlatmaktadır.

Kırdaki Gün

Ağaçlar esen yeli sever
Esen yel
Ağaçları sever

Kuş
İkisini birden sever

Çocukların hepsi
Üçünü birden sever
(Bitkiler Okulu, 2014, s: 50)

Dağlarca doğanın güzelliklerini “Ağaçları Yarıştırmak” ve “Mayıs” adlı şiirlerinde çok güzel dile getirmiştir.

Ağaçları Yarıştırmak

Ülkemiz Komi’de
Bir yarış vardır bayıldığı hepimizin,
Ağaç yarışı.

Bütün çocuklar
Başkent Sıktılkar’da toplanırız ilkin
Birer dürbün verirler ellerimize.

Sonra güneş doğarken
Çıkarız yola
Koca ormana ulaşırsınız kuşlar gibi.

Yer kapışırız kıyısında dev ağaçların yatarız sırtüstü,
Gözlerimize uydururuz dürbünleri
En üst yapraklarına bakarız tek tek.

İşte ağaçlar anlar baktığımızı
Daha hızlandırırılar büyümelerini daha hızlandırırılar
Gökyüzüne doğru.

Geçer biri, birini
Öbürü ötekini geçer bir yeşil çizgicik,
Seviniriz güleriz, alkışlarız.
(Gösterme Parmağı, 2012, s: 32-33)

Dağlarca'nın "Mayıs" adlı şiirinde, çocukların ineklere duyduğu sevgi ve çocukların ineklerle oyun oynaması anlatılmıştır. İneklerle çocukların ne güzel bir ilişkisi var.

Mayıs

Bir iki ineği vardı
Sokağımızda bütün evlerin
Bizim yoktu yalnız

Doğmadan güneş
Seslenerek:
He hey he hey
Çoban toplardı hepsini
Sarı ak boz kırçıl
Gözleri uykulu
Ayakları uyanık
Alır götürürdü ovalara

Gece inerken
Dönerdi sevinçle sokağın sürüsü
Memeleri büyümüş
Karınları büyümüş
Ağızları büyümüş

Oğlanlar bir yudum çocuklar
İnekleri karşıarlardı ta dönemeçlerde
Hepsi de kız gibi uzun etek
Önleri uzun etek
Torba yerine uzun etek

...

(Göz Masalı, 1999, s: 16-17)

“Dağlarca; “Doğu Masalı” adlı şiirinde, türleri azalan hayvanları dile getirmiştir. Fazıl Hüsnü Dağlarca bir masalın içinde türü azalan hayvanlarımızı çocuklarla anlatmış. Afganistan çocukları üzgün, Afganistan çocukları rüyalarında yok olan, azalan hayvanları görüp mutsuz olmaktadır. Her canlının hayata tutunması ve her canlının doğaya bir katkısı vardır.

Doğu Masalı

Bir çocuk ağaç oldu düşünde o gece

Bir çocuk fil

Bir çocuk su oldu

...

Bir çocuk tilki

Bir çocuk kaplan

...

Bir çocuk incir

...

Afganistan’da, Hayber Geçidi’nde.

(Serçe Parmak, 2012, s: 21)

Dağlarca’nın “Pazardan Eve” adlı şiirinde doğanın insana olan sevgisi, bitkilerin verdiği huzuru dile getirmiştir.

Pazarda satılan bitkiler yuvalarından kopmanın hüznünü yaşamaktadır. Eve gelen bitkiler ufakta olsa bir huzur yaşamaktadır. Evde çocuk seslerinin huzur verdiğini bir sıcaklık dolduğundan da bahsedilmektedir.

Pazardan Eve

Pazar yerine serilince

Sevinirdi bitkiler

Duyarlardı tek tek

Onlardaki toprak soğukluğunu tutarken

Annelerin ninelerin sıcak ellerini

Ne güzel derdi bitkilerimiz
Ne güzel
Bir iki günlük bile olsa
Çocuk dolusu bir evde kalmak
(Bitkiler Okulu, 2014, s: 33)

Dağlarca'nın bu şiirinde doğa harikası olan göllere olan sevgi betimlenmiştir. Şırlı şırlı akan, izledikçe insana huzur veren göllerimiz; tabiata neşe veren, mutluluk verendir.

Gölde İki Olduğum

Göl var ya
Dağların bittiği yerde parlayan
Bir su ormanıdır
Seviyorum gölü

Hep değişir
Aydınlığa
Boyası
Uzunluğu bile değişir
Seviyorum gölü
Niye mi seviyorum
Kıyısından içine bakarken
İki oluyorum nedense
Seviyorum gölü
(Yazıları Seven Ayı, 2015, s: 17)

Dağlarca "Ormanlar 1" adlı şiirinde, ormana karşı duyulan sevgiyi, ağaçların gölgelerini, ağaçların hayvanlara yuva olmasını güzel bir duyarlılıkla anlatmıştır.

Ormanlar 1

Ormanlar
En yüksek
En büyük katı

Bitkilerdeki eğitimin

Yuva yapmıştır

Dallarında kuşlar

Barınmıştır

Gölgelerinde

Köklerinde

Nice hayvanlar nice böcekler

Binlerce yıl

Uzun yaşamaları

Evet

Upuzun yaşamaları

Belki de bundan

(Bitkiler Okulu, 2014, s: 38)

Dağlarca'nın ormanı anlattığı bir diğer şiiri de "Düş" şiiridir. Ormanlarımız, hayvanlarımızın evidir. Kaplanından timsahına, filinden tavşanına tüm hayvanlarımız bir arada evinde mutlu yaşamaktadır.

Düş

(1.ses)

Kırmızı kaplan

Ağaç sanki

Mor timsah

Ağaç sanki

Sarı fil

Ağaç sanki

Dolaşıyorlardı

Bambaşka bir ormandaydım çok

(Yaramaz Sözcükler, 2013, s: 21)

“Şimdi Görür” adlı şiirde ormanda yaşayan ayıyı dile getirmiştir. Doğa harikası ormanlarımız; soluduğumuz hava, gölgesinde dinlendiğimiz alan, okuduğumuz kitap, yazdığımız kalem, çocuklarımızın en önemli oyun arkadaşı...

Şimdi Görür

Bütün çocukları yeryüzünün

Ormanlarda

O ağaç gölgelerinde

Gezerken

Kabuklardaki çizgileri

Görür gülümser biraz

Sevinir

Buradan geçmiş diye

Yazıları seven ayı

(Yazıları Seven Ayı, 2015, s: 57)

Dağlarca'nın şiirlerinde öğretici anlatım da yer almaktadır. Coğrafi terimlere şiirinde yer vermiştir.

Dağıstan Masalı

Bu şiirde Mahaçkala;

Soluğunuz tatlılaştı mı çocuklarım

Orası Dağıstan'dır, Mahaçkala'dır.

Gel der, ye der sizlere

Orada bütün üzümler sapsarı kıpkırmızı.

Yüreğim Kafkas Dağları'nın

Duysa da duymasa da Karadeniz,

Çarpar

Mahaçkala'da çocuklar, siz duyuyor musunuz

...

(Gösterme Parmağı, 2012, s: 37)

Çocukların çevreyi tanımalarını, doğa olaylarını kavramalarını çok güzel bir dille şiire yansıtmıştır.

Okulumuz 3'tekiyle

- Ay mı büyük

Dağ başında gezen

Yıldız mı büyük

Gökyüzünde gezen

- Onlar iridir

Kocamandır ancak

Yalnız sen büyüksün çocuğum

Sorularda gezen

(Okulumuz 3'teki, 2010, s: 11)

4.17. Doğanın Değerini Bilmek

Doğamız, yeryüzündeki canlıların yaşam alanıdır. Doğamıza sahip çıkmamız demek, kendi yaşam alanımızın yanında hayvanlarımızın, bitkilerimizin de yaşam alanlarını koruduğumuz anlamına gelmektedir. Günümüzde doğa kavramı, genel olarak insan elinin değmediği, özgünlüğü bozulmamış alan bağlamında kullanılır. İnsanoğlunun doğamızın yaşamımızdaki değerini bilmesi gerekir. Dağlarca, şiirlerinde insan yaşamı için gerekli pek çok önemli olayın doğada gerçekleştiğini anlatarak çocuklarda doğaya karşı bir değer bilinci oluşturmaya çalışmıştır.

“Bulgaristanlı Kavaklar” adlı şiirde ormanlarımızın öneminden bahsedilmektedir. Ormanlarımız doğanın incileri. Onlara gelen her balta evlatlarımızın geleceğinden çalmaktadır.

Bulgaristanlı Kavaklar

Çocuk kavağın boyu, eteğinde koca Balkan Dağları'nın
Hemen hemen yaklaşmıştı ana kavağın boyuna
Tunca'da o yağmurların boşandığı gün
Bilmem nasıl gördüler
Geldiler ormana baltaları en kocaman en parlak
İkisini birden kestiler kavakların.

...

(Gösterme Parmağı, 2012, s: 31)

Balina ile Mandalina adlı eserinde avcılığın yanlış zamanda yapılmasından doğanın dengesinin bozulduğundan bahsedilmektedir. Her bir canlı bu hayatta nefes almak ister. Her bir canlı özgürce kendi evinde olmak ister. Her şeyin bir zamanı, bir yeri vardır. İnsanoğlu doğru zamanı, doğru yeri bilemezse işte o zaman denge bozulur.

Çıkar düşleri
Uykularından sarı çocuk
O balıklar
Ağa girer girmez
Çıkar özgürlükleri
Ağzlarından
O balıklar
Yukarı çekilir çekilmez

Çıkar oyunları
Gümüş gövdelerinden Sarı Çocuk
O balıklar
Maviliği görür görmez.
(Balina ile Mandalina, 2013, s: 47)

Ötelerden bir gemi görünür sularda, derinlerde. Belki de bir amacı vardır. Amaçla derinliklerde kaybolur. Gemi balınayı görmez olur, balıklar yok olur, telef olur. Küçük hevesler uğruna kocaman balina yok olur.

Balıkçıların Kuşatmaları

Ha bre, yaklaş daha,

Ha bre

Şaşkın Balina kaçmasın

Kara kaptan dümen kır

Öteden çevir çabuk

Şaşkın Balina

Kaçmasın

...

(Balina ile Mandalina, 2013, s: 69)

“Ormanlar II” alı şiirde Dağlarca ağaçlarımızdan, derelerimizden, denizlerimizden bahsederken ormanlarımızın önemini anlatmıştır.

Ormanlar II

Fidanlar inanmaz ya

Yaşlı ağaçlar bilir

Bütün dereleri

Irmakları

Gölleri

Deniz kıyılarını

Bütün yağmurlarımızı yağdıranın

Yağdırmayanın

Yönetenin

Ormanlar olduğunu

Yaşlı ağaçlar bilir

(Bitkiler Okulu, 2014, s: 39)

Dağlarca hayvanlara takılan yakıştırmaların doğru bir davranış olmadığından bahsetmektedir. Hayvanlarımız güzel sesleri ile güzel gözleri ile sıcakkanlılıkları ile ya da süt vermeleri, yumurta vermeleri, et vermeleri ile birçok farklı özellikleriyle bizim hayatımızın en önemlileridir.

Baykuş

-Cin?

-De bakalım.

-Baykuş neden öter, uğursuzluğundan mı?

-Deli misin Cincik

Ne bilsin

Uğuru uğursuzu bir damla kuş?

Olsa olsa

Doymuş uyumuş evlere karşı

Açlığından uykusuzluğundan öter.

(Cin ile Cincik, 2012, s: 25)

Hayvanların doğal yaşamlarında yaşayarak onlara saygı gösterilmesi gerektiğinden bahsedilmektedir. Hayvanlarımıza eziyet ettirilerek yapılan her bir eylem suç olmalıdır. Canı acıyan hayvan yapığı o eylemle insanoğlunu eğlendirirken hayvanın ayakları, omuzları, kolları acımaktadır.

Bağırmalara İnemeler

Bağıra bağıra kurt kurt

Koşuştular dört yandan

Sirkin bakıcıları

Upuzun sopalarla vurdular

Ayaklarıma

Omuzlarıma

Kollarıma

El ayalarıma

(Yazıları Seven Ayı, 2015, s: 47)

“Atlar” adlı şiirde hayvanlara acımdan bahsedilmektedir. Hayvanlarımız ne kadar değerlidir. Kiminin etinden, kiminin sütünden, kiminin gücünden yararlanmaktayız.

Atlar

-Hangi hayvanlara acırsın?

-İlkin tavuklara

Çalarız yumurtalarını

-Sonra?

-İneklere koyunlara acırım

Çalarız sütlerini

-Sonra?

Balıklara acırım

Çalarız denizlerini

-Sonra Cin?

-Atlara acırım

Cincik

Ölüleridir savaşlarımızın.

(Cin ile Cincik, 2012, s: 44)

“Avcılar” adlı şiirde, avcılarının kıyafetlerinden, ellerine aldığı tüfeklerden, bıçaklardan... Bahsedilerek onların kötü insanlar olduğundan bahsedilmektedir. Her bir canlı bu tabiatta özgürce yaşamalıdır. Korkmadan, çekinmeden hareket edebilmelidir. Hele ki para için, kendi zevkleri için öldürülen o zavallı hayvanlar...

Avcılar

Anlatırdı anam

Tüfekleri varmış

Çizmeleri varmış

Deri ceketleri varmış

Bıçakları varmış

Kuş torbaları varmış

Kiminin

Köpekleri tazıları bile varmış
İnsanların en kötüsüyümüş avcılar
(Yazıları Seven Ayı, 2015, s: 23)

“Arabada” adlı şiirde atların arabaları çekmesi ve eziyeti anlatılmıştır. Eziyet etmek hiçbir canlıya yakışmaz. İnsanoğlu bazen vicdanlı bazen de çok acımasız olabilmektedir. Nefes alan bir canlıya el kaldırmak telafisi olmayan bir suç olmalıdır.

Arabada

Arabacılar
Atlarına
Kamçısını sallarken
Daha hızlı yaşarım
Atlarını
Arabacıların.
(Kuş Ayak, 1999, s: 86)

Dağlarca doğanın güzelliklerini şiirlerinde çok güzel dile getirmiştir. Şiirlerinde bitkilere, ağaçlara saygı duymamız, onları korumamız gerektiğini vurgulamıştır. Besinlerimiz bizi güçlü tutan, karnımızı doyuran en önemli yiyeceklerimizdir. Her bir insanın evinde, işinde bulunması gereken hazineleridir.

Beslenmek

Buğday pirinç arpa mısır patates
Yeryüzünce saygındılar bu sırayla

Yanlarından geçerken
Yol verirdi onlara başlarını eğerek
Bitkilerin hepsi

Saygı görüyorlardı onlar
Koca insanlardan bile

Niye ki diye sordum ben

- İnsanlar onlardan yoksun kalmasın ki

Dedi öğretmenimiz

(Bitkiler Okulu, 2012, s: 16)

Doğamız her şeyden önce beslenmemizi sağlayan bir kaynaktır. Doğa başlı başına bizim için çalışır.

Sevinmek

Ne güzel

Ovaların yumuşaklığı

Buğday verir, ot verir.

Ne güzel

Dağların sertliği

Kartal verir.

(Kuş Ayak, 1999, s: 66)

Bitkilerimiz bizim nefes almamızı sağlar. Bitkilerimiz kirlenen havayı temizler. Bu kadar önemli canlıları bizim de korumamız gerekmektedir. Bitkilerimize zarar vermezsek daha uzun yaşamımız olur.

Soluk Almak

Bitkiler soluk almasa

En küçük yeşilden

En büyük ağaca dek

Bitkiler soluk almasa

Duruverir

Yeryüzündeki öteki yaşamaların hepsi

Bitkilerimiz

Pis soluklarımızı alırlar

Arınmış soluklarımızı verirler bize

(Bitkiler Okulu, 2012, s: 43)

Doğanın sessizliğini dinlemeye giden insan, farkında olmadan araba sesiyle, insan sesiyle gürültü oluşturmaktadır.

Gürültü

Bugün gürültü çok

Boyalı arabalarla

Uçar gibi akan arabalarla

Dolmuş

Gölün kıyısındaki orman

Adamlar kadınlar çocuklar görüyorum

Kimi balık tutuyor

Ağaçlar arasında geziyor kimi

Kimi giriyor büyük eve

Bugün gürültü çok

(Yazıları Seven Ayı, 2015, s: 20)

Tablo 4

Evrensel düşüncenin gelişimine yönelik eğitsel iletiler

Kitap Adı	Bulgu: Evrensel Düşüncenin Gelişimine Yönelik Eğitsel İletiler	Frekans
Arkaüstü	Barış İçinde Yaşamak	1
	Evrensel Değerlere Duyarlılık	1
Başparmak	Barış İçinde Yaşamak	2
Oyun Okulu	Barış İçinde Yaşamak	1
Yaramaz Sözcükler	Evrensel Değerlere Duyarlılık	1
Okulumuz 3'teki	Evrensel Değerlere Duyarlılık	1

Tablo 4'e göre, incelenen kitaptaki şiirlerdeki iletilerin sıklığına bakıldığında: Evrensel düşüncenin gelişimine yönelik iletilerden kullanılanlar: “*Barış İçinde Yaşamak*” *f* (4), “*Evrensel Değerlere Duyarlılık*” *f* (3)'tür. Toplam frekans sayısına bakıldığında 7'dir.

Evrensel düşüncenin gelişimine yönelik eğitsel iletilere Dağlarca'nın şiirlerinde çok fazla yer verilmemiştir. Her ileti çocuğun gelişiminde katkı sağlamaktadır. Evrensel düşüncenin gelişimine yönelik iletiler şiirlerinde şu şekilde yer almıştır:

4.18. Barış İçinde Yaşamak

Barış kelimesi, huzur içinde yaşayan canlıların edinilmesi gereken en önemli değerlerin başında bulunmaktadır. TDK sözlüğünde de belirttiği gibi: “*Uyum, karşılıklı anlayış ve hoşgörü ile oluşturulan ortam.*” Atatürk bir sözünde “Yurtta sulh, cihanda sulh” diyerek yurtta milli birlik ve beraberliğin cihanda ise evrensel bir birlikteliğin çerçevesini çizmiştir.

“Çocuk Ulusunun Yurttaşı” adlı şiirde güvercinler barış simgesidir.

Çocuk Ulusunun Yurttaşı

Alır götürür işte
Ellerinde güvercinler
Aya yıldızlara beni.
(BP, 2012, s: 10)

“Anneler Masalı” adlı şiirde, savaşın artık olmayacağı barışın olacağı ifade edilmiştir. Savaş her çocuğu, anne babasından; her anne babayı evladından ayıran bir eylemdir. Durmadan, uyumadan ve korku içinde sevdiklerinden uzak geçen onca zaman ve kavuşma ihtimalinin en aza indiği bir eylemdir. Her doğan çocuğun dünyaya güzel baktığı o gözler, sevdiklerine her şeyden uzak gülümseyen o evlat ile savaşların artık olmayacağını şairimizin umudu dile getirilmiştir.

Anneler Masalı

“Demişti ki ilk ozanımız bakışları en güzel
Bir çocuktan sonra

Artık savaş olmayacak!
Bulacak yeryüzü ilk gerçek maviliğini.”
(Başparmak, 2012, s: 28)

“Uzunkulak” adlı şiirde, savaşı artık duymak istememesi ve barışı duymak istemesi anlatılmıştır.

Uzunkulak

Son kez
Eşekçiğin başına toplanmıştı çocuklar
Sordular birbirlerine
Niye çok uzun
Kulakları?

Yine içinden mırıldandı eşekçik:
Savaş
Sözcüğünü
Uzaktan bile
İşitmek için
(Oyun Okulu, 1999, s: 56)

“Boy Ölçüşme Müzesi” adlı şiirde, boyların eşit olunca savaşın biteceği barışın olacağına değinilmiştir. Eskiden çocuktuk. Büyümeyi beklerdik. Koşardık, taş atardık. Bakardık en çok kim büyümüş. Hangimizin boyu diğerini geçmiş. Savaş ne boy tanıdı ne çocukluk tanıdı. Değeri kalmadı boy ölçüşmenin. Çocukluğumuz bir avuç toprakla örtüldü. Geçmiş geçmiş olsa da gelecek güzelliklerin olsun, barışla dolsun.

Boy Ölçüşme Müzesi

Boylarımız yok olunca
Boy ölçüşme de kalktı ne güzel
Topladılar bütün tüfekleri topları,
Tankları zırhlı arabaları topladılar.
Şimdi mavi türkümüzü

Söyleyelim mi çocuklar
Barış güvercinleri konsun üzerine.
(Arkaüstü, 2012, s: 95)

4.19. Evrensel Değerlere Duyarlılık

Evrensel değerlere duyarlılık yenilenmek, daha ileriye doğru yürüyebilmek; yani ilke ve inkılaplara sahip çıkmaktır. Uygarlık yolunda ilerlemektir. Uygarlık, TDK sözlüğünde belirttiği gibi: “*Bir ülkenin, bir toplumun, maddi ve manevi varlıklarının, fikir, sanat çalışmalarıyla ilgili niteliklerinin tümü, medeniyet*” olarak tanımlanır.

Dağlarca “İlerlemek” adlı şiirinde, oğlunun yeniliklere akmasını, çağın değiştiğini ve kendi çocukluğu ile farkların ortaya çıktığı bir dönemden bahsetmektedir.

İlerlemek

Şimdi ne gün kaldı ne yıl
Ne o duvarlara asılı
O yapraklarını birer birer kopardığımız saymaç
Babalar oğullarına
Oğullar yeniliklere akıyor şimdi.
(Arkaüstü, 2012, s: 123)

“Kutlama” adlı şiirde, yenilenmek gerektiğine değinilmiştir.

Kutlama

(Öğretmenin sesi)
Bu son çizgiler
Artık yazmayacağım Papağan
Artık yazmayacağım Karabaş
Artık yazmayacağım Sarmaşık
Yalnız yaramazlık değil
Yaptıkları ettikleri

Hayır

...

Belki de

Olanı aşmak istemekteler

Belki de

Düzeni değiştirmek yenilemek

İstemekteler

Kutlarım sizi

Sözcükler

Kutlarım kurtuluşunuzu

Bir daha bir daha

(Yaramaz Sözcükler, 2013, s: 56)

“Hollanda Kulesi” adlı şiirde, aydınlık üst üste gelince uygarlık olur diye açıklanmıştır.

Hollanda Kulesi

Masmavi bir gününde eski Hollanda'nın

- Kule yaklaşıyor gel baba

Diyordu çocuk

...

Hep böyledir değil mi?

İki aydınlık üst üste gelince

İnsan nerelere ulaşmaz

Uygarlığı da bulur

En uzak İnsanları da

(Okulumuz 3'teki, 2010, s: 47)

Tablo 5

Ekonomiye yönelik eğitsel iletiler

Kitap Adı	Bulgu: Ekonomiye Yönelik Eğitsel İletiler	Frekans
Dolar Biriktiren Çocuk	Tutumlu Olmak	5

Tablo 5'e göre şiirler incelendiğinde ekonomiye yönelik eğitsel iletilerden en çok kullanılanlar: "*Tutumlu Olmak*" f (5) 'tır. Toplam frekans sayısına bakıldığında 5'tir.

Ekonomiye yönelik eğitsel iletilere Dağlarca'nın şiirlerinde çok fazla yer verilmemiştir. Verdiği mesajlar çocuklar için önemli bir değer taşımaktadır. Ekonomiye yönelik eğitsel iletiler şiirlerinde şu şekilde yer almıştır:

4.20. Tutumlu Olmak

Tutumlu olmak gereksiz israftan kaçınmaktır. İnsanın gereksiz harcamalardan tüketimlerden uzak durması bugünü değil daha çok yarını düşünerek hareket etmesidir. Bunun yanında geleceğe yatırım yapması ve var olan kaynakları en iyi şekilde kullanması anlamına gelmektedir.

Sarı Aydınlıktaki Çocuk

Dedim ki
Yabancı paralar
Birer adam olsa tek tek
Kendi kılıklarında gezseler tek tek
Sokaklarımızda yollarımızda bizim?
Küçük ablam sevdi düşüncemi hemen
Çırptı ellerini
Bağırdı ne güzel olur diye
Ne güzel olurdu evet
Kime kimlere ne güzel olurdu
Dedi babam
(Dolar Biriktiren Çocuk, 2012, s: 15)

Açgözlülük
Neden daha çok seviniyoruz
Uzak paralarla?
(Dolar Biriktiren Çocuk, 2012, s: 18)

Yurtdışı
Bizler
Yerimizde dururken
Bu uzak paralarla
Yurtdışına mı çıkıyoruz ne?
(Dolar Biriktiren Çocuk, 2012, s: 19)

Şaşırma
Cebimdeki bu para
Neden
Bana iyice yakın değil
Bir yabancılik düşmüş
Cebime buz gibi
(Dolar Biriktiren Çocuk, 2012, s: 23)

Oyun II

Peki dedim
Neden başka değerleri taşıyor
Bütün ülkelerin paraları?

Yanıtladı öğretmenim üzüntülü
Bunun ilgisi yok
Çalışmakla çalışanlarla
Değer konusu uluslararası bir olay
Karışık bir olay
(Dolar Biriktiren Çocuk, 2012, s: 35)

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın 22 çocuk şiir kitabı eğitsel iletiler açısından incelenmiş, ulaşılan sonuçlar sunulmuş ve konu ile ilgili öneriler dile getirilmiştir.

5.1. Tartışma ve Sonuç

Eğitsel ileti ile çocuk kendini zihinsel, sosyal, duygusal açılardan tanıyacak ve kendini edebi eserlerde bulacaktır. Birçok yazarımız ve şairimiz de bu alanda çalışmalar yapmış ve kitapları bu alanda incelenmiştir. Eğitsel iletiler yeni bir oluşum olmasına rağmen birçok araştırmaya konu olmuştur. Gürbüz Y. B. (2019) da araştırmasında eğitsel iletileri incelemiş çocukların hangi açılardan gelişme gösterdiğini ifade etmiştir.

Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın çocuk edebiyatı alanında vermiş olduğu “*Oyun Okulu, Bitkiler Okulu, Arkaüstü, Balina ile Mandalina, Başparmak, Cin ile Cincik, Cincik, Dolar Biriktiren Çocuk, Güneşi Doğduran, Göz Masalı, Gösterme Parmağı, Kuş Ayak, Ortaparmak, Okulumuz 1'deki, Okulumuz 2'deki, Kanatlarda, Okulumuz 3'teki, Serçe Parmak, Şeker Yiyen Resimler, Yüzük Parmağı, Yaramaz Sözcükler ve Yazıları Seven Ayı*” adlı yirmi iki şiir kitabı eğitsel iletilere göre ve bunlarla ilgili tutum ve davranışlara göre incelenmiştir. Barak M. (2009)'un araştırmasına bakıldığında Dağlarca'nın şiir kitapları çocukların zihinsel, sosyal ve duygusal açıdan gelişimlerini desteklediğini söyleyebiliriz. Ulusu B. (2020) araştırmasında çocuk kitapları çocuğun gelişim evrelerini olumlu yönde etkilemektedir.

Çocukların kitabı okumaya başlamadan önce ilk baktıkları kuşkusuz dış görünüşüdür. Çocuğun kapak tasarımı dikkatini çekerse okuma isteği o kadar çok olur. Çocuk bu istek ile şüphesiz okuma alışkanlığı kazanmaya başlar. Kapak tasarımı çocuğun yaşına, ilgilerine hitap etmelidir. Dağlarca'nın çocuk şiir kitapları kapak tasarımı olarak çocukların yaşına, ilgilerine uygundur. Arka ve ön kapaklar birbiriyle uyumludur. Kitapta bulunan resimler çocuğun seviyesine uygun olmalıdır. Dağlarca'nın kitaplarında bulunan resimler şiirlerle uyumlu ve çocuğun yaşına uygun olarak belirlenmiştir. Çocuklar için hazırlanan kitapların biçimsel (dış yapı) bakımından bazı özellikler taşıması gerektiği gibi;

türü, ana fikri (ana tema), konusu, kahramanları, üslup ve dil gibi içerikle ilgili özelliklerinde bir bütünlük arz etmesi gerekir. Tıǧlı (2014) araştırmasında incelenen çocuk kitabının çocuk edebiyatı ilkelerine uygun nitelikte olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Sanayileşmenin çok fazla olduğu bir dönemdeyiz. Sanayileşme ile çevre kirliliği de beraberinde gelmektedir. Tekin (2018) araştırmasında da belirttiği gibi çocuk için yazılan türlerde doğanın önemi belirtilmeli ve çocuk doğayı tanımalıdır. Dağlarca şiirlerinde doğanın değerini çocuklara çok güzel bir şekilde vermiştir.

Barak M. (2009) araştırmasında da görüldüğü gibi Dağlarca'nın şiirlerinde somut kavramları çocuklara verip soyut düşünmeyi sağlamıştır. Örneğin şiirlerinde sevgi, çalışkanlık, dostluk gibi temalar işlenmiş ama somut kavramlarla soyutlama yoluna gidilmiştir.

Dağlarca'nın 22 şiir kitabında 284 şiir incelenmiştir. Bu çalışmada Dağlarca'nın 22 çocuk şiir kitabı eğitsel iletiler yönünden incelenmiş ve bu inceleme sonucunda beş başlık altında değerlendirilmiş ve toplam frekans sayısı 284 olarak bulunmuştur. “*Kişisel gelişime yönelik eğitsel iletiler 71, toplumsal gelişime yönelik eğitsel iletiler 147, çevre bilincine yönelik eğitsel iletiler 54, evrensel düşüncenin gelişimine yönelik eğitsel iletiler 7, ekonomiye yönelik eğitsel iletiler 5*” olarak belirlenmiştir. Dağlarca'nın iletilerine bakıldığında, Dağlarca'nın iletilerine bakıldığında en çok toplumsal gelişime yönelik eğitsel iletilere yer verdiği belirlenmiştir. Karahanoğlu E. (2017) Sevinç Kuşoğlu'nun Çocuk Kitaplarında Yer Alan Eğitsel İletiler ile ilgili araştırmasında en çok kişisel gelişime yönelik eğitsel iletilerin tespit edildiği görülmüştür. Akçay S. (2015) Samed Behrengi'nin Hikâyelerindeki Eğitsel İletiler incelendiğinde de kişisel gelişime yönelik eğitsel iletilerin ilk sırada olduğu söylenebilmektedir. Gülgönül B. (2014) Bilgin Adalı'nın hikâye ve romanlarında yer alan eğitsel iletiler araştırmasında da kişisel gelişime yönelik eğitsel iletilerin fazla olduğu görülmektedir.

Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın eserlerine bakıldığında;

Kişisel gelişime yönelik eğitsel iletiler arasında “*yaşamın değerini bilmek f (21)*” iletilisi en fazla karşılaşılan iletidir. “*Özgür olmak f (6)*” en az karşılaşılan iletidir.

Toplumsal gelişime yönelik eğitsel iletilere bakıldığında en fazla “*eğitime önem vermek f (38)*” iletilerinin yer aldığı görülmüştür. En az “*insana değer vermek f (5)*” iletilerine yer verdiği görülmüştür.

Çevre bilincine yönelik eğitsel iletilerde en çok “*doğayı sevmek f (17)*” “*doğanın değerini bilmek f (15)*” iletileri üzerinde durulmuştur. En az “*toprağın önemini bilmek f (9)*” iletileri üzerinde durulmuştur.

Evrensel düşünceye yönelik eğitsel iletiler arasında en çok “*barış içinde yaşamak f (4)*” iletileri göze çarpmaktadır. En az “*evrensel değerlere duyarlılık f (3)*” iletileri göze çarpmaktadır.

Ekonomiye yönelik eğitsel iletiler açısından bakıldığında sadece bir ileti göze çarpmıştır. Bu alanla ilgili olarak “*Tutumlu olmak f (5)*” iletileri tespit edilmiştir.

Bölgelere ayrılarak tespit edilen eğitsel iletilerden kişisel gelişime yönelik eğitsel iletiler şu şekildedir:

- Çalışkan olmak
- Yaşamın değerini bilmek
- Okulu sevmek
- Sorumluluk
- Özgür olmak

Toplumsal gelişime yönelik eğitsel iletiler şu şekildedir:

- Aileye değer vermek
- Kardeşliğe önem vermek

- Eğitime önem vermek
- Arkadaşlığa/dostluğa önem vermek
- Çocuğu takdir etmek
- Barış içinde yaşamak/vatanını sevmek
- Yardımsever olmak

Çevre bilincine yönelik eğitsel iletiler şu şekildedir:

- Toprağı sevmek
- Hayvanları sevmek
- Doğanın değerini bilmek
- Doğayı sevmek

Evrensel düşüncenin gelişime yönelik eğitsel iletiler şu şekildedir:

- Barış içinde yaşamak
- Evrensel değerlere duyarlılık

Ekonomiye yönelik eğitsel iletiler şu şekildedir:

- Tutumlu olmak

Eğitsel iletiler için eserlerin bir kısmı zengin iletiler barındırırken bir kısmında ise temasına bağlı olarak iletilere yeterince yer verilmediği görülmüştür. Kitaplarda doğrudan, açık bir biçimde ileti aktarımının yanı sıra örtük bir biçimde de ileti aktarımı söz konusudur. Çocuğun bulması istenmiş ve o yüzden kimi şiirlerde ileti sezdirilmiştir. Kimi şiirlerde konu yoruma açık bırakılmıştır. Kimi zaman olayları uygunsuz tutum ve davranışlar verilip bunlar üzerinden çocuğu istendik davranışa yöneltmeyi amaçlamıştır. Böyle bakıldığı zaman;

- Dağlarca'nın şiirleri incelendiğinde; sevgi, saygı, değer, çalışkanlık, okulun önemi, arkadaşlık, çocuğu takdir etme, hayvanlarımız, doğamız, kardeşlik, özgürlük, sorumluluk, aile, yardımseverlik, eğitim, sorumluluk, özgürlük, evrensel düşünce ve barış değerlerinin çocukların iletileri örnek alması açısından önemli bir içeriğe sahiptir.
- Dağlarca, şiirlerinde en çok bakıldığında aile, kardeşlik, okul, doğa, hayvan, vatan gibi eğitsel iletilerde sevgi iletisi ile eğitim değerine yer vermiştir.
- Bazı şiirlerinde tek bir ileti ile vermek istediği duyguyu anlatırken bazı şiirlerinde vermek istediği duyguyu birkaç ileti ile de anlatmıştır.
- Dağlarca'nın şiirlerinde kullandığı iletiler birbirini destekler niteliktedir.
- Şiirlerinde insanı ele aldığı kadar hayvan ve doğayı da ele almıştır. Bu da Dağlarca'nın hayvanlara ve doğaya olan sevgisini aktardığı tespit edilmiştir.
- Dağlarca'nın şiirlerinde en çok sevgi teması görülmektedir. Anne-babaya olan sevgi, kardeşe duyulan sevgi, arkadaşına duyulan sevgi, vatana duyulan sevgi gibi birçok sevgi teması ile karşılaşabiliriz.
- Dağlarca'nın, şiirlerini çocukların severek okumasının en büyük nedenlerinden biri, "çocuğa görelilik" ilkesini kullanarak yazması olarak tespit edilmiştir.

- Fazıl Hüsni Dağlarca'nın Şiirleri eğitsel iletiler açısından incelendiği zaman, çocukların sosyal geliŐimlerinin ne kadar ne planda olduğu ve bunun yanında Şiirlerin bilişsel gelişim alanlarına da katkı sağladığı görülmüştür.
- Dağlarca'nın eserlerinin çoğu çocuğu anlatmaktadır. Dağlarca'yı bu açıdan değerlendirdiğimizde çocuğa ne kadar önem verdiği görülmüştür.
- Dağlarca, Şiirlerinde insanları seven, insanlara değer veren, kendine ve topluma karşı sorumlulukları olan, özgürlüğe düŐkün, arkadaşlığa değer veren, doğaya karşı sorumlulukları olan insanı çizmiştir.
- Dağlarca'nın Şiirlerinde sevgi eğitime önem vermek ile bütünleŐtirilmiŐtir. Eğitimli olan bir bireyin aileye, kardeşliğe, arkadaşlığa, vatana, doğaya, hayvana değer vereceğini düŐünmüŐtür.
- Dağlarca arkadaşlığın değerini Şiirlerinde vurgulamıştır. Arkadaşlık kavramı ile birlik ve beraberlik kavramlarını yan yana almıştır.
- Dağlarca eğitsel iletileri aktarırken bizim ulusumuzun çocuklarının yanında diğer ulusların çocuklarını da Şiirlerinde yer vermiştir.
- Bu Şiirler ele alındığında çocuklar kendilerini tanımış, kendi yaptıklarını ve yapmaları gerekeni görecek ve baŐkalarına saygı ve sevgi duyacaktır.

5.2. neriler

1. 11-14 yaş için uygun bulunan Dağlarca'nın çocuklar için yazdığı Şiir kitapları, okulöncesi dönemden itibaren edebiyat dünyasında var olması gereken eserlerdir. Dağlarca Şiirleriyle insanların hayata, hayvanlara, doğaya, vatana ve insana karşı sevgi, saygı duygusunu çok güzel bir Şekilde vermiştir. Şiirlerinde savaşın yerini barışın aldığı, insanların kardeşçe yaşadığı, çocukların özgürce nefes aldığı, insanların birbirini kıskanmadığı bir dünya Şiirlerinde izmiŐtir. Çocuklar bu

duygularla büyümeli ve genç olmalıdır. Bunun için çocukların Dağlarca'nın şiirleriyle daha çok buluşması gerekir.

2. Şiirlerde eğitsel iletiler çok güzel bir şekilde verilmiştir. Ancak şiirlerle çocukların şiirlerle buluşmaları anne, baba ve öğretmenleri sayesinde olacaktır. Okullarda şiirler okutulmalı ve açıklamaları yapılmalıdır.
3. Dağlarca'nın şiirleri sıkıcılıktan uzaktır. Direk bilgi vermek yerine çocukların bu bilgiye kendilerinin bulmalarını istemektedir. İletinin az olduğu hatta olmadığı şiirler yerine Dağlarca'nın şiirlerindeki eğlenceli anlatım okulda öğrenme sürecinde çocuklarla buluşturulmalı ve öğretim programına alınmalıdır.
4. Dağlarca'nın şiirleri ders içeriği olarak yer almalıdır.
5. Dağlarca'nın eserleri Türkçemizin sözvarlığı için önem arz etmektedir. Kullandığı kelimelerin zenginliği, aynı kelimelerle farklı şiirler yazması Türk diline verdiği önemi göstermektedir.
6. Dağlarca'nın eserleri sadece çocuklar için değil yetişkinler içinde bilinmesi gerekmektedir. Çünkü aktardığı konular toplumu, insanı, hayvanı, doğayı ilgilendirmektedir.

KAYNAKÇA

- Akçay, S. (2015). Samed Behrengi'nin Hikâyelerindeki Eğitsel İletiler Üzerine Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Aksan, D. (1993). *Şiir Dili ve Türk Şiir Dili*, Ankara: Şafak Yayınları.
- Akyüz, M. (2014). Muzaffer İzgü'nün Çocuk Kitaplarının Çocuk Edebiyatının Temel İlkeleri Açısından İncelenmesi. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Anaz, Z. (2018). Mavisel Yener'in Çocuk Edebiyatı Yapıtlarının Dil Özellikleri, Söz Varlığı, Anlatım Teknikleri Ve Dış Yapı Özellikleri Bakımından İncelenmesi. Doktora tezi, Mustafa Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay.
- Avcı, M. S. (2011). Mustafa Ruhi Şirin'in Çocuğa Yönelik Eserlerinin Eğitsel Açıdan İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.
- Barak, M. (2009). Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın Çocuk Şiirlerinin, Çocuk Kitaplarının Çocuğun Gelişim Alanlarına Olan Etkileri Açısından İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Zonguldak Karaelmas Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Zonguldak.
- Barış, G. (2011). Gülten Dayıoğlu'nun Çocuk Romanlarındaki Eğitsel İletiler Yüksek Lisans Tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Baş, B. (2011). Söz Varlığı ile İlgili Çalışmalarda Kullanılacak Ölçütler. Yıl 2011, Cilt, Sayı 29, 27- 61, 01.03.2011
- Cesur, E. ve Baş, B. (2015). "Mavisel Yener'in çocuklara yönelik öykülerindeki eğitsel iletiler üzerine bir araştırma". *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 3(3), 64-76.

Çetin, N. (2009, Ekim). Fazıl Hüsnü Dağlarca'da emperyalizme karşı tavrı alış. *Fazıl Hüsnü Dağlarca Sempozyumu*'nda sunulan bildiri, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Burdur.

Dağlarca, F. H. (1999). *Şeker yiyen resimler*. İstanbul: Doğan Yay.

Dağlarca, F. H. (2010). *Cin ile cincik*. İstanbul: YKY.

Dağlarca, F. H. (2010). *Okulumuz 3'teki*. İstanbul: YKY.

Dağlarca, F. H. (2011). *Cincik*. İstanbul: YKY.

Dağlarca, F. H. (2012). *Arkaüstü*. İstanbul: YKY.

Dağlarca, F. H. (2012). *Başparmak*. İstanbul: YKY.

Dağlarca, F. H. (2012). *Dolar biriktiren çocuk*. İstanbul: YKY.

Dağlarca, F. H. (2012). *Gösterme parmağı*. İstanbul: YKY.

Dağlarca, F. H. (2012). *Güneşi doğduran*. İstanbul: YKY.

Dağlarca, F. H. (2012). *Kuş ayak*. İstanbul: YKY.

Dağlarca, F. H. (2012). *Ortaparmak*. İstanbul: YKY.

Dağlarca, F. H. (2012). *Oyun okulu*. İstanbul: YKY.

Dağlarca, F. H. (2012). *Serçe parmak*. İstanbul: YKY.

Dağlarca, F. H. (2012). *Yüzük parmağı*. İstanbul: YKY.

Dağlarca, F. H. (2013). *Balina ile mandalina*. İstanbul: YKY.

Dağlarca, F. H. (2013). *Yaramaz sözcükler*. İstanbul: YKY.

Dağlarca, F. H. (2013c). *Göz masalı*. İstanbul: YKY.

Dağlarca, F. H. (2014). *Bitkiler okulu*. İstanbul: YKY.

Dağlarca, F. H. (2014). *Okulumuz 1'deki*. İstanbul: YKY.

- Dağlarca, F. H. (2014). *Okulumuz 2'deki*. İstanbul: YKY.
- Dağlarca, F. H. (2015). *Yazıları seven ayı*. İstanbul: YKY.
- Dağlarca, F.H. (2007) *Balina ile Mandalina* İstanbul: Yapı Kredi Yayınları 27.Baskı.
- Demirel, Ş. (2010). *Edebi metinlerle çocuk edebiyatı*. Ankara: PegemA.
- Durdu, S. (2019). Halit Ziya Uşaklıgil'in "Kırk Yıl" Adlı Eserinde Eğitsel İletiler. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Türkçe Eğitimi Bilim Dalı, İstanbul.
- Erdem, İ. (2000, Ocak). Çocuk yazını ve yazınsal yaratıcılık. *1. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu*'nda sunulan bildiri, Ankara
- Erdi, A. (2008). Türkiye'de 1980-1985 ve 2000-2005 Yılları Arasındaki Çocuk Kitaplarında Eğitsel İletiler (Karşılaştırmalı Bir Çalışma). Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Ergin, A. (2012). *Eğitimde etkili iletişim*, Ankara: Anı Yayıncılık
- Ertop, K., Kılıçarslan, Ö. (2009) Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Ertop, K., Kılıçarslan, Ö. (2009) Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları. Anma ve armağan kitapları dizisi
- Eryeşil, O. (2015) Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın Çocuk Şiirinde Evrensel Değerler. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Esur, Enise. 2015. Mavisel Yener'in Çocuklara Yönelik Öykülerindeki Eğitsel İletiler Üzerine Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Otluca Demir, F. (2011). Öner Yağcı'nın Romancılığı Ve Romanları. Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili Ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Çanakkale.

- Geçgel, H. (2005). Türkiye’de çocuk kitaplarının gelişimi. <http://www.izedebiyat.com>
Erişim Tarihi: 08.07.2019
- Geçgel, H., Demir F. (2006). Çocuk Edebiyatı ve Çocuk Kitapları; Muzaffer İzgü’nün Öykülerinde Çocuk ve Eğitim Teması. Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Çanakkale.
- Geçgel, H., Demir F. (2007). *Çocuk Edebiyatı ve Çocuk Kitapları*; Muzaffer İzgü’nün Öykülerinde Çocuk ve Eğitim Teması.
- Güleç, H. ve Geçgel, H. (2005). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Güleryüz, H. (2002). *Yaratıcı çocuk edebiyatı*, Ankara: Pegem A Yayınları
- Gülgönül, B. (2014). Bilgin Adalı’nın Hikâye ve Romanlarında Yer Alan Eğitsel İletiler. Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Gürbüz, Y. B. (2019). Ulviye Alpay’ın Çocuk Kitaplarında Yer Alan Eğitsel İletiler. Yüksek Lisans Tezi. Bayburt Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Bayburt.
- Hunt, P. (2001). *Children’s Literature*, Oxford, Blackwell Publishers
- Kaplan, K. (2013). Hidayet Karakuş’un Roman ve Hikâyelerinde Yer Alan Eğitsel İletiler. Yüksek Lisans Tezi. Afyonkarahisar: Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- Karahan, L. (2018) *Türkçede Söz Dizimi* 25. Baskı Akçağ Yayıncılık.
- Karahanoğlu, E. (2017). Sevinç Kuşoğlu’nun Çocuk Kitaplarında Yer Alan Eğitsel İletiler. Yüksek Lisans Tezi. Uşak Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Uşak.
- Kavak, S. (2018). Koray Avcı Çakman’ın Hikâyelerindeki Eğitsel İletiler Üzerine Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kaya, M. (2013). “Okuma-yazma öğretiminde şiir”. *Dil ve Edebiyat Dergisi, Journal of Linguistics and Literature*, 10:1, 49-96, 2013.

- Kıbrıs, İ. (2004). “Fazıl Hüsnü Dağlarca’nın Çocuk Şiirlerinin İmgesel Dil Becerisine Katkısı”. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi SBE, Ankara.
- Köse, S. (2011). Muzaffer İzgü’nün “Anneannemin Akıl Almaz Maceraları” Serisindeki Eğitsel İletiler. Yüksek Lisans Tezi. Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Kuruç, H. (2018). “Çetin Öner’in Gülibik Adlı Çocuk Kitabında Eğitsel İletiler ve Değerler”. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* Cilt.10 Sayı.24 2018
- Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Ulusal Hakemli Dergi Cilt/Vol: 1 Sayı/No:1 Yıl/Year: Haziran/June 2013.
- Oflaz, A. (2017). Zebercet Coşkun’un Derleme ve Yazma Masallarının Eğitsel İletiler Açısından İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.
- Önertoy, O. (2009, Ekim). Şiir ve Fazıl Hüsnü Dağlarca. *Fazıl Hüsnü Dağlarca Sempozyumu*’nda sunulan bildiri, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Burdur.
- Özaslan, P. (2012). Muzaffer İzgi’nün Çocuklara Yönelik Hikâye ve Romanlarındaki Eğitsel İletiler (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Burdur.
- Özbalcı, M. (1990). Şiire ve şaire dair bazı notlar, *Ondokuz Mayıs University Journal of Education Faculty*, Volume 5, Issue 1, 221- 231, 27.11.2014.
- Özbay, M. (2010), *Türkçe öğretimi yazıları*. Ankara: Öncü Kitap.
- Özdemir, E. (2007). *Eleştirel Okuma*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Özdemir, G. (2008). Sevim Ak’ın hikâye ve romanlarında yer alan eğitsel iletiler. Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.

- Öztürk, E. (2019). Yunus Emre'nin Eserlerindeki Eğitsel İletilerin Tespiti. Yüksek Lisans Tezi. Giresun Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı.
- Pıghın, G. (2005). *Çocuklara değer aktarımı*. İzmir: İlya yayınevi.
- Piaget, Jean (2005). *Çocuğun Gözüyle Dünya* (Çev.: İsmail Yerguz). Ankara: Dost.
- Postman, N. (1995). *Çocukluğun Yok Oluşu* (Çev.: Kemal İnal). Ankara: İmge.
- Püsküllüoğlu, A. (2000). *Türkçe sözlük*, Ankara: Arkadaş Yayınları.
- Sever, S. (2003). *Çocuk ve edebiyat*. Ankara: Kök Yayıncılık
- Sever, S. (2010). *Çocuk ve edebiyat*. İzmir: Tudem Yayıncılık.
- Sever, S. (2013). *Çocuk Edebiyatı ve Okuma Kültürü*, TUDEM yayınları: Ankara.
- Sucu Polat, M. (2002). Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın şiirlerinde çocuk teması. Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Şimsek T. *Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı*, Ankara 2012.
- Taşkıran, E. (2015). Mustafa Ruhi Şirin'in masallarında ve öykülerinde eğitsel iletiler Yüksek Lisans Tezi. Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- TDK (2020) Güncel Türkçe Sözlük.
- Tekin, A. (2018). Aytül Akal'ın Çocuk Kitaplarının Eğitsel İletiler Açısından İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Tıgılı, H.B. (2014). Miyase Sertbarut'un Çocuk Kitaplarının Çocuk Edebiyatı Öğelerine Göre İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir.
- Tokcan, F. (2017) Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın Çocuk Şiirlerinin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi. Yüksek Lisans Tez.
- Tüfekçi Can, D. (2014). *Çocuk Edebiyatı Giriş*, Eğitim Yayınevi: Konya.

- Ulus, B. (2020). Mustafa Orakçı'nın Çocuk Kitaplarındaki Eğitsel İletiler Üzerine Bir İnceleme. Yüksek Lisans Tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- Ungan, S., Demir, E. (2016). "Günümüz Çocuk Edebiyatı Yazarları ve Eserleri Üzerine Bir İnceleme". *Türkiye Eğitim Dergisi*.
- Veziroğlu, M., & Gönen, M. (2012). Resimli çocuk kitaplarının MEB Okul Öncesi Eğitim Programı'ndaki kazanımlara uygunluğunun incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 37(163).
- Watson, Nicola J. (2009). "Introduction" Children's Literature: Classic Texts and Contemporary Trends, Ed. by Heather Montgomery, Nicola J. Watson, China, Palgrave Macmillan, 2009, p. 286-289.
- Weber, R. P. (1990). Basic content analysis Sage university papers series. *Quantitative applications in the social sciences Retrieved from WorldCat database Retrieved from <http://catdir.loc.gov/catdir/enhancements/fy0655/90061019-d.html>*.
- Yalçın, A.& Aytaş, G. (2002). *Çocuk edebiyatı* (1. Baskı). Akçağ Yayınları.
- Yeşilyurt, T. Ankara (2010). *Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın Şiirlerindeki Temalar*.
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, A/Şimşek H. (2016). *Sosyal Bilimler Nitel Araştırma Yöntemleri*. Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Yılmaz, S. 2007. Muzaffer İzgü'nün Çocuk Romanlarının Tema, Eğitsel İletiler ve Dil Yönünden 10-12 Yaş Grubu Çocuklarına Uygunluğu. Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Yörükoğlu, A. (1997). *Değişen toplumda aile ve çocuk*. (5. baskı). İstanbul: Özgür Yayınları.
- Yüce, K., Karaca, N., Köksalan, B., Nuhoğlu, M., Bilgegil Z. (2007) *Çocuk Edebiyatı Lisans Yayıncılık*.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı :

Doğum Tarihi :

Doğum Yeri :

Eğitim Durumu

Lise Öğrenimi :

Lisans Öğrenimi :

Yüksek Lisans Öğrenimi :

İş Deneyimi

Yayınlar

İletişim Adresi

E-posta :

Orcid No :